

Житомирська обласна військова адміністрація

Управління екології та природних ресурсів

Житомирської обласної військової адміністрації

РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ

про стан навколишнього природного
середовища Житомирської області у 2022 році

СТРУКТУРА
Регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища
Житомирської області у 2022 році

№	Назва розділу	стор.
	Вступне слово	7
1.	Загальні відомості	8
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території	8
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	14
2.	Атмосферне повітря	17
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	17
2.1.2	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)	19
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	20
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	20
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	21
2.5	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	22
2.6	Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря	23
3.	Зміна клімату	24
3.1	Тенденції зміни клімату	24
3.3	Політика та заходи у сфері охорони озонного шару	26
4.	Водні ресурси	27
4.1.	Водні ресурси та їх використання	27
4.1.1.	Загальна характеристика	29
4.1.2.	Водокористування та водовідведення	30
4.2.	Забруднення поверхневих вод	34
4.2.1.	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	34
4.2.2.	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	38
4.2.3.	Транскордонне забруднення поверхневих вод	39
4.3.	Стан поверхневих вод	39
4.3.1.	Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод	41
4.3.2.	Хімічний стан масивів поверхневих вод	41
4.3.3.	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію	42
4.3.4.	Радіаційний стан поверхневих вод	42
4.5.	Державна політика та заходи щодо поліпшення стану водних об'єктів	43

5.	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	45
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	45
5.1.1	Загальна характеристика	45
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екологічної мережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	46
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	47
5.1.4	Формування національної екологічної мережі	48
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	51
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	52
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	52
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів	53
5.2.3	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	56
5.2.4	Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України	57
5.2.5	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	59
5.2.6	Інвазійні чужорідні види рослин у флорі в межах області	59
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	60
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	60
5.3.2	Стан і ведення мисливського господарства	60
5.3.3	Стан і ведення рибного господарства	64
5.3.4	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	64
5.3.6	Інвазивні чужорідні види тварин у фауні в межах області	66
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	67
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	67
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	68
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	69
5.4.4	Формування Смарагдової мережі	72
5.5	Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду	73
5.6	Державна політика та заходи збереження біорізноманіття	74
6	Земельні ресурси та ґрунти	76
6.1	Структура та стан земель	76
6.1.1	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	77
6.1.2	Стан ґрунтів	78

6.1.3	Деградація земель	79
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	80
6.3	Державна політика та заходи у сфері охорони земель	84
6.3.1.	Практичні заходи	84
7	Надра	85
7.1	Мінерально-сировинна база	85
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	88
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	89
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	89
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	91
7.3.	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	91
7.4.	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	91
7.5.	Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр	91
8.	Відходи	92
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	93
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	97
8.3	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	110
8.4	Державна політика у сфері поведження з відходами	110
9.	Екологічна безпека	112
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	112
9.2	Об'єкти підвищеної небезпеки	112
9.3	Радіаційна безпека	115
9.3.1	Стан радіаційного забруднення території області	115
9.3.2	Поводження з радіоактивними відходами	116
9.3.3	Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення	118
9.4.	Екологічна безпека на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України	122
10.	Промисловість та її вплив на навколишнє природне середовище	125
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	125
10.2	Вплив на навколишнє середовище	127
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	127
10.2.2	Металургійна промисловість	128
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість	129
10.2.4	Харчова промисловість	130
10.3	Державна політика та заходи з екологізації промислового	131

	виробництва	
11.	Сільське господарство та його вплив на навколишнє середовище	131
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	131
11.2	Вплив на навколишнє середовище	131
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	131
11.2.2	Використання пестицидів	132
11.2.3.	Зрошення та осушення земель	132
11.2.4.	Тенденції в тваринництві	133
11.3.	Органічне сільське господарство	133
11.4.	Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства	134
12.	Енергетика та її вплив на навколишнє середовище	136
12.1	Структура виробництва та використання енергії	136
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	137
12.3	Вплив енергетичної галузі на навколишнє природне середовище	137
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	138
12.5	Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище	138
13.	Транспорт та його вплив на навколишнє середовище	141
13.1	Транспортна мережа Житомирської області	141
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	141
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів	141
13.2	Вплив транспорту на довкілля	144
14.	Стале споживання та виробництво	145
14.1	Тенденції та характеристика споживання	145
14.2	Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	145
15.	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	147
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	147
15.2	Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	147
15.3	Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища	149
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм	160
15.5	Державна політика у сфері моніторингу навколишнього	162

	природного середовища	
15.6	Оцінка впливу на довкілля	163
15.7	Економічні засади природокористування	164
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	164
15.7.2	Стан фінансування сфери навколишнього природного середовища	165
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	167
15.9	Державне регулювання природокористування	168
15.10	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони навколишнього природного середовища	169
15.11	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються охорони навколишнього природного середовища	171
15.12.	Екологічна освіта та інформування	171
15.13	Міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	176
	Висновки	177

ВСТУП

Відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадськість має право на повну і достовірну інформацію про стан довкілля.

Закон України «Про інформацію» встановлює загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації, закріплює право особи на інформацію в усіх сферах суспільного і державного життя області, а також систему інформації, її джерела, регулює доступ до інформації та забезпечує її охорону, зобов'язує документально або публічно оголошувати відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі.

Зростання обсягів використання природних ресурсів, їх вичерпання обумовлюють необхідність розробки та реалізації короткострокових та довгострокових планів, стратегій невиснажливого природокористування та постійного контролю за змінами у ході природних та антропогенних процесів.

Саме на вирішення цих та інших завдань спрямована робота Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації.

«Екологічний паспорт Житомирської області» - це щорічний випуск об'єктивної аналітичної інформації про екологічний стан регіону.

Матеріали, зібрані в Екологічному паспорті, відображають стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природнозаповідного фонду, визначають вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлюють нагальні екологічні проблеми, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадських організацій. Основна частина представленої інформації базується на даних державних статистичних спостережень.

Екологічний паспорт розміщено на офіційному сайті Житомирської обласної державної адміністрації, в розділі «Стан довкілля» (<https://eprdep.zht.gov.ua/>).

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості області

Житомирська область утворена 22 вересня 1937 року. В своєму складі має 4 райони, 66 територіальних громад, 12 міст, 43 селища міського типу, 1613 сільських населених пунктів. Область розташована в північно-західній частині України. Площа - 29 827 км². Населення - 1 179, 032 чоловік (наявне на 1 січня 2022 року). Площа сільськогосподарських угідь Житомирщини становить 1 510, 1 тис. га або 50,6 % території.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледеніння та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах - Лісостепу (19 %) та Поліссю (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі райованих сільськогосподарських культур.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Ґрунти східної частини Лісостепу сформовані еолово-делювальними нанесеннями дніпровського періоду зледеніння, а західної частини Лісостепу алювіальними водно-льодовиковими відкладами вздовж річкових долин та еолово-делювальними процесами післяльодовикового періоду.

Гідрографічна сітка густа, територією області протікає 2 849 річок загальною довжиною 13,7 тис. км. В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок - вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області - 999,6 км.

В області нараховується 53 водосховища, їх загальна площа 7,6 тис. га, сумарний об'єм - 165,6 млн.м³ та 2075 ставків, загальною площею 12,3 тис. га і загальним об'ємом 148,9 млн.м³, із них на балансі управління знаходиться 4 водосховища, загальною площею 0,48 тис. га та 61 ставок, загальною площею 1,1 тис. га, а також 61,6 км захисних дамб.

Для області характерний високий рівень залягання кристалічних порід, які у багатьох місцях виходять на денну поверхню. Область багата на різноманітні корисні копалини. В її надрах залягають поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів,

облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу та інших копалин. Запаси титану на Житомирщині складають понад 85 % усіх розвіданих запасів титанових руд України.

Вигідне фізико-географічне та економіко-географічне положення сприяє компактному заселенню, господарському освоєнню території, створює передумови для життєвої діяльності людей. Особливості економічно-географічного положення і природних факторів (грунтово-кліматичні умови, мінерально-сировинні, лісові і водні ресурси) у поєднанні створюють сприятливі умови для розвитку багатогалузевого сільського господарства та промисловості.

Клімат Житомирської області помірно континентальний.

Минулий 2022 рік видався традиційно теплим і достатньо зволеним.

Загалом середня річна температура на рівні 8.6-9.1° перевищила кліматичну норму на 0.5-0.7°.

Опади, як і завжди, розподілились нерівномірно по території та у часі.

Загальна кількість опадів за 2022 рік виявилася достатньою – 629-771 мм (108-115 % норми).

Зима 2021-2022 рр.

Січень 2022 року відзначився надзвичайно широкою амплітудою температурних коливань, частими опадами, вітряною погодою, а також нехарактерним для зимового періоду небезпечним конвективним явищем – грозою, яка спостерігалась 14 січня в південній частині території області.

Мінімальні температури січня відмічені в межах 15-17° морозу.

Середня температура місяця становила 1.0-1.5° морозу, що на 2.0-2.3° вище кліматичної норми.

Опади, які відмічались майже щодобово, різнились за фазовим станом: в періоди теплої погоди – дощ або мряка, а із зниженням температури – мокрий сніг та сніг. Всього за січень випало 58-76 мм або 149-200 % норми.

В перші доби лютого ще утримувався зимовий режим: вночі переважали слабкі або помірні морози, зберігався сніговий покрив. Саме на цей період припадають мінімуми місяця – 9-14° морозу.

Цьогорічний лютий увійшов в десятку найтепліших за всю історію спостережень. За даними спостережень М Олевськ, М Новоград-Волинський та М Житомир його середня температура становила 1.6-2.0°, що на 3.7-4.4° вище кліматичної норми.

Опади випадали нерівномірно у часі і по території. На початку місяця відмічався сніг та мокрий сніг, а із сталим потеплінням – дощ. Загалом випало 19-39 мм, або 54-100 % норми.

Календарна зима (грудень 2021 р.-лютий 2022 р.) із середньою температурою 0.2-1.0° морозу перевищила норму на 1.7-2.3° – це забезпечило їй 7-у позицію у рейтингу найтепліших зим з 1961 року. Крім того, увійшла в десятку найвологіших за вказаний період. Опади різнились як за

інтенсивністю, так і за фазовим станом, в залежності від повітряних мас, які надходили до України.

Метеорологічна зима 2021-2022 рр. тривала в крайній північній частині області 63-64 доби і була коротшою за норму на 22-23 доби. На решті території області – лише 46-48 діб, що на 37-40 діб менше норми.

Повне відтавання ґрунту – на всій території області в період 21-25 березня 2022 року.

Весна 2022 р.

Середня температура календарної весни (березень-травень) на рівні 7.2-7.8° тепла (нижче норми на 1.0-1.2°) виявилась близькою до минулорічної та однією з найнижчих з 1988 року. Метеорологічна весна (з 5-6.02 по 25.05-1.06) була надто тривалою – 109-116 діб, на 29-35 діб понад норму.

Березень відзначився контрастною погодою. В першій декаді погодні умови формувалися під впливом циклонів – відбувалось збільшення хмарності, спостерігались періодичні опади, неодноразове посилення вітру до критеріїв НМЯ I. Температурний режим вночі був мінусових значень, а вдень коливався від слабких морозів до незначного плюсового тепла. Періодично відмічались опади у вигляді снігу або мокрого снігу, внаслідок чого формувався тимчасовий сніговий покрив, який швидко сховався при сонячних проясненнях.

Середня температура місяця за даними спостережень метеостанцій області Новоград-Волинський та Олевськ становила 1.8-2.3° тепла, що в межах норми.

В більшості діб місяця відмічалась виключно суха погода, а в періоди впливу циклонів випадали опади різного фазового стану – дощ або сніг, мокрий сніг. Загальна їх кількість за березень склала 11-25 мм, або 26-64 % від норми.

Нестабільна погода **квітня** була обумовлена чередуванням циклонів з антициклонічними полями, що позначилось на зміні дощових періодів на виключно сухі та спричинило широку амплітуду температурних коливань. Загалом протягом місяця переважали холодні повітряні маси, наслідком чого стали заморозки, які не раз спостерігались в повітрі і на ґрунті та досягали критерію НМЯ I або СМЯ II.

Опади спостерігались в більшості діб першої та останньої декад місяця, а в окремі доби місцями по області випадали значні дощі, або близькі за кількістю до значних. В решту місяця переважала суха погода або опади були неістотними. Підсумок квітня – 64-96 мм, що становить 156-234 % норми.

Чередування теплих і холодних повітряних мас спричинило широку амплітуду температурних коливань протягом **травня**. Періодичне поширення арктичного повітря призводило до вихолодження повітря, внаслідок чого відмічались численні ночі з нехарактерно низьким для цієї пори фоном температур, а у найхолодніші періоди спостерігались сильні заморозки у повітрі, як локальні, так і більш поширені по території.

Середня температура місяця на рівні 12.9-14.1° тепла виявилася на 0.8-1.6° нижче норми.

Холодне континентальне повітря, яке здебільшого надходило на Житомирщину, мало низький вміст вологи, а рясні зливові дощі в зоні атмосферних фронтів носили епізодичний характер – це обумовило нестачу опадів в більшості днів травня. Продуктивні дощі пройшли лише в останні дні місяця, з переміщенням на Україну південного циклону. Всього за підсумками метеостанцій області випало 30-49 мм, що відповідає 48-77 % норми.

Тривалі сухі періоди, особливо в сукупності з наростанням тепла та посиленням вітру, призводили до підвищення пожежної небезпеки на Житомирщині до 4 та 5 класу.

Літо 2022 р.

Перехід середньої добової температури через +15° у бік підвищення відбувся в різних частинах області в період з 25 травня по 1 червня, що на 1-2 тижні пізніше кліматичних строків. Закінчившись на 8-9 днів раніше, ніж зазвичай, метеорологічне літо виявилось коротшим стандартного на 16-21 днів і тривало 92-100 днів.

Середня температура календарного літнього періоду 2022 року (червень-серпень) на рівні 19.7-20.5° виявилася на 1.1-1.4° вище норми.

Протягом **червня** відмічалась контрастна погода з широкою амплітудою температур. Були, як періоди стійкої погоди антициклонічного типу, так і її ускладнення, пов'язані з переміщенням через територію області атмосферних фронтів, – зливові дощі, часом в окремих частинах області – значні дощі, грози, шквали, град.

Мінімуми температурного графіку місяця відмічені в межах 7-9°.

Цьогорічний червень ввійшов в десятку найтепліших за період з 1961 року. Його середня температура виявилась на 1.6-1.9° вище норми і становила 19.4-20.3°.

Упродовж **липня** зміна теплих і холодних повітряних мас призводила до чередування періодів спекотної погоди з незвичними для літа похолоданнями. Найтеплішим видався перший тиждень місяця, коли на Житомирщину надходило субтропічне повітря.

Загалом середня температура місяця становила 18.8-20.1°, що на півдні області відповідає нормі, на решті території області нижче норми на 0.1-0.7°.

Дощі, як і зазвичай в теплий період року, різнилися за інтенсивністю та районам випадіння – відмічалися як виключно сухі, або з неістотними опадами періоди, так і дощова погода. Місячна сума опадів по метеостанціям області склала 41-100 мм, що на переважній частині території області відповідає 46-63 % норми, і лише в північно-західній частині в межах норми (96 %).

В **серпні** відмічались, як сухі спекотні періоди, так і нетривале зниження температурного режиму та зливи в зоні атмосферних фронтів, часом – локальні або поширені по території області значні дощі, грози. В більшості днів місяця переважав підвищений проти норми температурний режим,

особливо в останній декаді серпня, на яку припали максимальні значення 32-33°.

Загалом середня місячна температура виявилася вищою за кліматичну норму на 1.7-2.8° і становила 20.8-21.5°.

Загальна сума опадів по метеостанціям області склала 27-74 мм, або 41-123 % норми.

Нестача опадів в різні періоди літніх місяців в сукупності з наростанням тепла призводили до зростання пожежної небезпеки до 4 та 5 класу. В окремі доби червня і в останній декаді серпня в північній половині області та інколи – в південній спостерігались суховії.

Осінь 2022 р.

Метеорологічна осінь розпочалась на 8-9 дів раніше, ніж зазвичай, та одночасно з календарною – 1-2 вересня.

Вересень відзначився переважно пониженим проти норми температурним режимом і інтенсивними опадами, майже щодобовими протягом другої-третьої декад. В першій третині місяця надходження сухого арктичного повітря спричинило надзвичайно низький для цієї пори фон нічних температур, які неодноразово наближались або виходили за межі абсолютних значень в окремих частинах області чи на більш поширеній її території.

Упродовж місяця переважала похмура, дощова та прохолодна погода, внаслідок чого середня температура вересня виявилася нижче норми на 1.8-2.5° і становила 10.8-12.2°.

Вересень 2022 року увійшов в десятку найвологіших з 1961 року. Сума опадів за місяць по метеостанціям області – 102-133 мм, що відповідає 192-235 % норми.

Жовтень розпочався дощовою погодою з відповідним сезону температурним режимом. Проте, вже з 5 жовтня та майже до кінця другої декади встановився тривалий період стійкої погоди: опади припинились, а температури коливались від нехарактерного для сезону тепла вдень до мінусових значень в окремі ночі.

Жовтень 2022 року увійшов в трійку найтепліших за останніх 50 років після 2020 року (середня місячна температура – 11.6-12.5°) та 2008 року (9.7-10.9°). Його середня температура виявилася на 1.8-2.1° вище кліматичної норми і становила 9.4-10.2° тепла.

До середини листопада відмічалась тепла, як для цієї пори, погода, здебільшого з неістотними дощами та туманами із видимістю 200-500 м /4, 10 та 14.11/. Найвищі значення денних температур – +13..+14°. Надалі серія південних циклонів обумовила перехід до зимових умов: снігопади, які за кількістю неодноразово були значними /19.11 – 9-10 мм; 21.11 – 8-12 мм/, утворення снігового покриву та ожеледиці, зниження температурного режиму до цілодобових морозів із мінімумами місяця -7..-11°.

Середня температура листопада виявилася дещо вищою за норму (на 0.3-0.6°) і становила 2.7-3.2°. Сума опадів склала 53-77 мм, що відповідає 115-175 % норми.

Календарна осінь 2022 року (вересень-листопад) з сумою опадів 216-273 мм (153-192 % норми) увійшла в трійку найвологіших за останніх 60 років, а її середня температура в межах 7.8-8.5° майже відповідала нормі.

Зима 2022 р.

У грудні чередування холодних та теплих повітряних мас обумовили широку амплітуду температурних коливань та різні типи погоди. Вплив антициклонів сприяв встановленню морозної сухої погоди з мінімальними значеннями місяця – -9..-12°.

Найвищі температури грудня в межах 7-10° тепла відмічені в останні дні місяця, що 30 грудня – на півдні області, а 31 грудня – на більшій частині території області вище попередніх абсолютних максимумів для відповідних дат за період спостережень з 1945 року.

Середня температура місяця перевищила кліматичну норму на 0.5-1.2° і становила 0.6-1.6° морозу.

Сума опадів за грудень склала 46-76 мм, що відповідає 110-162 % норми.

Кількість опадів за 2022 рік

Таблиця 1.1.1.

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми	сума (мм)	% від норми
Січень	76	190	70	200	60	194	58	149	60	162
Лютий	39	100	26	72	27	79	28	72	19	54
Березень	11	26	22	51	23	56	16	40	25	64
Квітень	69	177	96	234	80	211	69	177	64	156
Травень	41	61	45	71	30	48	42	72	49	77
Червень	86	115	33	47	32	46	56	73	67	87
Липень	100	96	46	46	41	50	56	63	41	51
Серпень	27	41	33	55	42	79	74	123	61	102
Вересень	118	215	109	218	113	235	102	192	133	233
Жовтень	74	151	90	188	57	136	58	132	65	159
Листопад	54	115	77	175	67	168	53	120	67	149
Грудень	76	162	68	158	57	150	66	150	46	110
Рік	771	115	715	113	629	109	678	108	697	113

Середня місячна температура повітря за 2022 рік

Таблиця 1.1.2.

Місяць	Олевськ		Овруч		Коростень		Новоград-Волинський		Житомир	
	середня т-ра (°C)	відхилення від норми	середня т-ра (°C)	відхилення від норми	середня т-ра (°C)	відхилення від норми	середня т-ра (°C)	відхилення від норми	середня т-ра (°C)	відхилення від норми
Січень	-1.2	2.0	-1.5	2.1	-1.3	2.0	-1.1	2.0	-1.0	2.3
Лютий	1.6	3.7	.*	.*	.*	.*	1.7	3.8	2.0	4.4
Березень	1.8	-0.2	.*	.*	.*	.*	2.3	0.1	.*	.*

Квітень	6.8	-2.0	.*	.*	.*	.*	7.1	-2.2	7.6	-1.7
Травень	12.9	-1.4	12.9	-1.6	13.3	-1.4	14.1	-0.7	14.1	-0.8
Червень	19.4	1.6	19.8	1.8	19.9	1.7	19.9	1.7	20.3	1.9
Липень	18.8	-0.7	19.3	-0.4	19.3	-0.6	19.7	-0.1	20.1	0.0
Серпень	20.8	2.3	21.5	2.8	21.3	2.4	20.9	1.9	21.0	1.7
Вересень	10.8	-2.5	11.2	-2.3	11.5	-2.2	11.8	-2.0	12.2	-1.8
Жовтень	9.7	2.1	9.4	1.9	9.6	1.8	10.1	2.0	10.2	2.1
Листопад	3.0	0.4	2.7	0.6	2.8	0.3	3.1	0.3	3.2	0.6
Грудень	-0.9	0.8	-1.6	0.5	-1.0	0.9	-0.7	0.9	-0.6	1.2
Рік	8.6	0.5	.*	.*	.*	.*	9.1	0.7	.*	.*

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

За попередніми даними Головного управління статистики у Житомирській області на 1 січня 2022 року в області, за оцінкою, проживало 1179032 особи, з них 703260 осіб або 59,6%, мешкали у містах та селищах міського типу та 475772 особи – у сільській місцевості.

За 2021 рік кількість населення області зменшилась на 16463 особи, за рахунок природного та міграційного скорочень – на 15135 та 1328 осіб відповідно.

Залишається суттєвим перевищення кількості померлих над кількістю живонароджених: на 100 померлих – 36 народжених.

В Житомирській області налічується 66 територіальних громад на території 4 адміністративних районів (Бердичівський, Житомирський, Коростенський, Звягельський), із них: 12 міських, 22 селищних та 32 сільські територіальні громади.

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну і введення воєнного стану у 2022 році було спричинено падіння окремих економічних і соціальних показників області.

Через ситуацію повної або часткової відсутності статистичної інформації, у зв'язку з тим, що наразі не всі респонденти подають звітність до відповідних органів, не маємо змоги бачити оцифровану ситуацію економіки області загалом.

Аналіз виконання Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області за 2022 рік (далі – Програма) свідчить, що фактично на виконання заходів Програми протягом звітного періоду спрямовано 1 млрд 886,5 млн грн, у тому числі: 18,3% – з державного бюджету, 24,4% – з обласного бюджету, 2,9% – з місцевих бюджетів, 54,4% – з інших джерел.

У Програмі затверджено 229 заходів, із яких: виконано 45,9% заходів та 23,1% виконано не у повному обсязі.

Діяльність обласної військової адміністрації у 2022 році була направлена на подолання наслідків повномасштабного російського вторгнення, соціально-економічний розвиток регіону у реаліях сьогодення, підвищення добробуту мешканців області та комплекс заходів підтримки малозахисених верств населення, у тому числі внутрішньо-переміщених осіб.

Рівень життя населення

Грошові доходи та заробітна плата

Через припинення проведення Держстатом статистичних обстежень відповідно Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» з лютого 2022 року джерелом інформації щодо ринку праці в області є адміністративні дані обласного центру зайнятості.

У 2022 році послугами обласної служби зайнятості скористалися 36,7 тис. безробітних громадян, що на 19% менше, ніж у 2021 році. Одночасно роботодавці області проінформували обласну службу зайнятості про наявність 16 767 вакансій, що на 43% менше, ніж у 2021 році.

Враховуючи таку динаміку, у 2022 році поглибився дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили.

З метою організації суспільно корисних робіт в області прийнято розпорядження обласної військової адміністрації від 25.11.2022 № 344. Відповідно до прийнятих рішень в 10 територіальних громадах до виконання суспільно корисних робіт залучена 81 особа з числа зареєстрованих безробітних (види робіт – заготівля дров для опалювального сезону; роботи з підтримання у готовності захисних споруд цивільного захисту). На виконання зазначених робіт спрямовано 377 тис. грн з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.

За останніми наявними статистичними даними середньооблікова чисельність штатних працівників у січні 2022 року становила 188,7 тис. осіб (дані по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше).

Середній розмір заробітної плати штатних працівників у січні 2022 року становив 12123 гривні. За видами економічної діяльності найвищою заробітна плата була в державному управлінні та обороні (14616 грн), у фінансовій та страховій діяльності (14516 грн), у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (14446 грн), у сільському, лісовому та рибному господарстві (13362 грн), у добувній промисловості і розробленні кар'єрів (13184 грн); найнижчою – у тимчасовому розміщенні й організації харчування (7407 грн).

Індекс споживчих цін є показником зміни в часі цін і тарифів на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. За даними Головного управління статистики у Житомирській області у 2022 році інфляція на споживчому ринку становила 125,4 %.

Таблиця 1.2.1.

Порівняння індексу інфляції за 2022 рік з попереднім			
	2021	2022	Різниця (%)
січень	100,9	100,8	-0,1
лютий	101,1	101,4	0,3
березень	101,5	103,3	1,8

квітень	100,5	102,5	2,0
травень	101,3	103,6	2,3
червень	99,9	102,9	3,0
липень	100,4	100,9	0,5
серпень	99,4	101,9	2,5
вересень	101,5	101,8	-0,3
жовтень	100,4	102,3	1,9
листопад	101,3	101,2	-0,1
грудень	100,5	100,3	-0,2
За рік	109,0	125,4	13,6

2. СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Фото 2.1. По темі розділу (з інтернет мережі)

2.1.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Незалежно від джерела забруднення повітря всі забруднювальні речовини мають вплив на здоров'я людини. Їх ефект проявляється не відразу.

Головним джерелом забруднення Житомирської області є викиди від автотранспорту, і ця тенденція зберігається на протязі багатьох років.

Принаймні так було до початку повномасштабного вторгнення.

Ведення активних бойових дій на території країни та області, зокрема, серйозно погіршує якість повітря. Наслідки від цього можуть мати довгостроковий негативний вплив на наше здоров'я.

За даними Міністерства довкілля України, обсяг викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря за час війни дорівнює обсягу викидів одного металургійного підприємства за цілий рік роботи.

Стан атмосферного повітря погіршується через бойові дії у прямий та непрямий способи.

Прямий вплив бойових дій – це детонування снарядів, використання артилерійської зброї та авіабомб. У деяких випадках ці ракети влучали в українські склади боєприпасів, які теж детонували.

Від таких вибухів в атмосферне повітря викидаються свинець, сажа, вуглець й інші шкідливі речовини. А залишки снарядів містять сірку, мідь, залізо та вуглець.

Непрямий вплив бойових дій – це пожежі в екосистемах, вибухи нафтобаз, атаки на промислові об'єкти та склади небезпечних відходів, як-от пінополіуретан, мінеральні добрива, лакофарбові вибори, аміачна селітра тощо.

Внаслідок російських ударів по нафтобазах, складах паливно-мастильних матеріалів згоріло понад 680,6 тисячі тонн нафтопродуктів, які забруднили повітря небезпечними речовинами. За підрахунками екологів, під час горіння нафти виділяється приблизно стільки ж атмосферного забруднення, скільки виробляє весь транспорт Києва за місяць.

Загалом через лісові пожежі, від горіння нафтопродуктів та займання промислових об'єктів, викиди в атмосферу вже перевищили 67 млн тонн.

При цьому забруднене повітря не має меж. Викиди в атмосферне повітря, викликані військовою агресією РФ на території України, переносяться, осідають і впливають на території інших держав, іноді на відстані тисячі кілометрів.

Крім того, у повітря потрапило понад 38 тисяч тонн викидів від горіння російської техніки та утворилося понад 352 тисячі тонн відходів, які забруднюють не лише повітря, а й землю.

Наразі вже зроблені перші підрахунки втрат, завданих внаслідок забруднення атмосферного повітря.

Наказами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджено "Методику визначення розмірів шкоди, завданої землі, ґрунтам" (від 04.04.2022 №167) та "Методику розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди" (від 13.04.2022 №175).

Державною екологічною інспекцією Поліського округу з використанням цих Методик нараховувано шкоду за забруднення земельних ресурсів, атмосферного повітря речовинами, які виділяються під час горіння складів паливно-мастильних матеріалів, під час лісових та інших пожеж. Це оксиди азоту, аміак, сірчистий ангідрид, бенз(а)пірен, оксиди вуглецю, метали та їхні сполуки, що значно впливає на якість атмосфери.

Лише внаслідок пожеж на нафтобазах області, які сталися через ракетно-бомбові удари агресора, в атмосферне повітря потрапило близько 13 200 тонн забруднюючих речовин. Загальна площа забруднених земель понад 30 га.

Внаслідок ракетного обстрілу окупантами постраждав лісовий фонд державних підприємств Житомирського обласного УЛМГ. Горіння лісових та інших насаджень загальною площею понад 2000 гектарів додало ще понад 1,5 мільйона тонн забруднюючих речовин.

За підрахунками екоінспекції від вибухів трьох нафтобаз на Житомирщині та Рівненщині сума збитків становить майже 225 мільйонів гривень.

Знищено понад 2 100 га лісових насаджень на території заповідника "Древлянський", що у Народицькій територіальній громаді. Внаслідок цього у повітря потрапили десятки тисяч тонн забруднюючих речовин різних класів небезпеки. Також було здійснене можливе вивільнення радіоактивних ізотопів, які були акумульовані на території ПЗФ після аварії на Чорнобильській АЕС. Усі ці ситуації ще потребують додаткових досліджень науковців.

Восени 2022 року Житомирщина зазнала ракетних ударів по електропідстанціях, в результаті яких виникли пожежі та загорілися мастила й ізолююча електропроводка. На момент пожеж та у наступні декілька днів задокументовано підвищення концентрації забруднюючих речовин в повітрі.

Загалом, сума шкоди, завданої довкіллю Житомирщини внаслідок викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, становить майже 15 млрд. гривень.

Ці та інші розрахунки й докази злочинів проти довкілля України будуть використані для стягнення репарацій.

Реальну та повну оцінку завданої шкоди вдасться зробити лише після завершення активних бойових дій. Втім навіть після фінансового відшкодування мешканці України відчуватимуть наслідки від забруднення повітря ще багато років.

Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т.

Табл.2.1.1.1.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис. т			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв. км, кг	Обсяги викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП (тис.т на млн. грн.)
	Всього	у тому числі				
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами			
2000	61,80	12,3	49,5	2072,1	43,45	0,0046
2018	72,97	13,0	59,97	2448,7	59,28	0,0009
2019	73,44	12,7	60,74	2464,4	60,19	0,00086
2020	53,9	11,8	42,1	1807,1	45,77	0,00058
2021	58,7	11,9	46,8	1968,02	49,85	0,00052
2022	_*	_*	_*	_*	_*	_*

_* Інформація відсутня, зважаючи на відсутність статистичних звітів у період воєнного стану або стану війни та призупинення оприлюднених органами Державної статистики необхідної статистичної інформації за періоди 2022-2023р.р.

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основою для розробки даного розділу Регіональної доповіді є статистична звітність на підставі документів первинного обліку, які подається суб'єктами господарювання області в установленому порядку до територіальних органів державної статистики.

Відповідно п.п.1 п.1 Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» фізичні особи, фізичні особи - підприємці, юридичні особи, крім тих, які наділені бюджетними повноваженнями згідно із законодавством, подають облікові, фінансові, бухгалтерські, розрахункові, аудиторські звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання звітності чи обов'язку подати документи.

На даний час - у період воєнного стану, норма щодо подання звітності носить рекомендаційний характер, проте обов'язок щодо подання відповідної звітності не скасовано, та буде відновлено після скасування дії воєнного стану або стану війни.

Виходячи з вищевикладеного, в Управління відсутня можливість проведення аналізу стану атмосферного повітря Житомирщини у 2022 році і

підготовки інформативної та обґрунтованої аналітики у даному розділі Регіональної доповіді.

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Однією з найважливіших умов успішної боротьби з транскордонним забрудненням повітря є наявність достовірної і повної інформації про стан навколишнього середовища і руху потоків забруднювачів.

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані вимагає від сторін здійснення обміну наявною інформацією про викиди забруднювачів повітря, що були здійснені з площ (за узгодженою мережею квадратів 50×50 км), дані про потоки забруднювачів повітря через національні кордони і за узгоджені періоди.

Керівним органом Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів повітря на великі відстані у Європі (Програма ЕМЕП) до Конвенції 1979 року розроблені та направлені Сторонам Конвенції Керівні принципи оцінки та представлення даних про викиди забруднюючих речовин в регіоні ЕМЕП.

На території Житомирської області спостереження за транскордонним забрудненням атмосферного повітря не проводиться.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Житомир здійснювався на двох стаціонарних постах спостережень Житомирського обласного центру з гідрометеорології: ПСЗ № 1, який розташований на вул. Вітрука, 31; ПСЗ № 2 - на вул. Михайла Грушевського, 14/20. Відібрано 5189 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях спостережень за забрудненням атмосферного повітря Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Вміст оксиду вуглецю визначався фахівцями Житомирського ЦГМ на місці.

Загальний рівень забруднення в повітрі за індексом забруднення атмосфери (ІЗА) в 2022 році оцінювався, як низький.

Середньорічні концентрації забруднювальних домішок, що визначались, не перевищували середньодобові гранично допустимі концентрації, за винятком діоксиду азоту, середня концентрація якого дорівнювала 2,5 ГДК с.д.

Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі міста Житомир у 2022 р.

Таблиця 2.3.1.

Забруднююча речовина	Місто	Середньо-річний вміст, мг/м ³	Середньо-добові ГДК, мг/м ³	Максимальні разові ГДК, мг/м ³	Максимальний вміст, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
Завислі речовини	Житомир	0,09	0,15	0,50	0,15
Діоксид сірки	Житомир	0,033	0,050	0,500	0,086
Оксид вуглецю	Житомир	0,5	3,0	5,0	30,4
Діоксид азоту	Житомир	0,09	0,04	0,20	0,24
Свинець	Житомир	0,02x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,04x10 ⁻³
Манган	Житомир	0,03x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,07x10 ⁻³
Хром	Житомир	0,04x10 ⁻³	1,5x10 ⁻³	-	0,13x10 ⁻³
Залізо	Житомир	0,71x10 ⁻³	40,0x10 ⁻³	-	0,89x10 ⁻³
Кадмій	Житомир	0,011x10 ⁻³	0,3x10 ⁻³	-	0,040x10 ⁻³
Мідь	Житомир	0,06x10 ⁻³	2,0x10 ⁻³	-	0,13x10 ⁻³
Нікель	Житомир	0,03x10 ⁻³	1,0x10 ⁻³	-	0,09x10 ⁻³
Цинк	Житомир	0,08x10 ⁻³	50,0x10 ⁻³	-	0,11x10 ⁻³

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Атмосферне повітря є невід'ємною складовою біосфери і середовища існування людини, і найнеобхіднішим для життя на Землі компонентом навколишнього природного середовища, найбільшою за об'ємом живою оболонкою біосфери.

Оболонки атмосфери: іоносфера, термосфера, мезосфера, стратосфера, з озоновим шаром, та тропосфера виконують найважливіші функції захисту від сонячної радіації, космічного випромінювання та метеоритів, підтримують стабільні кліматичні умови на Землі та пом'якшують сезонні і річні кліматичні зміни.

Атмосферне повітря, одночасно, є вичерпним і невичерпний природним ресурсом, необхідним для життя людей, тварин, рослин, більшості мікроорганізмів і, навіть, підводних мешканців. Наприклад, відомо, що без харчування людина може прожити до п'яти тижнів, без води - до п'яти днів, а без повітря - лише до п'яти хвилин.

Водночас кисень, що входить до складу атмосфери, є не тільки головним фактором життя, а й невід'ємним компонентом (окислювачем та робочим тілом) для згоряння палива у різноманітних теплових машинах, технологічних установках і двигунах внутрішнього згоряння.

Атмосфера є кліматоутворюючим середовищем на планеті, а стан її тропосфери на певній території формує погодні умови.

Найбільш поширеними забруднювачами атмосфери є: оксид вуглецю CO₂, окис вуглецю CO, діоксид сірки SO₂, оксиди азоту NO_x, вуглеводні C_xH_y, сажа, пил та інші.

Внаслідок випробувань ядерної зброї та Чорнобильської катастрофи атмосфера була середовищем поширення радіоактивних елементів на значні відстані, що зумовило глобальне радіаційне забруднення біосфери.

На даний час радіоактивне забруднення атмосфери радіоактивними елементами чорнобильського походження на території області відбувається переважно внаслідок лісових пожеж на радіоактивно-забруднених і радіаційно-небезпечних землях.

За інформацією Житомирського обласного центру з гідрометеорології (Житомирський ЦГМ) стан радіаційного забруднення атмосферного повітря у 2022 році в Житомирській області за даними щоденних спостережень по рівню експозиційної дози гама випромінювання, які проводяться підпорядкованими центру метеостанціями, знаходився в межах природного радіаційного фону 10-20 мкР/год.

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Забруднення атмосферного повітря за ступенем потенційної хімічної небезпеки для живих організмів посідає одне з перших місць. Це обумовлено в першу чергу тим, що забруднюючі речовини, які є газами та аерозолями мають високу хімічну активність і розчинність в атмосферному повітрі та можуть поширюватися на значні відстані, а також конденсуватися, взаємодіяти з атмосферною вологою і потрапляти на землю та у водні об'єкти з атмосферними опадами, або осідати у вигляді туману, накопичуватися в низовинах, створюючи небезпечні для здоров'я та життя людини осередки забруднення, а також активно мігрувати в інші оболонки біосфери. Наприклад, атмосферні опади дають до 10 % забруднення водних об'єктів, значно забруднюють ґрунти. Крім того, людина споживає атмосферного повітря за добу і в цілому за життя в об'ємному відношенні набагато більше, ніж води і їжі.

В той же час, природа поставила істотні захисні бар'єри для шкідливих речовин, що потрапляють до організму через шлунково-кишковий тракт, не забезпечивши таким же надійним захистом легені.

Забруднення атмосферного повітря супроводжується утворенням стійких аномалій забруднювачів у ґрунтах, воді та рослинах.

Основними шкідливими речовинами, які потрапляють з викидами в атмосферне повітря в нашій області є діоксид сірки, оксиди азоту, пил (аерозолі) та оксид вуглецю. Оксиди азоту знищують рослинність, пригнічують функції дихання та серцебиття, послаблюють імунітет людини, шкідливо впливають на діяльність центральної нервової системи.

Встановлено, що в лісі, наприклад, липа росте до 150 років, а на вулицях міст в середньому до 45 - 50 років.

Для рослин шкідливі такі забруднювачі повітря, як сполуки сірки, окис вуглецю, хлор і вуглеводи. Відмічено випадки загибелі рослин поблизу цементних заводів. Проникаючи у продихи і всередину листків, цементний пил утруднює їх функції, руйнує хлорофіл і ніби «спалює» тканини рослин.

Живі організми надзвичайно чутливі, як до діоксиду сірки, так і до сірчистої та сірчаної кислот, що утворюються при контакті цього оксиду з вологою в атмосфері. Діоксид сірки розноситься на великі відстані, випадаючи

в остаточному підсумку у вигляді кислотних дощів.

Особливу небезпеку для навколишнього середовища поряд з іншими мають канцерогенні сполуки, зокрема, такі високотоксичні речовини, як бенз(а)пирен, свинець та сажа, яка є продуктом неповного згоряння вуглеводневого палива і накопичує в собі ці та інші шкідливі речовини.

Присутність в атмосферному повітрі поверхнево-активних речовин підвищує токсикологічний ефект забруднювачів, прискорює їх дію за рахунок збільшення проникності токсичних речовин через шкіряний покрив та дихальні тканини.

2.6. Державна політика та заходи у сфері поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря

Основними напрямками зменшення надходження забруднюючих речовин в атмосферне повітря є, насамперед, виконання природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення промислових викидів, побудова дієвої системи збирання, обробки, збереження, аналізу та оцінювання даних стану атмосферного повітря, відбудови моніторингу якості повітря.

Підприємства, установи, організації, діяльність яких пов'язана з негативним шкідливим впливом на атмосферне повітря, повинні вживати заходів щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зниження шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів, здійснювати контроль за обсягом та складом забруднюючих речовин, забезпечувати безперебійну та ефективну роботу очисного обладнання. Одним із головних напрямків природоохоронних технологій, спрямованих на захист атмосфери, є очистка газоподібних відходів перед їх викидом в атмосферу. Також, переведення транспортних засобів на безпечніші види палива, забезпечення постійного контролю за якістю палива на нафтопереробних підприємствах та автозаправних станціях, а також ефективне впровадження роботи контрольно-регулювальних і діагностичних пунктів та комплексних систем перевірки нормативів екологічної безпеки транспортних засобів призведе до мінімізації забруднення атмосферного повітря викидами від пересувних джерел забруднення.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

Фото 3.1. По темі розділу (з інтернет мережі)

3.1. Тенденції зміни клімату

Війна в Україні є найбільш масштабною та руйнівною з часів Другої світової війни. Постійні обстріли призводять до забруднення повітря, пожеж та розповсюдження забруднювальних речовин у довкіллі.

Це сприяє пришвидшенню змін клімату по всій планеті, а особливо, у Північній півкулі.

З початку повномасштабного вторгнення відбулись десятки тисяч пожеж на території України. У період найбільш активних бойових дій щодня реєстрували по декілька тисяч пожеж, а максимум зафіксували 22 березня – 5 957 активних пожеж. Горіло все – Україна справді була у вогні.

Кількість пожеж площею понад 1 га зросла в Україні у 36 разів, порівняно з попередніми роками. Ці пожежі здебільшого стаються ближче до лінії фронту та часто знищують лісові зони. Автори дослідження вказують, що обсяг викидів парникових газів від пожеж становить майже 20 млн тон CO_2 .

Понад 14 млн тон викидів CO_2 утворилися лише внаслідок використання пального російськими військами. Бойові дії створюють потребу виробляти більше боєприпасів в росії, Україні, інших країнах, що також супроводжується суттєвими викидами парникових газів.

Бойові дії спричиняють викиди парникових газів через спалювання дизельного та авіаційного палива, виробництво техніки та боєприпасів, а також будівництво фортифікаційних споруд.

Загальний обсяг викидів у цих категоріях оцінено на рівні 21,9 млн тон CO_2 еквіваленту – це співмірно із викидами половини всіх вугільних електростанцій України.

На першому етапі війни ворог намагався зруйнувати українські нафтобази та нафтопереробні заводи, аби зашкодити логістиці нашого війська.

За підрахунками збитки від горіння нафтопродуктів нині складають 49 363 млн грн. Цифра вражає, але вона зовсім не говорить про реальні процеси та наслідки для навколишнього середовища.

Внаслідок згорання нафтопродуктів у великих обсягах виділяється чадний та вуглекислий гази, бензапірен, сірчистий та сірчаний ангідриди, оксиди азоту, газоподібні й тверді продукти неповного згорання палива, сполуки ванадію, солі натрію тощо. Таке забруднення також відбувається й під час підривів складів з боєприпасами. Вуглекислий газ та оксиди азоту є одними з найактивніших парникових газів, що сприяють парниковому ефекту.

Перелічені сполуки також є дуже небезпечними для людського організму. Зокрема, ароматичний вуглеводень бензапірен – потужний канцероген та мутаген, а сажа – твердий продукт горіння – є не тільки канцерогеном, а й має здатність накопичуватися у легенях, та навіть потрапляти у кровообіг. Саме тому так важливо убезпечувати себе від диму загалом, а від пожеж на нафтобазах, складах боєприпасів та промислових об'єктах – особливо.

Кислі гази – вуглекислий та сірчистий, – які виділяються під час горіння, взаємодіючи з водою, утворюють кислоти. Це може відбуватись як в організмі людини, при потраплянні на слизові оболонки очей та рота, так і при взаємодії із вологою у повітрі, що спричиняє кислотні опади.

Щодо впливу попелу на клімат, то сумарний внесок дії дрібнодисперсної сажі на тепловий баланс Землі більший за всі парникові гази, окрім вуглекислого. Механізм впливу попелу на зміну клімату такий: через свій маленький розмір, часточки сажі можуть переміщуватись на великі відстані та довго не осідати на землю. Особливо сильно це проявляється у сухі періоди року, тоді попіл з повітряними масами може переноситись навіть на території з вічною мерзлотою. У нормі біла та блискуча поверхня льодів відбиває сонячні промені і це не дає атмосфері перегріватися. Але коли мерзлота покривається попелом, природного процесу відбиття сонячної радіації не відбувається — починається процес нагрівання та прискорення танення.

В основному, потепління спричинене двома різними механізмами: частки попелу акумулюють сонячну енергію, а парникові гази блокують нічні перевипромінювання поглинутої вдень сонячної енергії в космічний простір.

За мирного життя зміни клімату відбуваються через антропогенну діяльність – викиди підприємств, вихлопні гази, сезонні лісові пожежі. В нормі кліматологи враховують це й можуть змоделювати стан клімату через 50-100 років. Проте війна з росією, не керується ні звичаями війни, ні здоровим глуздом, тому внесок такого фактора у зміну клімату зараз порахувати взагалі неможливо.

Цього року оприлюднено звіт ООН, в якому сказано, що обмежити підвищення глобальної температури до 1,5°C до кінця століття найімовірніше не вдасться. Об'єднані кліматичні зобов'язання у рамках Паризької угоди можуть привести світ до потепління приблизно на 2,5°C до кінця століття. Й ці невтішні дані зовсім не враховують вплив війни.

3.3. Політика та заходи у сфері охорони озонового шару

Загалом, воєнні дії пришвидшують процеси зміни клімату не тільки в області та Україні, а й у всій Північній півкулі. Масштабні пожежі в лісах, нафтобазах, складах боєприпасів є настільки сильними, що їх дими здатні підніматися високо в атмосфері, і з хмарами розповсюджуватись по величезній площі. Населення півкулі вже відчуває це у вигляді рекордно високих температур влітку та взимку, у посухах, повенях, та як наслідок – у втраті посівів та врожаїв. Все в природі взаємопов'язано, і війна нещадно нищить планету.

Довоєнні виклики зміни клімату нікуди не зникли, ба більше, через вплив війни навіть загострилися. Україна тільки стала ще більш вразливою до зміни клімату. І тому зараз важливо не тільки відновити нормальне життя, до якого ми звикли, але і як компенсувати нанесену шкоду. Відповіддю є планування відбудови області та в цілому країни із врахуванням впливу зміни клімату.

Відбудова має відбуватися з урахуванням кліматичних цілей та цілей зеленої трансформації. Це повинно бути зелене відновлення з переходом до сталої економіки з огляду на останні світові тенденції. Це має бути послідовна міжсекторальна наскрізна державна політика з кліматичної нейтральності, декарбонізації та адаптації секторів економіки до зміни клімату.

Зелене відновлення - це завдання, над яким мають працювати не тільки екологи чи екоактивісти. Це політики, що мають бути інтегровані в кожен сферу та мати горизонтальний характер. Це про нові енергоефективні будівлі, модернізовані заводи важкої промисловості, відмову викопного палива, а в майбутньому й від атомної електроенергії.

Необхідно почати можна з оцінки ризиків і вразливості до зміни клімату, внесення адаптаційних заходів до планів відновлення регіональних громад.

Розвиток відновлювальних джерел енергії при відбудові громад в області, як-от встановлення сонячних панелей, вітряків, насправді є вкрай важливими, бо формує децентралізованому енергосистему в Україні. Таку систему росії буде складніше зруйнувати, адже неможливо знищити сонячну панель на кожному даху чи кожен вітряк в Україні.

Отож децентралізована енергетика, з одного боку, нас захищає, покращує енергетичну безпеку, а з іншого боку — ми вкладаємося у розвиток низьковуглецевого виробництва енергії, що теж вестиме до скорочення викидів парникових газів.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

Фото 4.1, р.Тетерів, м.Житомир

4.1. Водні ресурси та їх використання

Житомирська область розташована в північно-західній частині України, межує на півночі з Гомельською областю республіки Білорусь, на заході з Хмельницькою і Рівненською областями, на сході – з Київською областю, на півдні з Вінницькою областю.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) території або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44 %), або 13,2 тис.кв.км.

Середня величина річкового стоку складає 3300 млн.куб.м, з них на території області формується 2800 млн.куб.м.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70 % стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% - на решту періоду року.

В літню межень значна частина рік в південних районах області пересихає, що робить неможливим забір води без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

На території Житомирської області протікає 2849 річок, загальною довжиною 13,7 тис.км, із них 8 - середніх, довжиною у межах області – 999,6 км; 348 - більше 10 км, протяжністю 6692 км; 2493 - менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, до середніх річок відноситься річки Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,51 тис. га, сумарним об'ємом води при НІР 165,65 млн.м³.

Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах.

Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку.

В області нараховується 2075 ставків сумарним об'ємом 148,9 млн.м³ води.

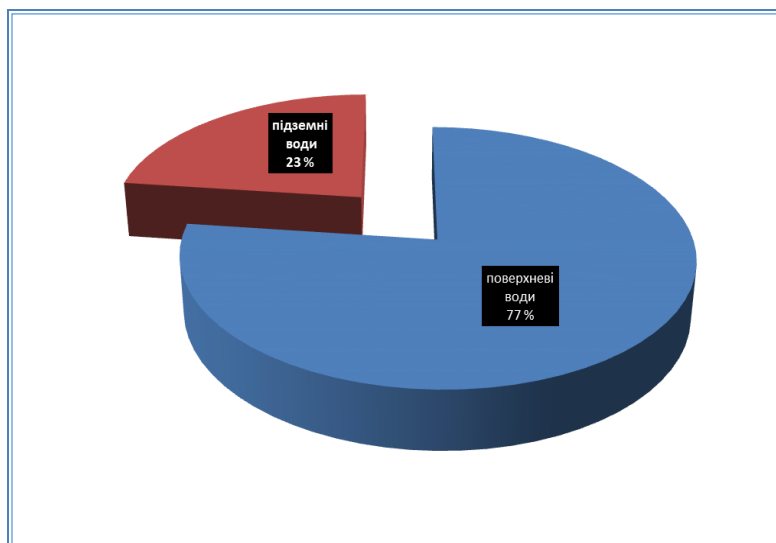
Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30 – 60%.

Загальна кількість озер - 9 шт. площею водного дзеркала 515,9 га.

За даними державного водообліку за формою № 2ТП-водгосп (річна) за 2022 рік в межах Житомирської області 929 водокористувачів здійснювали спеціальне водокористування, із них 89- підприємства комунальної галузі, 285–промисловий сектор, 383–сільське господарство та 172-інші галузі.

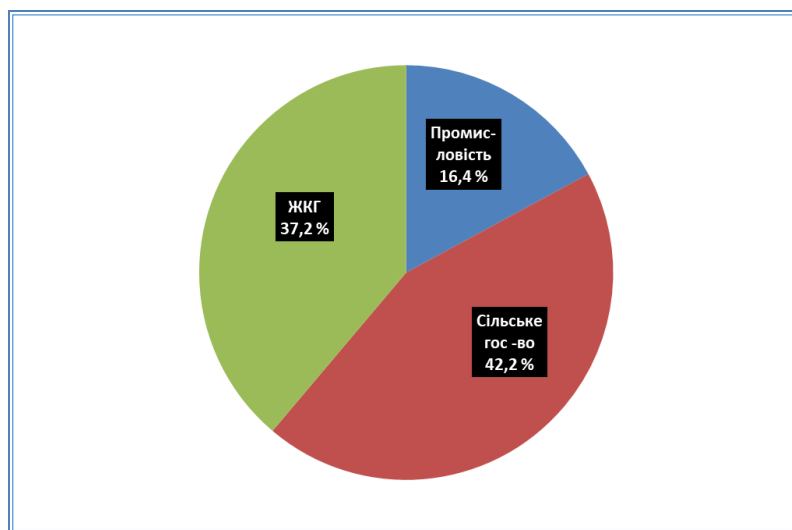
Загалом із водних об'єктів області було забрано 85,233 млн. м³ води.

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води- 65,34 млн.м.куб (77 %) та підземні води-19,89 млн.м.куб (23%).

Діаграма 4.1.1. Джерела забору води

Структура водокористування за 2022 рік виглядає наступним чином: 16,4 % (13,98 млн.куб.м) водних ресурсів забирається промисловістю, 37,2 % (31,73 млн.куб.м) житлово-комунальним господарством, 42,2 % (35,95 млн.куб.м) сільським господарством, 4,2 % (3,57 млн.куб.м) забирається іншими галузями.

Діаграма 4.1.2. Структура водокористування

4.1.1 Загальна характеристика

Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію Україна - ЄС було розпочато процес апроксимації національного законодавства до законодавства ЄС в галузі управління водними ресурсами та якості води. Протягом останніх років було розроблено та прийнято низку законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, в 2016 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом», яким закріплюється управління водними ресурсами за басейновим принципом.

Статтею 13² Водного кодексу України передбачено, що плани управління річковими басейнами розробляються та виконуються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну, у встановлені строки. Статтею 13¹ Водного кодексу України закріплено дев'ять районів річкових басейнів, саме для яких і мають бути розроблені плани управління річковими басейнами (ПУРБ). У разі виділення суббасейнів у межах району річкового басейну, ПУРБи за аналогічною структурою включаються до відповідного плану управління річковим басейном як окремі розділи.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56%) території або 16,6 тис.кв.км та середнього Дніпра (44%), або 13,2 тис. кв. км.

Першочерговим завданням є поетапна підготовка розроблення Плану річковим суббасейном Прип'яті, реалізації заходів щодо вирішення водно-екологічних проблем у межах басейну Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

Таблиця 4.1.2.1.
млн.м³

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	111,1	110,7	93,95	96,31	85,23
у тому числі для використання	69,77	68,78	55,80	56,36	48,14
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	69,77	68,78	55,80	56,36	48,14
виробничі потреби	44,94	45,86	34,36	37,29	31,36
побутово-питні потреби	22,61	20,70	19,53	19,07	16,69
зрошення	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	2,217	2,222	1,869	-	-
ставково-рибне господарство	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	13,65	12,38	9,97	10,97	10,17
Загальне водовідведення з нього	75,02	73,64	60,71	66,00	54,98
у поверхневій водні об'єкти	72,53	71,32	58,47	63,36	52,61
у тому числі					
забруднених зворотних вод	2,066	1,894	1,903	2,109	1,105
з них без очищення	0,020	0,07	0,044	0,194	0,184
нормативно очищених	31,36	30,46	27,618	29,612	24,43
нормативно чистих без очистки	29,30	28,21	28,95	31,64	26,89
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	99,70	93,0	108,62	114,48	87,49
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	69,66	67,84	57,48	56,78	54,42
Потужність очисних споруд	101,5	101,6	92,385	102,09	105,12

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2022 році було забрано 52,457 млн.м³, або 62,0 % від загального водозабору області.

Усього за 2022 рік у поверхневій водні об'єкти відведено 52,61 млн.м³ зворотних вод, із них категорії:

«нормативно-чисті без очистки» – 26,89 млн.м³;

«нормативно очищені на очисних спорудах» - 24,43 млн.м³;

«недостатньо очищені» - 1,105 млн.м³, «забруднені без очистки» - 0,184 млн.м³ зворотних (стічних) вод.

**Основні показники забору води по басейнах основних річок за
2022 рік**

Таблиця 4.1.2.2.

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води , всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн.м ³	85,233	65,344	19,889
	% від загального забору	100	77	23
у тому числі:				
суббасейн середнього Дніпра	млн.м ³	69,815	57,862	11,953
	% від загального забору	100	83	17
суббасейн Прип'яті	млн.м ³	15,418	7,482	7,936
	% від загального забору	100	49	51

Забір, використання та відведення води 2022 рік

Таблиця 4.1.2.3.

млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
р. Дніпро в тому числі:	85,233	48,14	52,61	1,289
р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	31,774	19,435	19,822	0,615
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	20,482	10,671	12,377	0,637
р. Тетерів від гирла р.Ірша до гирла	0,201	0,199	0,071	0
р. Ірпінь	3,812	1,602	1,286	-
р. Рось	13,546	7,991	7,037	-
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	0,705	0,288	0,379	0,015
р.Случ від витoku до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	2,310	1,549	1,313	-
р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	3,974	2,833	2,693	
р.Уборть від витoku до державного кордону	0,487	0,386	0,069	0
р. Уж	7,941	3,184	7,633	0,010
Разом по області:	85,233	48,14	52,61	1,289

Використання та відведення води підприємствами галузей економіки

Таблиця 4.1.2.3.

млн.м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Житлово-комунальне господарство	20,650	15,156	5,494	23,034	1,041	0,114
Сільське господарство	19,058	0,078	18,980	16,171	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,639	0,08	1,473	7,267	-	-
Переробна промисловість	5,136	0,488	4,648	3,468	0,012	-
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,243	0,017	0,226	-	-	-
Транспорт	0,083	0,047	0,033	0,018	0,01	-
Інші галузі	1,331	0,824	0,506	2,652	0,226	0,07
Всього	48,14	16,69	31,36	52,61	1,289	0,184

Основним показником раціонального використання водних ресурсів є втрати питної води при транспортуванні підприємствами житлово-комунальної галузі, які у 2022 році склали 10,169 млн.м³, що становить 32,0 % від загального забору води даною галуззю.

Порівняно з минулим роком втрати в мережі зменшились на 0,803 млн.м³ (10,972 млн.м³), або 7,3 %, із них по КП «Житомирводоканал» на 0,474 млн.м³; МКП «Бердичівводоканал» на 0,123 млн.м³ та Коростенському КП «Водоканал» на 0,124 млн.м³.

Для прикладу втрати води в мережі за 2022 рік:

Таблиця 4.1.2.4.

№ з/п	Назва водокористувача	Загальний забір води ,тис.м ³		Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис.м ³		% втрат питної води	
		2021	2022	2021	2022	2021	2022
1	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	23152,6	19316,2	7641,2	7166,9	33,0	37,1
2	МКП «Бердичівводоканал»	2954,4	2572,7	630,3	506,7	21,3	19,7
3	Коростишівське МКП «Водоканал»	677,5	590,8	156,0	138,6	23,0	23,5

4	ТОВ МалинЕнергоінвест»	1017,1	847,0	371,4	312,0	36,5	36,8
5	КП «Іршанське комунальне підприємство» Хорошівської селищної ради	423,8	369,7	171,9	171,9	40,6	46,5
6	МКП «Водоканал» м. Радомишль	189,9	190,3	33,2	41,5	17,5	21,8
7	КП «Гранітне –комунгосп» смт Гранітне Малинська ТГ	49,1	41,1	19,6	11,8	39,9	28,7
8	КП «Водоканал» м. Овруч	557,1	501,3	102,7	103,6	18,4	20,7
9	Коростенське КП «Водоканал»	2470,9	1938,6	456,0	332,0	18,5	17,1
10	КП «Новоград-Волинської міської ради» ВУВКГ	2569,0	2501,0	737,8	782,1	28,7	31,3

Водозабезпеченість територій та регіонів

Гідрографічна мережа Житомирської області розміщена в районі річкового басейну річки Дніпро, у межах суббасейну річки Прип'ять (56 %) або 16, 58 тис. кв.км та середнього Дніпра (44 %) – 13,20 тис. кв.км.

Робота водогосподарських систем (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

Басейновим управлінням водних ресурсів річки Прип'ять протягом року було надано 1139 пропозицій територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 436 - наданих в оренду, 53 - водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

За даними державного водообліку за звітний період з водних об'єктів області всього було забрано 85,233 млн.м³, із них з поверхневих джерел – 65,344 млн.м³, підземних 19,889 млн.м³, що на 11,078 млн.м³ (або 11,5 %) менше ніж за 2021 рік (96,311 млн.м³).

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

Протягом 2022 року скиди стічних вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 154 точкових джерел. Загалом відведено 52,61 млн.м³ стічних вод, із них 25,531 млн. м³ пройшли очистку на очисних спорудах каналізації.

Експлуатували очисні споруди каналізації 136 підприємства загальною потужністю 105,12 млн.м³ та 43 із них після очистки скидали зворотні води у поверхневі водні об'єкти (потужність ОСК перед скидом у водні об'єкти – 89,886 млн.м³).

Загалом у 2022 році у поверхневі водойми відведено 1,289 млн.м³ забруднених зворотних (стічних) вод, що на 0,820 млн.м³ (38,9 %) менше порівняно з 2021 роком.

Скидання зворотних вод, млн.куб.м на рік

Таблиця 4.2.1.1.

Рік	Категорія очищення	Річковий басейн	Скид зворотних вод:		із них:			
			у поверхневі водні об'єкти	у підземні горизонти	Промисловість	Сільське господарство	Комунгосп	
1	2	3	4	5	6	7	8	
2022	О	Басейн р. Дніпро	24,425	-	2,88	-	21,426	
	БО		0,184	-	-	-	0,114	
	НДО		1,105	-	0,012	-	0,927	
	НЧБО		26,894	-	7,843	16,171	0,567	
	Разом по області			52,608	-	10,735	16,171	23,034
	у тому числі							
	О	р. Тетерів від витоку до г/п Житомир	15,908	-	0,207	-	15,699	
	БО		0,114	-	0	-	0,114	
	НДО		0,501	-	0	-	0,431	
	НЧБО		3,299	-	0,770	2,448	0,081	
	Разом по в/г ділянці			19,822	-	0,977	2,448	16,325
	О	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	2,764	-	2,575	-	0,152	
	БО		0,157	-	-	-	-	
	НДО		0,48	-	-	-	0,480	
	НЧБО		8,976	-	2,495	4,165	0,003	
	Разом по в/г ділянці			12,377	-	5,070	4,165	0,635
	О	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	-	-	-	-	-	
	БО		-	-	-	-	-	
	НДО		0,015	-	-	-	0,015	
	НЧБО		0,363	-	-	-	-	
Разом по в/г ділянці			0,379	-	-	-	0,015	
О	р.Случ від витоку до гирла р.Хомора (включаючи р.Хомора)	-	-	-	-	-		
БО		-	-	-	-	-		
НДО		-	-	-	-	-		
НЧБО		1,313	-	0,028	1,285	-		

Разом по в/г ділянці		1,313	-	0,028	1,285	-
О	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	2,163	-	0,078	-	2,068
БО		-	-	-	-	-
НДО		0,012	-	0,012	-	-
НЧБО		0,518	-	0,056	0,198	0,265
Разом по в/г ділянці		2,693		0,146	0,198	2,333
О	р.Уборть від витоку до державного кордону	0,069	-	0,013	-	0,055
БО		-	-	-	-	-
НДО		-	-	-	-	-
НЧБО		-	-	-	-	-
Разом по в/г ділянці		0,069	-	0,013	-	0,055
О	р.Уж	3,493	-	0,007	-	3,422
БО		-	-	-	-	-
НДО		0,010	-	-	-	-
НЧБО		4,13	-	3,911	-	0,219
Разом по в/г ділянці		7,633	-	3,918	-	3,641

За результатами аналітичного контролю у 2022 році визначено 12 підприємств, які скинули в поверхневі водні об'єкти стічні води з порушенням встановлених нормативів гранично-допустимого скиду.

Найбільший обсяг зворотних вод 0,637 млн.м³ з перевищенням нормативів ГДС відвели водокористувачі на водогосподарській ділянці М5.1.2.06 - р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р. Ірша: МКП «Водоканал» Коростишівської ТГ- 276,3 тис.м³; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської ТГ- 160,8 тис.м³; Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району, Городоцької ТГ та (в/ч) м. Радомишль-156,2 тис.м³; Хорошівське житлово-комунальне підприємство – 43,3 тис.м³.

Значного впливу зазнають масиви поверхневих вод на водогосподарській ділянці М 5.1.2.05-р. Тетерів від витоку до г/п Житомир, а це 0,615 млн.м³ недостатньо-очищених зворотних вод:

КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради - 299,6 тис.м³;

ТОВ «Комплекс екологічних споруд» м. Бердичів - 131,4 тис.м³;

КНП «ОМЦВІР», м. Житомир, буд. 5 - 0,6 тис.м³.

Взагалі без очистки відводило у р. Гнилоп'ять дощові води з території м. Бердичева МКП «Бердичівкомунсервіс» в обсязі 69,7 тис.м³, крім того мало місце аварійних скидів стічних вод з каналізаційних насосних станцій м. Житомира КП «Житомирводоканал» в обсязі 2,8 тис.м³ у р. Тетерів та її притоку р. Кам'янка, а промивні води на станції водопідготовки II-ого підйому від промивки фільтрів та контактних освітлювачів з очисних споруд водопроводу відведені у р. Тетерів без очистки в обсязі 111,2 тис.м³.

М.5.1.4.41 - р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України) - КП «Водоканал» Гладковицької сільської ради Житомирської області - 15,3 тис.м³.

М.5.1.4.47 - р. Случ від гирла р. Хомора до гирла р. Корчик (включаючи р. Корчик) – ПАТ «Чижівська паперова фабрика» - 11,7 тис.м³.

М.5.1.4.51 - р. Уборть від витоків до державного кордону - АТ «Українська залізниця» (Виробничий підрозділ Локомотивне ДЕПО Коростень Регіональної філії «Південно-західна залізниця») - 9,6 тис.м³.

Обсяги забруднюючих речовин за 2022 рік, які потрапили у поверхневі водойми із зворотними водами складають 15,52 тис.т, що на 5,03 тис. т. менше порівняно із попереднім роком.

Порівняно з 2021 роком спостерігається тенденція до зниження вмісту забруднюючих речовин у зворотних водах, які відводились у поверхневі водойми:

Органічні речовини:

Біологічне споживання кисню на 87,3 т (23,5 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 82,0 т; ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 7 т.

Хімічне споживання кисню на 100,6 т (7,7 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 47,0 т; ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 34 т; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської СР на 8 т; ДП «Коростишівський спиртзавод» дільниця № 2, м. Андрушівка на 5,4 т. При цьому, фіксується зростання органічного забруднення за ХСК на 12 т по МКП «Водоканал» м. Коростишів.

Біогенні речовини:

Нітрати на 183,9 т (22,4 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 191 т. При цьому вміст нітратів зріс по Макарівській КЕЧ району на 3,0 т.

Нітриди на 10,4 т (20,9 %) - зниження у першу чергу у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 10 т.

Фосфати на 31,8 т (26,4 %) - за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 30,4 т.; Вакулинчуківського СКП на 0,124 т.; ТОВ «КЕС» м.Бердичів на 0,222 т; КП «Баранівка міськводоканал» на 0,094 т. При цьому, вміст фосфатів зріс у зворотних водах Макарівської КЕЧ району на 0,929 т; Фабрики Банкнотного паперу м. Малин, НБУ України на 0,326 т;

Сульфати на 353 т (22,9 %)- зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 324 т; КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської СР на 22 т; ТОВ «КЕС» м. Бердичів на 18 т та МКП «Водоканал». При цьому, вміст фосфатів зріс у зворотних водах Хорошівського ЖКП на 40 т.

Хлориди на 761,1 т (20,7 %) - в основному за рахунок їх зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 797 т; ДП «Коростишівський спиртзавод» дільниця № 2, м. Андрушівка на 22 т.; Коростишівського МКП «Водоканал» на 10 т. При цьому, у зворотних водах Фабрики Банкнотного паперу м. Малин, НБУ України хлориди зросли на 2,6 т , КП «Водоканал» Овруцької МР Житомирської області на 8,4 т.

Азот амонійний на 13,6 т (19,7 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 15 т, зростання на 2,7 т по Макарівській КЕЧ району.

Небезпечні речовини:

Залізо загальне на 1,236 т (29,2 %) – зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,412 т.; КП «Іршанське комунальне підприємство»

Іршанської СР на 0,385 т; ТОВ «КЕС» м.Бердичів на 0,131 т; Макарівської КЕЧ району на 0,046 т; КП «Водоканал» Овруцької МР на 0,091 т

При цьому, вміст заліза зріс по Коростишівському МКП «Водоканал» на 0,091т; Фабриці Банкнотного паперу м. Малин, НБУ України на 0,083 млн.м³; Хорошівському ЖКП на 0,043 т.

Синтетично поверхнево-активні речовини СПАР на 0,51 т (19,6 %) - зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,516 т та зростання по Фабриці банкнотного паперу БМД НБУ на 0,009 т.

Цинк на 0,445 т (40,8 %) - за рахунок його зниження у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,448 т.

Хром загальний на 0,411 т (48,4 %) - за рахунок їх збільшення у зворотних водах КП «Житомирводоканал» на 0,419 т.

У 2022 році у зворотних водах КП «Житомирводоканал» порівняно з 2021 роком виявлена присутність алюмінію - 0,047 т.

**Скидання забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти
за 2022 рік, тонн на рік**

Таблиця 4.2.1.2.

Рік	Водний об'єкт	Разом	Скидання забруднюючих речовин						
			В тому числі						
			БСК	ХСК	Завислі речовини	N (сума мінеральних форм)	P (ортофосфати)	Мінералізація	Нафтопродукти
1	2	3	4	5	2	7	8	9	10
2022	Басейн р. Дніпро Разом по області	11406,95	283,8	1200,2	185,7	732,6	88,5	8914,5	1,652
	в тому числі:								
	р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	8717,11	195,3	741,6	133,7	568,8	72,9	7003,2	1,610
	р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р.Ірша (включаючи річку Ірша)	1326,246	45,7	186,1	30,1	63,0	3,54	997,8	0,006
	р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	4,36	0,4	3,0	0,7	0,2	0,06	0	0,0
	р.Случ від гирла р.Хомора до гирла р.Корчик (включаючи р.Корчик)	870,76	23,6	116,5	1,4	84,5	5,056	639,7	0,004

р.Уборть від витоку до державного кордону	16,52	0,2	2,0	0,2	0,4	0,02	13,7	0
р.Уж	451,28	16,2	150,2	19,3	7,0	6,88	251,7	0,0

Типи очищення зворотних вод у 2022 році, млн. куб.м.

Таблиця 4.2.1.3.

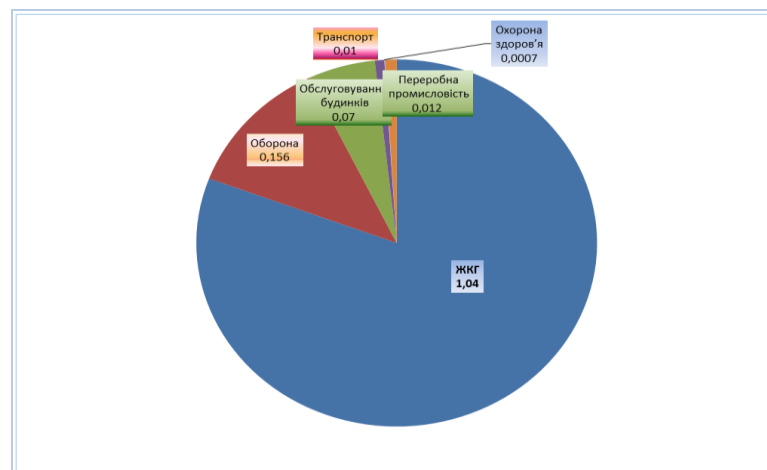
Водний об'єкт	Скинуто разом	Нормативно очищених на очисних спорудах				Потужність очисних споруд	
		Разом	Біол. очистка	Фіз.-хім. очистка	Механічна очистка	Разом	В т.ч. перед скиданням до водного об'єкта
Басейн р. Дніпро	52,61	24,426	22,642	-	1,784	105,123	89,886
Разом по області:	52,61	24,426	22,642	-	1,784	105,123	89,886

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Протягом 2022 року скиди зворотних (стічних) вод у поверхневі водні об'єкти області надходили із 154 точкових джерел. Загальний обсяг скиду стічних вод в поверхневі водні об'єкти становив 52,61 млн.м³, із них 1,284 млн.м³ забруднених.

Скид забруднених зворотних (стічних вод) у поверхневі водні об'єкти здійснили 12 підприємств (2021 року - 13 підприємств).

Основними забруднювачами залишаються підприємства житлово-комунальної галузі (7 водокористувачів) - 1,041 млн.м³ (80,7 %).

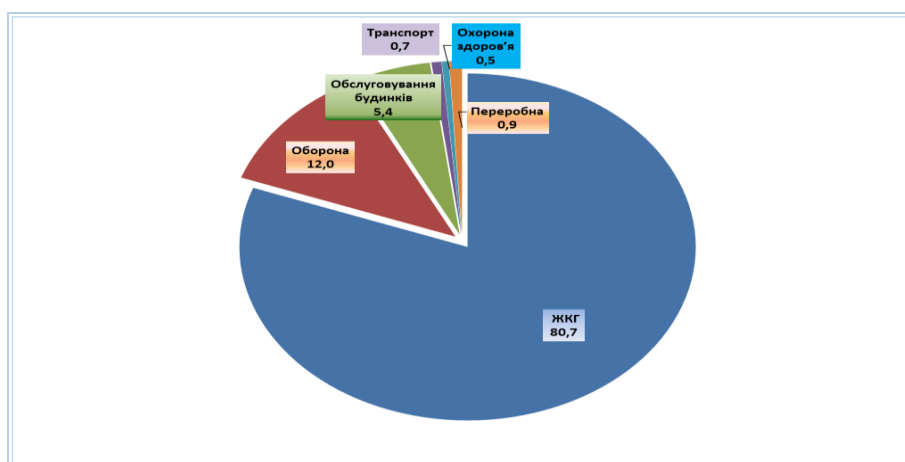

Діаграма 4.2.2.1. Забруднювачі по галузях економіки, млн.м³

Комплекси очисних споруд каналізації комунальних підприємств застарілі і працюють неефективно, тому потребують реконструкції з впровадженням сучасних технологій очистки стічних вод.

Із загального об'єму зворотних (стічних) вод, які потребують очищення на очисних спорудах (25,531 млн.м³) 95,7 % були відведені в поверхневі водні

об'єкти як нормативно очищені (24,426 млн.м³), решта 4,3 % - не досягли нормативної очистки стоків (1,105 млн. м³).

Діаграма 4.2.2.2. Забруднювачі по галузях економіки, %

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять здійснює контроль за якісним станом поверхневих вод у транскордонному створі з республікою Білорусь на р. Уборть, 120 км від гирла, с. Рудня Хочинська.

В рамках діагностичного моніторингу БУВР Прип'яті визначає 20 фізико-хімічних показників, із них 13 - основні хімічні та фізико-хімічні показники визначені постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 та 7 – визначені угодою про співробітництво.

Вміст розчиненого кисню знаходився на рівні 8,56-12,88 мгО₂/дм³. Показники, які характеризують органічне забруднення суттєвих змін не зазнали, показник ХСК знизився з 33,10 до 31,65 мгО/дм³, а БСК₅ на рівні попереднього року - 2,9 мгО₂/дм³.

За середніми показниками порівняно з минулим роком у р. Уборть фіксується підвищення вмісту заліза загального з 1,473 до 1,786 мг/дм³, що обумовлено впливом болотних вод водозбірного басейну, який містить багато органомінеральних сполук заліза, у зв'язку з чим для р. Уборть характерна висока кольоровість води, яка у поточному році підвищилась до 280 градусів, для порівняння, в інших річках області вона складає 35- 45 градусів.

Вміст марганцю знизився з 0,097 до 0,085 мг/дм³. Сполуки органічних елементів знаходились у межах норми: нітроген амонійний становив 0,18-0,37 мг/дм³, нітроген нітритний 0,004-0,018 мг/дм³, нітроген нітратний 0,24- 0,70 мг/дм³, фосфор ортофосфатів 0,017- 0,033 мг/дм³. Головні іони у межах норми: сульфати-32,0-45,0 мг/дм³; хлориди- 10,0-21,0 мг/дм³.

Вище пункту спостереження організований скид стічних вод у межах області відсутній.

4.3. Стан поверхневих вод

Стаття 8 Водної Рамкової Директиви (Директива 2000/60/ЄС) встановлює програми моніторингу для моніторингу стану поверхневих вод.

Результати моніторингу з дотриманням вимог ВРД забезпечують базову лінію для розробки заходів та служать для підтвердження оцінки навантажень.

Державний моніторинг поверхневих вод є складовою частиною державної системи моніторингу довкілля і здійснюється в системі Державного агентства водних ресурсів України згідно із статтею 16 Водного кодексу України, постанов Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 758 «Про затвердження Порядку здійснення державного моніторингу вод», від 30.03.1998 № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля».

Державний моніторинг масивів поверхневих вод складається з діагностичного, операційного та дослідницького моніторингу, що здійснюється за біологічними, фізико-хімічними, хімічними та гідроморфологічними показниками з метою встановлення екологічного стану масивів поверхневих вод.

Здійснення діагностичного моніторингу масивів поверхневих вод є одним із найважливіших етапів розробки Плану управління річковим басейном (ПУРБ). Впровадження європейських стандартів з управління водними ресурсами шляхом реалізації ПУРБ має на меті досягнення «доброго» екологічного стану водних об'єктів.

31 грудня 2020 року наказом Міндовкілля № 410 затверджено першу сучасну Програму державного діагностичного та операційного моніторингу поверхневих вод, яка відповідає європейським вимогам.

Діагностичний моніторинг допоможе дізнатись на скільки діяльність людини вплинула на кількісний та якісний стан води. На його основі будуть розроблені заходи для досягнення «доброго екологічного стану» та «доброго хімічного стану» вод.

Операційний моніторинг здійснюється для водойм, де існує ризик недосягнення доброго екологічного стану вод, або щороку здійснюється забір води для питних і побутових потреб населення.

Дані операційного моніторингу є підґрунтям для розробки конкретних заходів у плані управління річковим басейном для поліпшення чи підтримання стану водойм.

Об'єкти, створи і періодичність відбору проб на 2022 рік визначені «Порядком здійснення державного моніторингу вод», затвердженим наказом Держводагентства України від 12.01.2022 № 5.

БУВР Прип'яті забезпечує виконання діагностичного моніторингу вод та аналіз якісного стану масивів поверхневих вод у суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області на 14 пунктах спостережень за вмістом хімічних (пріоритетних) речовин та хімічних (басейнових специфічних) речовин, із них на 7 МПВ, забір води з яких здійснюється для задоволення питних і господарсько-побутових потреб населення на річках Тетерів, Случ, Ірша, Гнилоп'ять, Уж і Візня та 1 транскордонному водному об'єкті, річці Уборть, с. Рудня Хочинська, Коростенський район за вмістом хімічних та фізико-хімічних показників.

Пріоритетні та басейнові специфічні показники визначаються лабораторією вод Північного регіону Міжрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ, м. Вишгород.

Загалом у 2022 році відібрано 88 проб та виконано 1760 вимірювань складу та властивостей поверхневих вод.

У межах Житомирської області визначені головні водно-екологічні проблеми, це забруднення водних об'єктів органічними, біогенними речовинами як результат недостатньої очистки стічних вод або її відсутності, забруднення водних об'єктів небезпечними речовинами, що потрапляють зі стічними водами промислових та комунальних підприємств, вплив пестицидів та інших засобів хімічного захисту рослин.

З метою прийняття управлінських рішень щодо покращення якісного стану масивів поверхневих вод проводиться аналіз якості поверхневих вод та сповіщення органів виконавчої влади.

Крім того, проводиться щомісячне наповнення результатами вимірювань порталу «Моніторинг та екологічна оцінка якісного стану поверхневих вод України».

4.3.1. Екологічний стан та потенціал масивів поверхневих вод

Екологічний стан масивів поверхневих вод (МПВ) базується на біологічних елементах якості (фітопланктон, макрофіти, фітобентос, макробезхребетні та риба) та підтримується фізико-хімічними (поживні речовини, вміст кисню, температура, прозорість, солоність), а також специфічними забруднюючими речовинами річкових басейнів та гідроморфологічними елементами якості.

Для визначення екологічного стану масивів поверхневих вод систематизовані хімічні та фізико-хімічні показники якості поверхневої води в суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області та надані Держводагентству України.

4.3.2. Хімічний стан масивів поверхневих вод

Визначення хімічного стану масиву поверхневих вод здійснювалось на підставі екологічних нормативів якості (ЕНЯ), наведених у додатку 8 до Методики віднесення масиву поверхневих вод до одного з класів екологічного та хімічного станів масиву поверхневих вод, затвердженої наказом Мінприроди від 14.01.2019 № 5.

ЕНЯ встановлюється на двох рівнях: $ЕНЯ_{max}$ – максимально допустима концентрація і $ЕНЯ_{cp}$ – середньорічна концентрація.

$ЕНЯ_{max}$ означає, що будь-яке вимірне значення забруднюючої речовини не може перевищувати значення максимально допустимої концентрації.

$ЕНЯ_{cp}$ означає, що середньорічне (середнє арифметичне) значення концентрації речовини у будь-якій репрезентативній точці не може перевищувати наведене значення $ЕНЯ_{cp}$.

Для класифікації хімічного стану масиву поверхневих вод використовуються два класи.

Для графічного відображення кожен з класів позначається відповідним кольором:

1 клас хімічного стану, що відповідає хімічному стану «добрий», позначається синім кольором;

2 клас хімічного стану, що відповідає хімічному стану «недосягнення доброго», позначається червоним кольором.

Отже, відповідно до Методики в результаті діагностичного моніторингу, що здійснювався протягом 2022 року хімічний стан 13 масивів поверхневих вод Житомирської області відповідає хімічному стану за ЕНЯсер «добрий», а за ЕНЯмах «недосягнення доброго», так як має місце перевищення максимальних значень вмісту забруднюючих речовин по 14 створах за вмістом важких металів.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

За даними Державної установи «Житомирський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я» у 2022 році в розрізі сільських, селищних, міських рад Житомирської області було проведено дослідження по визначенню вмісту мікроорганізмів реакцій у водних об'єктах (індикаторні, умовно-патогенні і патогенні мікроорганізми), зокрема:

- загальних коліформних бактерій – 130, з них позитивних – 37;
- патогенних ентеробактерій – 126, позитивних не виявлено;
- цист найпростіших (у тому числі лямблій) – 92, позитивних не виявлено;
- індекс ЛКП (інші) – 169, з них позитивних – 48;
- МАФМ – 10, позитивних не виявлено;
- коліфаги – 46, позитивних не виявлено.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Визначення вмісту радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 у межах Житомирської області проводиться щоквартально лабораторією вод Північного регіону Міжрегіонального офісу захисних масивів дніпровських водосховищ, м. Вишгород на річках Уж, питний водозабір м. Коростень; Ірша, питний водозабір м. Малин та річці Уборть, с. Рудня Хочинська.

Радіологічний стан поверхневих вод Житомирської області протягом поточного року, як і в останні роки, не зазнав суттєвих змін і характеризується як стабільний. Величини вмісту у воді радіонуклідів були значно нижчими від встановлених нормативів, так вміст радіонукліду стронцію-90 становив:

- р. Уж - 0,027-0,270 пКи /дм³;
- р. Уборть - 0,0 до 0,324 пКи /дм³;
- р.Ірша - 0,0-0,27 пКи /дм³, при допустимій нормі 54,0 пКи/дм³.

Вміст цезію - 137 у вищезазначених пунктах спостережень нижче діапазону вимірювання приладів.

4.5. Державна політика та заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Обраний Україною шлях до євроінтеграції передбачає для нашої держави перехід на якісно новий рівень у всіх сферах управління природними ресурсами, у тому числі і водними, адаптації принципів законодавства в зазначеній сфері до стандартів законодавства Європейського Союзу.

Стан водних ресурсів на сучасному етапі розвитку безпосередньо залежить від якості управління ними, екологічної політики як держави так і кожного із нас, визначення ролі в системі управлінських правовідносин у сфері охорони довкілля.

Водною Рамковою Директивою ЄС запроваджено принципово новий підхід до системи управління водними ресурсами – так зване інтегроване управління водними ресурсами за басейновим принципом, яким, зокрема, передбачено, що основною одиницею управління є басейн водного об'єкта.

Тому одним із перших кроків, які було проведено водогосподарниками Житомирщини - створення басейнової ради річки Прип'ять, басейн якої розташований на території семи областей України: Житомирської, Рівненської, Волинської, Київської, Хмельницької, Тернопільської та Львівської і є північною транскордонною річкою України.

Наступним кроком стала поетапна підготовка розроблення Плану річковим басейном і саме рішення басейнової ради враховуються під час розроблення та виконання Плану управління річковим басейном, реалізації заходів, спрямованих на вирішення головних водно-екологічних проблем у суббасейні Прип'яті та середнього Дніпра у межах області.

Програми заходів є невід'ємною частиною Планів управління річковими басейнами, що розробляються відповідно до вимог водного законодавства України для кожного річкового басейну.

До головних водно-екологічних проблем віднесені:

- забруднення органічними речовинами;
- забруднення біогенними елементами (азотом і фосфором);
- забруднення небезпечними речовинами;
- гідроморфологічні зміни (спрямлення та зарегулювання русел річок) та інші, визначені з врахуванням специфіки річкового басейну, зокрема:
 - зміна клімату;
 - забруднення побутовими відходами (зокрема пластиком);
 - біологічне забруднення (інвазійні види).
 - військові дії.

Ці проблеми і є навантаженнями (або антропогенними тисками) на водне середовище, які створюють найбільші перепони для досягнення екологічних цілей:

- запобігання погіршенню стану усіх масивів;
- досягнення або підтримання доброго екологічного та хімічного стану усіх масивів поверхневих вод природних категорій (річки, озера, перехідні та прибережні води);

- досягнення або підтримання доброго екологічного потенціалу та хімічного стану істотно змінених та штучних масивів поверхневих вод;
- поступове зменшення забруднення небезпечними речовинами.

Проект Програми заходів формується із різних чинних програм та проектів (загальнодержавних, обласних, територіальних громад), термін дії яких поширюється на 2025 рік та подальші роки за пропозиціями територіальних громад, водокористувачів. До програми заходів включені реконструкція та будівництво очисних споруд, у тому числі часткова переробка мулу; будівництво каналізаційної мережі та гідроморфологічні зміни.

Наразі продовжується формування програми заходів для суббасейнів Прип'яті та середнього Дніпра.

Наступний крок - програма заходів з аналізом економічної ефективності буде представлена для обговорення та схвалення на засіданні Басейнових рад.

З метою вирішення водно-екологічних проблем в результаті антропогенної діяльності необхідно у територіальних громадах області передбачити джерела фінансування на виконання заходів, спрямованих на вирішення головних водно-екологічних проблем за рахунок місцевих (регіональних, обласних) програм, програми розвитку територіальних громад, проектів міжнародної технічної допомоги та інших джерел фінансування, не заборонених законом на першочергові заходи:

1. Реконструкцію очисних споруд та мереж водовідведення комунальних підприємств.
2. Реконструкцію споруд водопідготовки комунальних підприємств.
3. Будівництво очисних споруд та мереж водовідведення комунальних підприємств.
4. Будівництво очисних споруд сільськогосподарських підприємств та утилізацію відходів сільськогосподарського виробництва.
5. Будівництво та реконструкцію очисних споруд та мереж водовідведення промислових підприємств.
6. Створення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг.
7. Покращення гідрологічного і санітарно-екологічного стану водних об'єктів.
8. Запобігання забруднення небезпечними речовинами хвостосховищ /шламосховищ/ накопичувачів промислових та сільськогосподарських відходів, а також використанню хімічних засобів росту рослин, у тому числі пестицидів.
9. Вплив військових дій, інше.

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування екологічної мережі

Фото 5.1.1. Коник зелений (*Tettigonia viridissima*)

5.1.1. Загальна характеристика

Біологічне різноманіття - різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюцій органічного світу. Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо.

Його збереження й невиснажливе використання в області розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Географічне положення, орографічні та кліматичні особливості Житомирської області зумовили формування на її території різноманітної рослинності, яка закономірно змінюється з півночі на південь.

Рослинний світ Житомирщини характеризується великою різноманітністю дикорослих компонентів і є джерелом цінних рослинно-сировинних ресурсів: лікарських, технічних, вітамінних тощо. На її території водиться близько трьох тисяч видів тварин, із них 131 занесений до Червоної книги України.

Відповідно до статті 15 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», статті 7 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі на 2000-2015 роки» рішенням двадцять четвертої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 11.05.10 №1080 «Про затвердження регіональної схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирської області.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками, тис.га

Таблиця 5.1.1.1

Категорії землекористування	2018	2019	2020	2021	2022
Землі природоохоронного призначення	137,07	137,6	138,2	141,6	143,1
Сіножаті та пасовища	311,9	311,9	312,1	311,9	311,9
Землі водного господарства (рибні ставки)	19,99	19,99	19,9	19,9	19,9
Землі водного фонду	55,4	55,4	55,4	55,4	55,4
у т.ч. площа рибних ставків	16,9	16,9	16,9	16,9	16,9
Землі оздоровчого призначення	0,1	0,1	-	0,1	0,1
Землі рекреаційного призначення	0,5	0,5	-	0,5	0,5
Землі історико-культурного призначення	-	-	-	-	-
Ліси	1096,19	1096,09	-	1123,4	1123,4

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття

Антропогенне навантаження - показник величини постійного узагальненого впливу людської діяльності на біогеоценози, ландшафтні, зональні, гірські, океанічні, інші екосистеми та на біосферу загалом, які зумовлюють певні (маловідчутні, відчутні чи декструкційні) зміни в їхній структурно-функціональній організації. Починаючи із минулого сторіччя, природа Житомирської області під дією антропогенних факторів зазнала значних змін.

Велика концентрація населення в більшості промислових районів області, розміщення промислових комплексів і військових об'єктів та їх об'єднання в єдину структуру призвели до побудови численних шляхів сполучень, прокладання трубопроводів, ліній електропередач; що суттєво змінило ландшафти й місця існування дикої флори і фауни.

У складі області налічується 4 райони, 5 міст обласного і 6 – районного значення, 46 селищ міського типу, 1625 сільських населених пунктів – всього понад 1680 населених пунктів.

Основними джерелами забруднення довкілля на Житомирщині продовжують залишатися промислові атмосферні викиди.

Забруднення довкілля призводить до включення забруднюючих речовин до біохімічних ланцюгів рослин і тварин та їх хронічної інтоксикації

У результаті широкомасштабних осушувальних робіт значних втрат зазнали водно-болотні угіддя Полісся, які перебувають під загрозою зникнення.

Лісові масиви області є одними із найбільш постраждалих в Україні. Ситуація в лісових масивах, що зазнали радіоактивного забруднення, залишається складною: неможливе ведення лісового господарства в повному обсязі, продовжується накопичення радіоізотопів в деревині, лісопродуктах, лікарській сировині. А без проведення, наприклад, рубок догляду за лісом погіршується санітарний стан лісових масивів та умови росту деревостанів, зменшується приріст, збільшується пожежна небезпека. На сьогодні технічна

експлуатація цих лісів обмежена і вони в основному виконують водозахисні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні функції.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Сучасна ситуація у Житомирській області є такою, як і в Україні в цілому, таким чином, що рідкісні види відомі переважно в тих районах, де їх вивчають. Для ілюстрації цієї теми науковцями Поліського філіалу Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації проведено порівняльний аналіз репрезентативності рідкісних видів в околицях м. Житомира (найкраще флористично вивчений район) та лісостепових районах Житомирщини – Бердичівському та Житомирському (найменше вивчені райони). Результати цього аналізу наочно демонструють, що з 147 рідкісних видів судинних рослин Житомирської області в околицях м.Житомира відомий 101 вид, в той же час, у наведених вище районах відомі лише 26 видів. На підставі вивчення стану та загроз рослинному, як складової біорізноманіття, науковцями області запропоновані першочергові завдання з вивчення й охорони рідкісних видів судинних рослин, а саме:

- вивчення біорізноманіття лісостепової частини Житомирської області та виявлення у цьому регіоні рідкісних видів судинних рослин;
- вивчення репрезентативності мережі об'єктів природно-заповідного фонду Житомирської області у відношенні до рідкісних видів судинних рослин і флори області в цілому;
- пошуки у типових місцезростаннях популяцій видів, які нині вважаються зниклими в області, відомих за старими даними, з метою їх заповідання;
- заповідання ряду популяцій рідкісних видів, які заслуговують на індивідуальну охорону і яким загрожує зникнення;
- моніторинг за станом популяцій рідкісних видів.

Основними заходами щодо зниження загроз біорізноманіттю є зменшення суцільного вирубування лісів, рекреаційного навантаження, випасання худоби та витогування нею рослин, заготівлі біоресурсів із медичною й харчовою метою, екологічно вмотивоване ведення сільського і промислового виробництва, протидія браконьєрству й забрудненню навколишнього середовища. Отже, як свідчить практика, найбільш ефективними способам збереження видів природної фауни, флори і локальних популяцій є організація у місцях їхнього зростання заповідників, заказників та інших категорій об'єктів природно-заповідного фонду, широка просвітницька робота, введення системи заохочень.

5.1.4. Формування національної екомережі

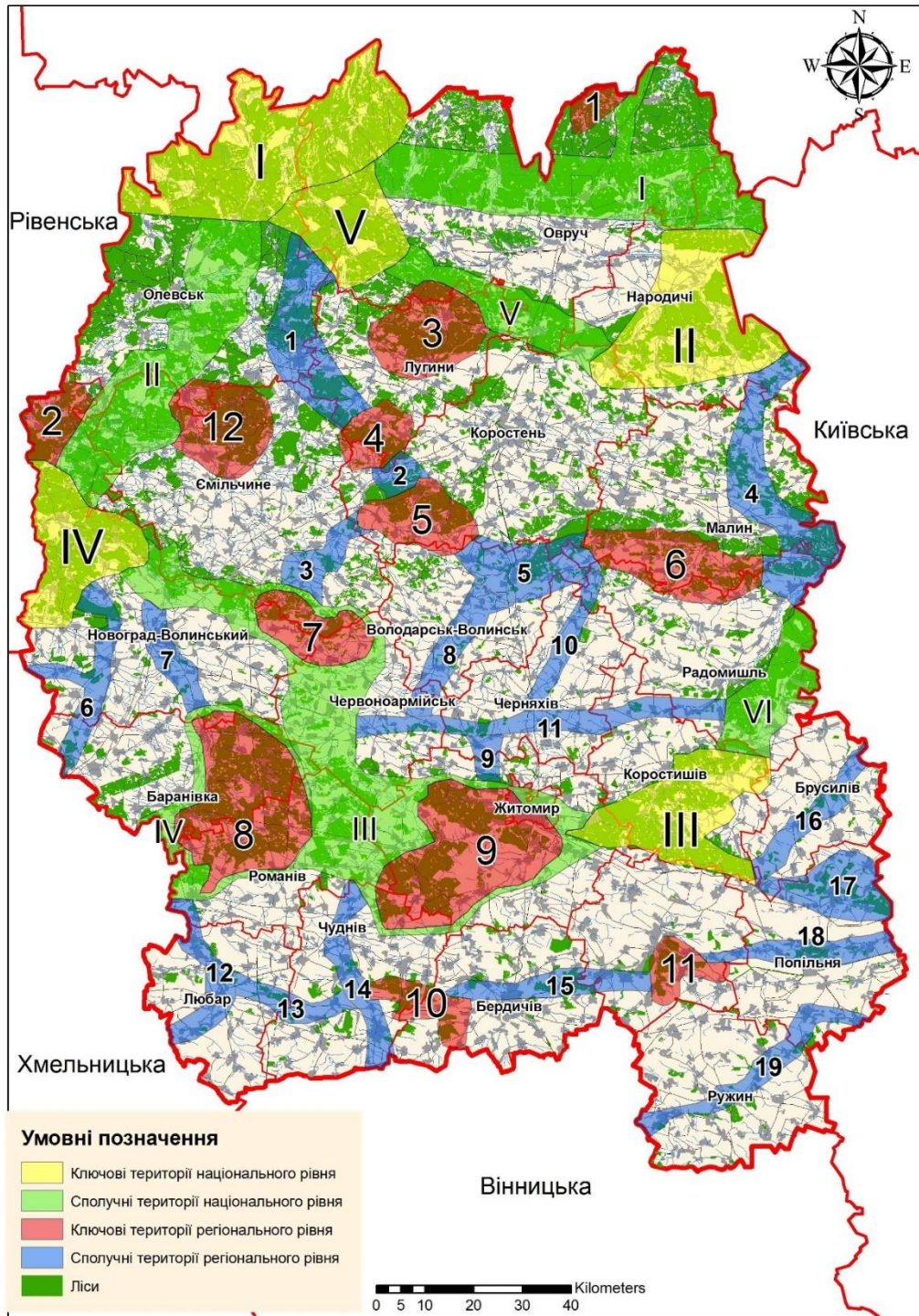

Фото 5.1.4.1 Схема екологічної мережі Житомирської області

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для відновлення довкілля, забезпечення сталого розвитку регіону через досягнення екологічної рівноваги, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, шляхів міграції тварин – через поєднання об’єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища

і відповідно до Законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

На виконання вимог Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки у 2010 році рішенням 24 сесії Житомирської обласної ради V скликання від 11.05.10 № 1080 «Про затвердження схеми екологічної мережі Житомирської області» затверджено регіональну схему екологічної мережі Житомирщини.

Її основні завдання-збереження, розширення, відтворення та охорона єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні, що сприятиме зменшенню, запобіганню та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище, збереженню природних ресурсів, генетичного фонду живої природи.

Конфігурація екологічної мережі Житомирської області обумовлена об'єктивними факторами: реально існуючим просторовим поєднанням більш-менш збережених природних, перш за все лісових та болотних екосистем і об'єднанням їх у широтні смуги значної протяжності; формуванням на окремих ділянках осередків біорізноманіття завдяки унікальному поєднанню природних умов (наприклад, Словечансько-Овруцький кряж, середні течії річок Случ і Тетерів) ; наявністю сформованої мережі об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Схема екомережі Житомирської області враховує суттєву різницю у збереженості природної рослинності Полісся та Лісостепу області, формує рівномірну мережу ключових та сполучних територій з метою формування та підтримки екологічної рівноваги у регіоні та збереження ландшафтного і біологічного різноманіття. Суттєвою рисою регіональної екомережі є об'єднання в ній близько 95% об'єктів природно-заповідного фонду області, а також вдале поєднання її з регіональними екомережами сусідніх адміністративних областей України, а також Республіки Білорусь (з останньою-через проєктований білатеральний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся»). У схемі також об'єднані всі ІВА-території міжнародного рівня, які знаходяться на території області, найбільш цінні для охорони птахів, а також водно-болотні угіддя, які охороняються на цій території за міжнародними угодами.

Загальна площа регіональної екомережі Житомирської області становить 342,2 тис. га (близько 12% території області), в т.ч.: ключових територій національного рівня - 161 тис. га, сполучних територій національного рівня-132 тис. га, ключових територій регіонального рівня - 26,7 тис. га, сполучних територій регіонального рівня - 21,5 тис. га, відновлювальних ділянок - 11,5 тис. га. Частина відновлювальних ділянок входить до складу ключових територій різних рівнів, а ключові території регіонального рівня - до сполучних територій національного рівня.

Перелік структурних елементів екологічної мережі Житомирської області:

Ключові території (ядра) національного рівня

- I- Убортське;
- II- Чорнобильське (Народицьке суб'ядро);
- III- Коростишівське;
- IV- Надслучанське;
- V- Словечанський кряж;

Сполучні території (екокоридори) національного рівня

- I- Убортсько-Вільчанський;
- II- Городницько-Перганський;
- III- Надслучансько-Коростишівський;
- IV- Довбисько-Мальованський;
- V- Убортсько-Народицький;

Ключові території (ядра) регіонального рівня

- 1- Піщаницьке;
- 2- Червоно вольське;
- 3- Липницьке;
- 4- Радогощанське;
- 5- Ушомирське;
- 6- Малинське;
- 7- Барашівське;
- 8- Баранівсько-Романівське;
- 9- Житомирсько-Тригирське;
- 10- Коровинецьке;
- 11- Андрушівське.

Сполучні коридори (екокоридори) регіонального рівня

- 1- Усівсько-Бучманська;
- 3 Білківсько-Барашівська;
- 4- Голубієвицько-Вепринська;
- 5 Кропивнянсько-Іршанська;
- 6- Церемська (долинна);
- 7- Новоград-Волинська Надслучанська (долинна);
- 8- Кропивнянсько-Новопільська;
- 9- Черняхівсько-Житомирська;
- 10- Тростяницька (долинна);
- 11-Бистрийська (долинна);
- 12- Верхненадслучанська (долинна);
- 13- Любарсько-Трощанська;
- 14- Верхнететерівська (долинна);
- 15- Пустоська (долинна);
- 16- Верхньоздвиська (долинна);
- 17- Верхньоірпінська (долинна);
- 18- Верхньоунавська (долинна);

19- Роставицька (долинна).

Відтворювальні ділянки

- 1- Болота «Бучмани» (колишні торфорозробки);
- 2- Болото «Озерянське» та оз. Корма (колишні торфорозробки);
- 3- Заказник «Глушець» (відтворення фауни, вторинне заболочування);
- 4- Заказник «Кутне» - (колишні торфорозробки);
- 5- Військовий полігон Житомирський;
- 6- Військовий полігон Новоград-Волинський;
- 7- Рекультивовані ділянки після розробок ільменіту (м. Іршанськ);
- 8- Район сіл Рижани-Неділище (Ємільчинський р-н) – відновлення лучної та лісової рослинності, відслонення гранітів на перелогах;
- 9- Червоноармійський р-н, с. Стрибіж- відновлення лісів на перелогах.

Основні складові структурних елементів екологічної мережі Житомирської області наведені в таблиці 5.1.4.1

Складові структурних елементів екологічної мережі

Таблиця 5.1.4.1

№з/п	Одиниця адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, винесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та ініціалізовані території	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Житомирська область	2982,7	1831,19*	137,601	30,3	101,2	163,3	55,4	1096,39	0,1	0,5	0,1	38,3	312,1	33,5

* Загальна площа екологічної мережі становить 1831,19 тис. га у зв'язку із урахуванням того, що території ПЗФ одночасно перебувають у інших складових елементах.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Житомирщини стає біологічна безпека при поводженні з генетично

модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід ураховувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля наслідків генно-інженерних маніпуляцій; досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийняттого рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біобезпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Досягнення в галузі біотехнології відкривають Житомирщині широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо; але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Регулювання питань забезпечення біобезпеки у генно-інженерній галузі на міжнародному рівні здійснюється передусім у рамках природоохоронної діяльності ООН, а також у межах регіональних міждержавних утворень (наприклад, Європейський Союз).

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

На Житомирщині зустрічається близько 1500 видів судинних рослин, 294 мохоподібних, 240 видів лишайників та ліхенофільних грибів. Серед

судинних рослин в області першу десятку за кількістю видів утворюють такі родини: айстрові (151 вид), злакові (95 видів), осокові (76), губоцвіті (59), бобові (57), ранникові (57), гвоздичні (54), капустяні (52), розові (50), зонтичні (50). Список рідкісних видів флори області нараховує 227 видів судинних рослин, На Житомирщині нині відомі єдині в Україні локалітети конюшини Спригіна, водяного жовтецю струмкового, глоду дюнного.

З метою охорони й збереження рослинного світу регіону рішенням двадцять шостої сесії Житомирської обласної ради п'ятого скликання від 05.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» затверджено загальний перелік рідкісних і зникаючих видів судинних рослин усіх рівнів охорони та Положення про них.

Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників, яким загрожує небезпека

Таблиця 5.2.1.1

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2018	2019	2020	2021	2022
Судинні рослини	599	264	264	264	264	264
Мохи	9	9	9	9	9	9
Гриби	126	2	2	2	2	2
Водорості	6	8	8	8	8	8
Лишайники	140	3	3	3	3	3
Разом:	880	286	286	286	286	286

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів та інших рослинних ресурсів

Лісове господарство є стратегічно важливою галуззю для житомирської області, а лісогосподарські підприємства забезпечують збалансований та поступальний її розвиток, виконують заходи із охорони, раціонального використання та відтворення лісів.

Лісова галузь Житомирщини – це реальний сектор економіки, що має значний матеріально-технічний і кадровий потенціал, який робить значний внесок у розвиток її економіки. Від діяльності лісогосподарських підприємств в значній мірі залежить соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад. Переважно лісгоспи є найбільшими платниками податків у регіоні та вирішують низку важливих соціальних питань.

Площа земель лісогосподарського призначення становить області становить 1074,559 тис. га, у тому числі:

- державних лісогосподарських підприємств – 774,3 тис. га;
- комунальних лісогосподарських підприємств – 300,259 тис. га.

До складу Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства входять 13 лісгоспів.

Державні лісогосподарські підприємства області забезпечують роботою близько 6 тисяч осіб, дають гарантований соціальний захист своїм працівникам та члена їх сімей.

До складу Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради входять 10 дочірніх підприємств.

Землі лісогосподарського призначення

Таблиця 5.2.2.1

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість
1	2	3	4
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1074,559
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	774,3
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	300,259
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	896,462
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37%.

Для виконання лісокультурних робіт в стислі агротехнічні строки підприємства в повному обсязі забезпечені силами, засобами, садивним і посівним матеріалом. Для цього вирощено близько 40 млн. шт стандартних сіянців, що повністю задовільняє потребу.

У 2022 році державними лісогосподарськими підприємствами, що належать до сфери управління Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства забезпечили виконання всього комплексу лісокультурних робіт в передбачених обсягах. Проведено відтворення лісів на площі 6829 га, з них методом садіння і висівання лісу створено 6086 га лісових культур і на площі 743 га проведено природне поновлення.

Відповідно до вимог Інструкції з проектування технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів, лісогосподарськими підприємствами облуправління лісового та мисливського господарства проведено осінню інвентаризацію лісових розсадників, шкілок, плантацій, лісових культур та ділянок природного поновлення.

Дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради у 2022 році проведено лісовідновлення на загальній площі 2154,9 га, в тому числі створено лісових культур на площі 1218,4 га, а також природне поновлення на площі 1030,9 га.

Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Таблиця 5.2.2.2.

	2018	2019	2020	2021	2022
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	8463	8096	8470,6	11028,8	8983,9
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	-	-	-	-	-
Створення полезахисних лісових смуг	-	-	-	-	-

Питання охорони лісів від пожеж є одним із найважливіших завдань сьогодення. Зміна кліматичних умов, швидке потепління, зниження рівня ґрунтових вод, відсутність снігового покриву та сильні вітри, підпали, необережне поводження громадян з вогнем сприяють підвищенню пожежної небезпеки в лісах та екосистемах Житомирщини.

Як свідчать статистичні дані, за останні десять років кількість пожеж у природних екосистемах України щороку збільшується.

Одним із основних чинників виникнення та розповсюдження таких пожеж, крім кліматичних змін, є несвоєчасне виявлення їх осередків, неготовність ліквідувати їх на першочерговому етапі. А також, людський фактор, а саме: порушення вимог пожежної безпеки, низька свідомість та обізнаність населення під час перебування в лісах при збиранні грибів та ягід, у місцях відпочинку громадян, під час проведення сільськогосподарських робіт та сезонних робіт на присадибних ділянках.

З метою удосконалення взаємодії лісогосподарських підприємств та пожежно - рятувальних підрозділів Управління ДСНС України в області щороку видаються спільні накази про порядок взаємодії.

Крім того, на міжрегіональному рівні налагоджена взаємодія із спеціалізованими службами цивільного захисту суміжних областей.

Лісогосподарськими підприємствами області розроблені мобілізаційно-оперативні плани ліквідації лісових пожеж на 2022 рік.

Загибель лісових насаджень від пожеж

Таблиця 5.2.2.3

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га		Площа на 1 випадок, га		Завдані збитки, тис. грн.		
			Лісові землі	Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні **	
									всього
1.	Житомирська область	66	79,07	-	-	0,83	0,89	24,3	-

Державними підприємствами Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства і дочірніми підприємствами Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради рубки

головного користування проводилися в межах затверджених розрахункових лісосік.

Заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів здійснювалося на підставі лімітів, затверджених розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 27.06.2019 № 239 «Про затвердження лімітів на використання лісових ресурсів при здійсненні побічних лісових користувань і заготівлі другорядних лісових матеріалів на 2019-2024 роки для лісогосподарських підприємств Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства».

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

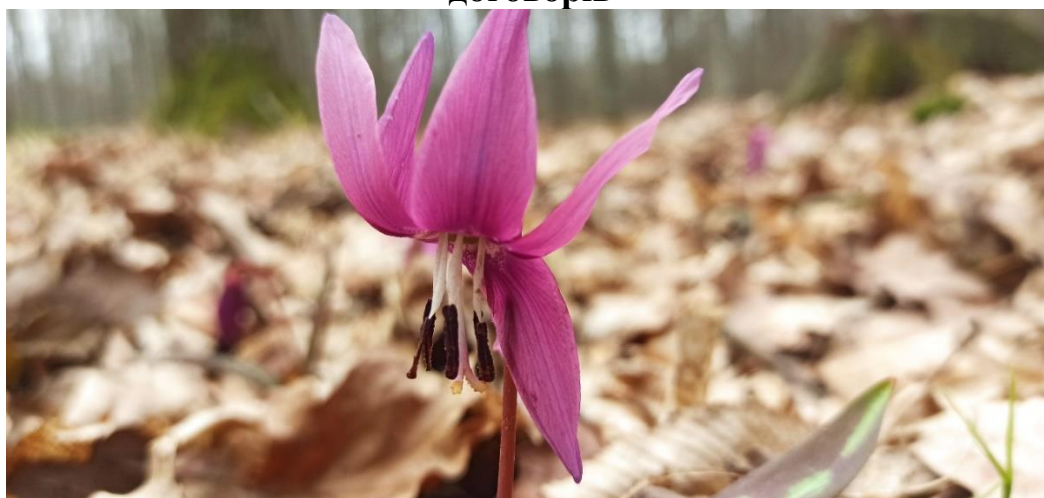

Фото 5.2.3.1. Еритроній собачий зуб (*Erythronium dens-canis*)

Житомирська область нині є однією з найкраще вивчених у флористичному відношенні адміністративних областей України. Ми маємо досить повні дані відносно місцезнаходжень більшості видів судинних рослин, починаючи з 1820-х років, кінчаючи 2011 р.

За результатами наукових досліджень, проведеними науковцями Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького був створений Список рідкісних та зникаючих видів судинних рослин Житомирської області. При відборі видів до списку рідкісних застосований загальний принцип обов'язковості охорони в області видів судинних рослин, які вже мають високий статус охорони – міждержавний (занесені до світового Червоного списку; Бернської конвенції, Європейського Червоного списку) або загальнодержавний (занесені до «Червоної книги України» (2009)). Крім того, до списку рідкісних в області включена численна група регіонально рідкісних видів, популяції яких у Житомирській області є рідкісними, проте в інших регіонах України є більш звичайними.

З використанням зазначених принципів формування в регіоні розроблено й затверджено рішенням XXVI сесії обласної ради V скликання від 08.09.10 № 1162 «Про затвердження переліку регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирщини» сучасний Список регіонально рідкісних видів судинних рослин Житомирської області, який включає 154 види, що становить близько 10% видів флори судинних рослин на цій території.

Всього рослинний світ області налічує близько 1550 видів, із яких підлягають особливій охороні за Бернською конвенцією (1979) 13 видів; занесені до Європейського червоного списку рідкісних видів, які зникають у Всесвітньому масштабі (1991), - 4 види; занесені до Червоної книги України (2009) 99 видів тощо.

Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Таблиця 5.2.3.1.

Район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Житомирська область	102	26	76	16
			Підсніжник звичайний (<i>Galanthus nivalis</i> L.), любка зеленоквітка (<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (<i>Eripactis atrorubens</i> (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (<i>Utricularia minor</i> L.), гніздівка звичайна (<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.), пухирник середній (<i>Utricularia intermedia</i> Hayne), любка дволиста (<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.), лілія лісова (<i>Lilium martagon</i> L.), гудієра повзуча (<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (<i>Eleocharis carniolica</i> W.D.J.Koch), журавлина дрібноплода (<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.), росичка середня (<i>Drosera intermedia</i> Hayne), зозулині черевички справжні (<i>Cypripedium calceolus</i> L.).	-

5.2.4 Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних, таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

Вона є основою для розроблення охоронних заходів щодо збереження, відтворення та використання занесених до неї природних рослинних угруповань. Охорона цих угруповань спрямовується на збереження їх ценотичної структури, популяцій рідкісних видів рослин та умов місцезростання.

Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги, забезпечується шляхом:

- установлення їх особливого правового статусу, врахування вимог щодо охорони цих угруповань під час розроблення нормативно-правових актів;
- створення на місцевостях, де існують угруповання, біосферних заповідників, інших територій та об'єктів природно-заповідного фонду, в тому числі транскордонних;
- врахування спеціальних вимог щодо їх збереження під час розміщення продуктивних сил, вирішення питань відведення земельних ділянок, розроблення проектної та проектно-планувальної документації, проведення екологічної експертизи тощо;
- проведення постійного спостереження (моніторингу) за їх станом та необхідних наукових досліджень;
- запровадження особливих видів режиму збереження;
- проведення відповідної еколого-просвітницької роботи та інформування громадськості про їх стан;
- установлення адміністративної, цивільної та кримінальної відповідальності за знищення чи пошкодження угруповань та їх місць зростання;
- приєднання України до відповідних природоохоронних конвенцій, укладення міжнародних угод у цій сфері.

Основні поширені рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України:

Група асоціацій соснових лісів зеленомохових та чорницевих – *Pineta hylocomiosa*, *Pineta myrtillosa*.

Група асоціацій дубово-соснових лісів рододендронових – *Querceto-Pineta rhododendrosa*.

Група асоціацій дубово-соснових лісів ліщинових – *Querceto-Pineta corylosa*.

Група асоціацій дубових лісів із дуба звичайного ліщинових – *Querceta (roboris) corylosa*.

Асоціації дубових лісів із дуба звичайного ліщиново-трясучковидноосокових – *Quercetum (roboris) coryloso-caricosum (brizoidis)* і дубових лісів із дуба звичайного крушиново-трясучковидноосокових *Quercetum (roboris) franguloso-caricosum (brizoidis)*.

Асоціації грабово-дубових лісів волосистоосокових – *Carpineto-Quercetum caricosum (pilosae)* та грабово-дубових лісів яглицевих – *C.-Q. Aegopodiosum*.

Формація латаття білого – *Nymphaeeta albae*.

Формація глечиків жовтих – *Nuphareta luteae*.

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень Житомирської області

Зелені насадження є важливим чинником формування мікроклімату населених пунктів. Вони насичують повітря киснем, затримують пил, дим, захищають від вітру, а влітку – від прямого сонячного проміння, поглинають звукову енергію. Збереження зелених насаджень є пріоритетним напрямом діяльності багатьох громадських екологічних організацій.

Загальна площа зелених насаджень Житомирщини становить 28983,6 га, серед них загального користування – 3866,2 га, у тому числі парки культури та відпочинку – 269,5 га; парки міські, районні, сади житлових районів при житлових будинках – 504,43 га, сквери – 52,8 га, набережні й бульвари – 54,8 га; гідропарки, лугопарки, лісопарки – 1191,37 га тощо.

У межах області здійснюють діяльність з утримання зелених насаджень територій загального користування всього 15 підприємств, у тому числі 14 комунальних та 1 приватне. Облікова кількість штатних працівників яких становить 271 особа, у тому числі 268 осіб комунальних підприємств та 3 особи приватних. Підприємства, які вирощують садивний матеріал квітково-декоративних рослин, що використовуються при утриманні територій загального користування – всього 6, з яких комунальні - 3, приватні - 3. Три приватні підприємства вирощують розсаду квітів, насіння квіткових культур закритого ґрунту, що використовуються при утриманні територій загального користування. Чотири підприємства вирощують насіння квіткових культур відкритого ґрунту та газонних трав, що використовуються при утриманні територій загального користування, з них комунальне – 1, приватні – 3.

Житомирський міський голова підписав розпорядження про створення робочої групи з питань розробки модулів «Реєстр зелених зон та насаджень». За грантові кошти буде розроблено модуль реєстр зелених зон та насаджень.

Наразі це лише програмна оболонка, яка буде поступово наповнюватися даними, навчання спеціалістів входить у закупівлю по розробці цього модуля, буде ряд навчань для внутрішніх користувачів, презентація для зовнішніх користувачів. Заплановано залучити громадськість до заповнення реєстру зелених насаджень, провести навчання.

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі Житомирської області

Інвазійні види трансформують цілі екосистеми та роблять їх бідними на біорізноманіття, витісняючи природні види. Частина їх є видами - трансформерами, які не просто витісняють один два природні конкуренти, а й своєю життєдіяльністю змінюють умови довкілля (наприклад, деякі рослини мають здатність змінювати хімічний склад ґрунту). Нові умови приваблюють інші нехарактерні види, і в результаті змінюється вся екосистема.

Інформація про інвазійні (чужорідні види рослин)

Таблиця 5.2.6.1.

Назва виду	Занесення виду до карантинного списку	Заходи із запобігання розповсюдження виду
Амброзія полинолиста	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин до цвітіння; застосування гербіцидів
Повитиця польова	Так	Механічне знищення на стадії молодих рослин, випалювання ділянок трав'яних угруповань з заростями повитиць

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1 Загальна характеристика тваринного світу

Тваринний світ Житомирщини багатий і різноманітний. Він нараховує близько 400 видів, у тому числі ссавців – 67, птахів – 270, риб – 30. Особливо цінними є мисливські тварини: олень благородний, козуля, дикий кабан. У заплавах річок водяться бобри, видра, норка європейська. У північних районах області розмножуються такі цінні види птахів як глухар, тетерук, рябчик. З рідкісних птахів тут трапляються лелека чорний, орлан білохвіст, зміїд.

5.3.2. Стан і ведення мисливського господарств

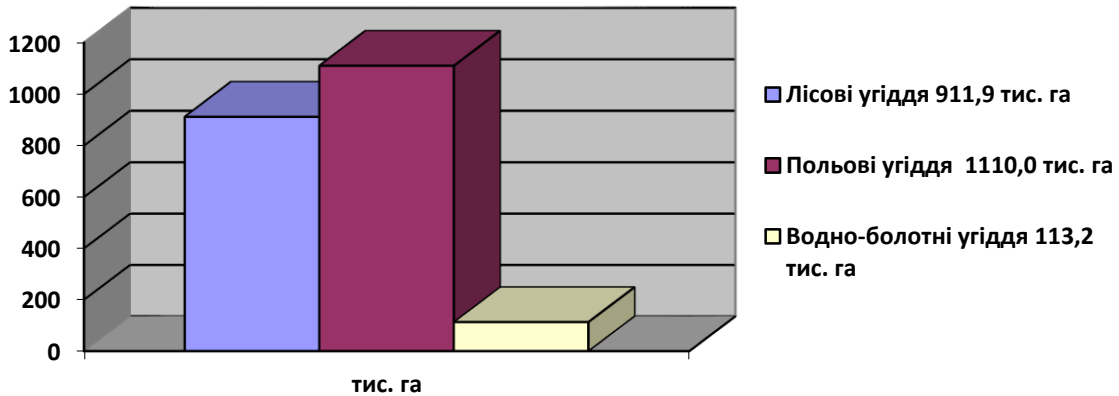
Мисливське господарство в Житомирській області ведуть 97 користувачів мисливських угідь, а саме: 12 державних лісгосподарських підприємств, Житомирська обласна організація УТМР та 8 окремих районних організацій УТМР, ГО "Житомирська гарнізонна організація ТВМР ЗСУ", 75 інші користувачі.

Загальна площа закріплених мисливських угідь області становить 2135,1 тис. га у тому числі: лісові – 911,9 тис. га, польові – 1110,0 тис. га, водно-болотні – 113,2 тис. га.

При веденні мисливського господарства користувачами мисливських угідь задіяно 377 чоловік, з них 44 – мисливствознавці (8 – УТМР, 15 – ДЛГ, ТВМР – 1, інші – 20) та 286 – штатні єгері (102 – УТМР, 50- ДЛГ, 5- ТВМР, 129 – інші). В середньому на одного штатного єгеря припадає 7,5 тис. га мисливських угідь.

На виконання вимог статті 28 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» мисливське впорядкування проведено на загальній площі 2113,8 тис. га, що становить 99,0 %.

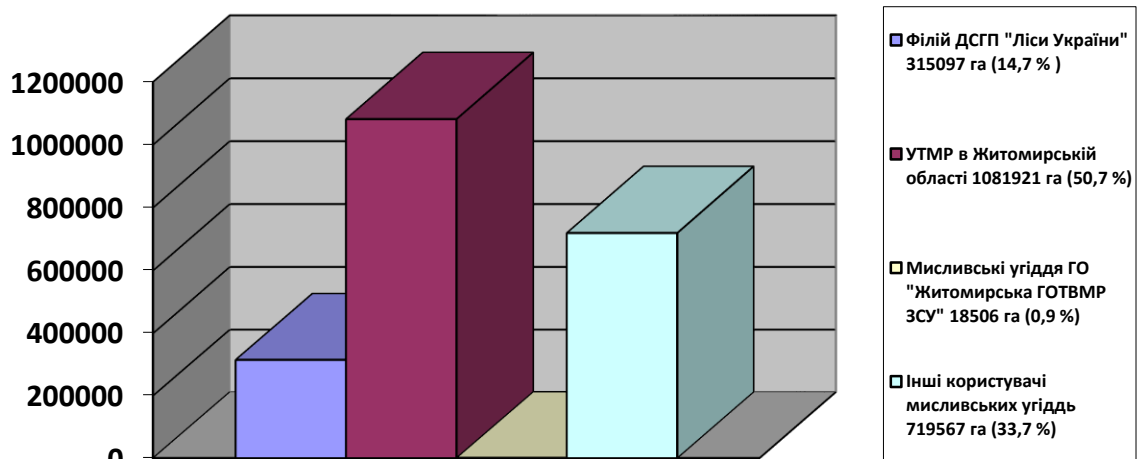
Мисливські угіддя Житомирської області

Діаграма 5.3.2.1

Мисливське господарство 12 державних лісогосподарських підприємств займає площу 315097 га (14,7 % від загальної площі угідь області), УТМР в Житомирській області господарює на площі 1081921 га (50,7 %), площа мисливських угідь ГО "Житомирська ГОТВМР ЗСУ" складає 18506 га (0,9 %), іншим користувачам надано 719567 га (33,7 %).

Площа мисливських господарств Житомирської області

Діаграма 5.3.2.2

На ведення мисливського господарства користувачами мисливських угідь області у 2022 році витрачено 46129,6 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 24823,0 тис. грн., на біотехнічні заходи – 13594,4 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 1795,8 тис. грн.

Державними лісогосподарськими підприємствами на ведення мисливського господарства з минулий рік витрачено 16430,3 тис. грн., з них на охорону та відтворення мисливських тварин – 9339,2 тис. грн., на біотехнічні заходи – 3969,2 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 85,3 тис. грн.

В Житомирській обласній організації Українського товариства мисливців і рибалок (УТМР) протягом 2022 року загальні витрати на ведення мисливського господарства склали 8677,0 тис. грн. Витрати на охорону,

відтворення тварин склали 1874,4 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 1054,0 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 643,0 тис. грн.

Користувачами різних форм власності на ведення мисливського господарства у звітному періоді витрачено 20531,8 тис. грн. Витрати на охорону, відтворення тварин – 13358,1 тис. грн, з них на біотехнічні заходи – 8373,0 тис. грн. Надходження від ведення мисливського господарства склали 1067,4 тис. грн.

У 2022 році при проведенні рейдових патрулювань по охороні мисливських угідь, працівниками філій ДСГП «Ліси України» та єгерською службою УТМР складено 71 протокол на порушників правил полювання, до адміністративної відповідальності притягнуто 71 особу, накладено та стягнуто штрафів на загальну суму 20,5 тис. грн.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Таблиця 5.3.2.1

Види мисливських тварин	2018	2019	2020	2021	2022
Копитні	22976	23933	23991	24032	25426
Хутрові	74883	76719	75897	75696	75295
Пернаті	294753	347029	342339	343193	357804

Користувачами мисливських угідь з метою ефективного ведення мисливського господарства впроваджений вольєрний метод їх утримання та розведення.

Інформація про утримання мисливських тварин у вольєрах у 2022 році

Таблиця 5.3.2.2

Користувач мисливських угідь	Вид тварин	Площа вольєру, га	Чисельність основного поголів'я, голів	Діловий вихід молодняка, голів
ДП "Баранівське ЛМГ"	Олень плям.	56,2	24	5
	Кабан		3	10
ДП "Коростенське ЛМГ"	Фазан	0,1	348	
ДП "Білокоровицьке ЛГ"	Олень європ.	70,5	15	5
ДП "Лугинське ЛГ"	Козуля	1,5	1	
	Кабан	1,5	14	
	Качка	0,2	60	
ДП "Коростишівське ЛГ"	Лань	21,0	1	
	Муфлон		8	7
ДП "Овруцьке ЛГ"	Олень плям.	1,1	4	1
	Кабан	1,1		
ДП "Словечанське ЛГ"	Кабан	14,9	3	

	Фазана	0,1	20	
Житомирська ОО УТМР	Кабан	12,0		
Бердичівська МРО УТМР	Кабан	0,7		
	Качка	2,0		
Червоноармійська РО УТМР	Кабан	6,0		
ГО "Богданівський мисливський клуб"	Кабан	4,2		
ГО "МК"Блазер"	Кабан		3	3
ГО "Коростенське ТМР"	Олень плям.	3,8	12	
	Козуля		1	
	Кабан	3,2	24	
	Фазан	0,3	57	
	Качка	0,05	5	
ГО "Романівський МРК "Ірбис-Брачки"	Кабан	2,0		
СФГ "Земля Полісся"	Олень плям.	228,0	50	
ТОВ "МК "Хантер"	Олень європ.	40,0	5	
	Лань		24	8
	Муфлон		28	7
	Кабан		2	
ТОВ "МРГ "Гамарня"	Олень плям.	6,0	98	28
ТОВ "СМГ "Ушомир"	Олень плям.		40	15
	Козуля		13	
	Кабан		7	
ТОВ "Андрушівське МГ"	Олень європ.	500,0	130	40
	Лань		108	30
	Муфлон		120	30
ТОВ "Престиж-О"	Олень плям.	4,0		
ТОВ "УТМР"	Олень європ.	29,0	9	4
	Олень плям.		9	3
	Лань		5	1
	Муфлон		26	6
	Кабан		2	

Добування основних видів мисливських тварин

Таблиця 5.3.2.3.

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій	Причина невикористання
2018	Олень європейський	51	32	24	8	Незадовільний рівень стрільби у мисливців
	Олень плямистий	10	3	3	-	
	Козуля	1439	1144	998	146	
	Кабан	1291	522	388	134	

<i>Рік</i>	<i>Види мисливських тварин</i>	<i>Затверджений ліміт добування</i>	<i>Видано ліцензій</i>	<i>Добуто</i>	<i>Не використано ліцензій</i>	<i>Причина невикористання</i>	
2019	Олень європейський	68	50	37	13		
	Олень плямистий	11	10	9	1		
	Козуля	1524	1342	1095	247		
	Кабан	1111	610	323	287		
2020	Олень європейський	83	50	42	8		
	Олень плямистий	25	16	16	-		
	Козуля	1615	1209	1080	129		
	Кабан	1091	495	318	177		
2021	Олень європейський	В зв'язку з введеним військовим станом 24.02.2022 р. надати дану інформацію неможливо					
	Олень плямистий						
	Козуля						
	Кабан						
2022	Олень європейський						
	Олень плямистий						
	Козуля						
	Кабан						

5.3.3. Стан і ведення рибного господарства

На території області промисловий вилов риби не здійснюється.

5.3.4. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Тваринний світ Житомирщини відрізняється значним розмаїттям складу. На території області багато унікальних природних комплексів, де водяться рідкісні і зникаючі види тварин. Охорона і відновлення їх завжди розглядалися як загальнодержавна справа.

Із видів, занесених до Європейського Червоного списку, на території області знаходяться вовчок ліщиновий, рись, деркач, мінога українська тощо.

Із видів, занесених до Червоної книги України, - лелека чорний, заєць-біляк, мінога українська, глухар, видра річкова, рись, норка європейська тощо.

З великої кількості безхребетних зазначимо рідкісні види, занесені до Червоної книги України. Це бабки красуня-діва та дозорець-імператор; твердокрилі – красотіл пахучий, стафілін волохатий, жук-олень, вусачі мускусний та великий дубовий західний; лускокрилі – поліксена, махаон, мнемозина, райдужниця велика, сінниця Геро, синявець Мелеагр, бражники мертва голова, скабіозовий, прозерпіна, шовкопряди березовий та кульбабовий, ведмедиця господиня, стрічкарка блакитна; з перетинчастокрилих – абія блискуча, бджола-тесляр, джміль моховий, ктир шершенеподібний; з моллюсків - ставковик булавовидний.

Слід зауважити, що для окремих представників Червоної книги України, які значаться у списку таких, що зустрічаються в межах Житомирської області, є потреба в уточненні. Зокрема для сови довгохвостої, золотомушки червоночубої, вовчка садового, kota лісового.

Впродовж ХХ століття у зв'язку з інтенсивним господарюванням людини відбулись значні зміни, які вплинули на стан тваринного світу. Живі організми, які в процесі еволюційного розвитку пристосувались до певних умов, не можуть за відносно короткий термін змінити свій спосіб життя, а тому без допомоги людини приречені на вимирання. Порушення екологічної рівноваги може докорінно змінити видовий склад фауни, викликати різке зменшення чисельності окремих видів, переводячи їх із статусу звичайних у рідкісні. Неабияке значення має і безпосереднє використання тварин людиною, у тому числі і інтродукованих видів. У фауні Житомирщини з'явилися собака єнотовидний, ондатра, норка американська, яка успішно освоїла життєвий простір і, можливо, є однією із причин витіснення нині рідкісного аборигенного виду – норки європейської. Локальне поширення має завезена з Кавказу вірменська скельна ящірка а також, як нині з'ясувалося, і ящірка Даля. В умовах ретельного нагляду та відповідних біотехнічних заходів зустрічаються олень плямистий та фазан. Безрезультатною виявилась акліматизація білки-телеутки.

Серед природоохоронних територій Житомирщини, які безпосередньо спрямовані на охорону рідкісних і зникаючих видів тварин важливе значення мають Поліський природний заповідник; природний заповідник «Древлянський»; заказники загальнодержавного значення: «Казява», «Кутне», «Часниківський»; заказники місцевого значення: «Барвінкове», «Боброве болото», «Довгий Брід», «Довгий Мох», «Заболоття», «Кленовський», «Страхов», «Тетерукове токовище», «Токов Мох», «Токовище», «Чернеча», «Щабель», «Колонія chapel», «На чаплях», «Берльоне», «Мусієвка» та «Власенки».

Для підтримання життєдіяльності глобально та регіонально вразливих видів птахів в межах області є ІВА території: Поліський природний заповідник, долина р.Уж, ДП «Радомишльське лісомисливське господарство», ДП «Городницький лісгосп», ДП «Коростенське лісомисливське господарство», ДП «Баранівське лісомисливське господарство».

Охорона та відтворення тваринного світу

Таблиця 5.3.3.1

	<i>Усього видів тварин, занесених до Червоної книги України, екз.</i>	<i>Кількість видів тварин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва</i>	<i>Кількість популяцій видів тварин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва</i>
Житомирська область	131	Лелека чорний	-

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Таблиця 5.3.3.2

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	2	4	5	6	7	8
Хребетні	301	54	54	54	54	54
ссавці	67	15	15	15	15	15
птахи	180	36	36	36	36	36
плазуни	7	1	1	1	1	1
земноводні	11	1	1	1	1	1
риби	30	-	-	-	-	-
круглороті	6	1	1	1	1	1
Безхребетні	69	26	26	26	26	26
Разом:	370	134	134	134	134	134

5.3.6. Інвазивні види тварин у фауні Житомирської області

Розповсюдження інвазивних видів і збудників хвороб зростає внаслідок розширення обсягів торгівлі і зростання туристичної діяльності. Підвищений ризик біотичного обміну є невід’ємним наслідком глобалізації. Інтродуковані інвазивні види можуть викликати різкі зміни у структурі і функціях екосистем.

Зростання конкуренції за їжу та місце зростання призводить до зниження чисельності і втрат цінного аборигенного генофонду.

Інтродукція та занесення чужорідних видів в Україну, зокрема й на Житомирщину, є однією з причин зникнення місцевих видів, що пов’язано з негативними проявами збіднення навколишнього середовища.

Серед інвазійних видів тварин, що мають певний негативний вплив, на території області зустрічаються найчастіше хребетні, такі як сріблястий карась (*Carassius auratus gibelio*), ондатра (*Ondatra zibethicus*), норка американська (*Mustela vison*), собака єнотоподібний (*Nyctereutes procyonoi*).

Заходи щодо збереження тваринного світу

У сучасних умовах антропогенного впливу на мисливські угіддя біотехнічні заходи є ефективним засобом інтенсифікації мисливського господарства, що сприяє не тільки зберіганню, але і збільшенню чисельності мисливських тварин. Тільки при проведенні комплексу біотехнічних заходів у мисливських господарствах можливо підтримувати високу чисельність мисливських тварин.

Біотехнічні заходи поділяються на дві основні групи:

- заходи загальної конструктивної дії (А) – кардинально (реформуючі) змінюють корисні та захисні властивості мисливських угідь на значний проміжок часу;

- заходи окремої (обмеженої) дії (Б) – призводять до тимчасової (сезонної) зміни ємкості угідь.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду Житомирщини

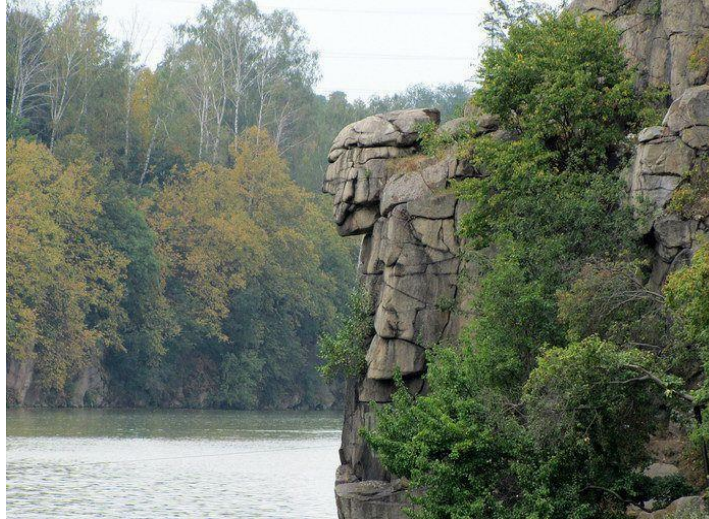

Фото 5.4.1. Геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скеля Голова Чацького»

Одним із головних і найдієвіших методів збереження біорізноманіття на території Житомирської області є створення природоохоронних територій. Саме вони забезпечують умови, необхідні для зменшення шкідливого антропогенного впливу на біологічні об'єкти, сприяють збереженню цілісності екологічних систем, у яких можуть підтримуватися природні механізми відносин між біологічними видами, необхідними для їх існування.

Станом на 01.01.2023 р. до складу природно-заповідного фонду Житомирської області входить 268 об'єкти загальною площею 142155,3499 га, з них загальнодержавного значення – 20 об'єктів загальною площею 57940,04 га та місцевого значення – 248 об'єкти загальною площею 84215,3499 га. Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Природно-заповідний фонд області має таку структуру:

- природні заповідники – 2, площа – 50976,84 га;
- заказники загальнодержавного значення – 10, площа - 6757 га;
- заказники місцевого значення – 186, площа – 83750,1351 га;
- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 41, площа – 221,6 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

Фото 5.4.1.2. Поліський природний заповідник

На виконання Указу Президента України від 21 листопада 2017 року № 381 «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду», з метою розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та забезпечення збереження біорізноманіття у 2022 році рішенням дванадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 07.12.2022 № 474 оголошені нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме:

- 1) ландшафтний заказник місцевого значення «Любарський» площею 159,2611 га;
- 2) ландшафтний заказник місцевого значення «Трощанський» площею 105,1864 га;
- 3) лісовий заказник місцевого значення «Урочище Зікове» площею 227,8 га;
- 4) лісовий заказник місцевого значення «Мокренський» площею 56,1 га;
- 5) ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Поліський дуб» площею 0,01 га.

У 2022 році (станом на 01.01.2023 р.) площу природно-заповідного фонду області збільшено на 548,3575 га.

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Частина боліт Поліського природного заповідника під назвою «Поліські болота» має міжнародне значення згідно з Конвенцією про водно-болотні угіддя, їх загальна площа складає 2145 га.

Угіддя є типовим водно-болотним комплексом для одного з найбільш заболочених регіонів Європи – Полісся і включає ділянку верхових і перехідних боліт Міроші та ділянку перехідних низинних боліт у заплавах малих річок Болотниці і її притоки Жолобниці, що входять до складу Поліського природного заповідника.

Угіддя знаходиться у межах природоохоронної території, і тому тут здійснюються лише наукові дослідження, природоохоронні заходи. Поліський

природний заповідник щорічно в план роботи включає організацію робіт щодо контролю за станом водно-болотного угіддя міжнародного значення «Поліські болота».

Головний напрямок досліджень - моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

На території Житомирської області планується створити біосферний резерват «Центральне Полісся».

Біосферний резерват «Центральне Полісся» (надалі – БРЦП) забезпечує збереження біологічного, екосистемного та ландшафтного різноманіття, а також сталий розвиток в регіоні та виконання логістичної функції. БРЦП сприятиме покращенню ефективності спільних зусиль у забезпеченні виконання вимог міжнародного природоохоронного законодавства та сталого розвитку у східному регіоні Європейського Союзу, а також збереженню природних екосистем басейну річки Прип'ять з комплексом найбільших за площею суцільних боліт Східної Європи, які є складовою Пан'європейської екомережі.

Територія БРЦП розташована практично в центрі Європи на півночі України вздовж кордону з Республікою Білорусь в межах Рівненської та Житомирської областей. Вона включає значне різноманіття ландшафтів, екосистем, видів та їх генетичних різновидів, притаманних Полісся.

Ландшафти БРЦП сформовані в умовах двох прилеглих та різних за географічними характеристиками фізико-географічних областей – Волинського та Житомирського Полісся. Це зумовило присутність на території резервату усіх ландшафтів поліського підтипу зони хвойно-широколистяних лісів: 1) Поліських моренно-зандрових і долинних; 2) Недренуваних перезволожених і заболочених; 3) Поліських рівнинно-денудаційних; 4) Поліських алювіально-зандрових і терасних.

Характерною ландшафтною особливістю БРЦП є чергування лісових масивів з мезотрофними та оліготрофними болотами, які створюють унікальну мозаїку лісо-болотних біотопів, притаманну тільки цьому регіону півночі Полісся України.

Особливу ландшафтну цінність має збережений у Житомирському Поліссі масив лісових височин (лісові острови) з грабовими дібровами, ярами і балками, врізаними переважно у четвертинні відклади, а іноді тальвегами у кристалічному фундаменті (Словечансько-Овруцький кряж). Кряж складається з пісковиків, рожевих і червоних овруцьких кварцитів віком майже півтора мільярда років, і є єдиним місцем в Європі, що зберігає родовище дуже рідкісної гірської породи - пірофілітового сланцю.

Екосистеми представлені великими площами лісо-болотних комплексів, незначними за площею лучними комплексами, мережею невеликих річок, ставів, озер, джерел.

Ліси бореальні хвойні, широколистяні та мішані. Серед них присутні особливо цінні для збереження ділянки природних лісів, наближених до

пралісів, які є еталонами корінного поліського лісу басейну річки Прип'ять (виявлено загалом 1925 га). Домінуюча їх частина – соснова формація, менше – дубова та вільхова. Також зустрічаються унікальні рештки пралісів / природних лісів із дуба скельного (на Словечансько-Овруцькому кряжі). Частина із них знаходиться в межах об'єктів природно-заповідного фонду: пам'ятка природи «Корніїв», заказники «Словечанський кряж», «Поясківський ліс».

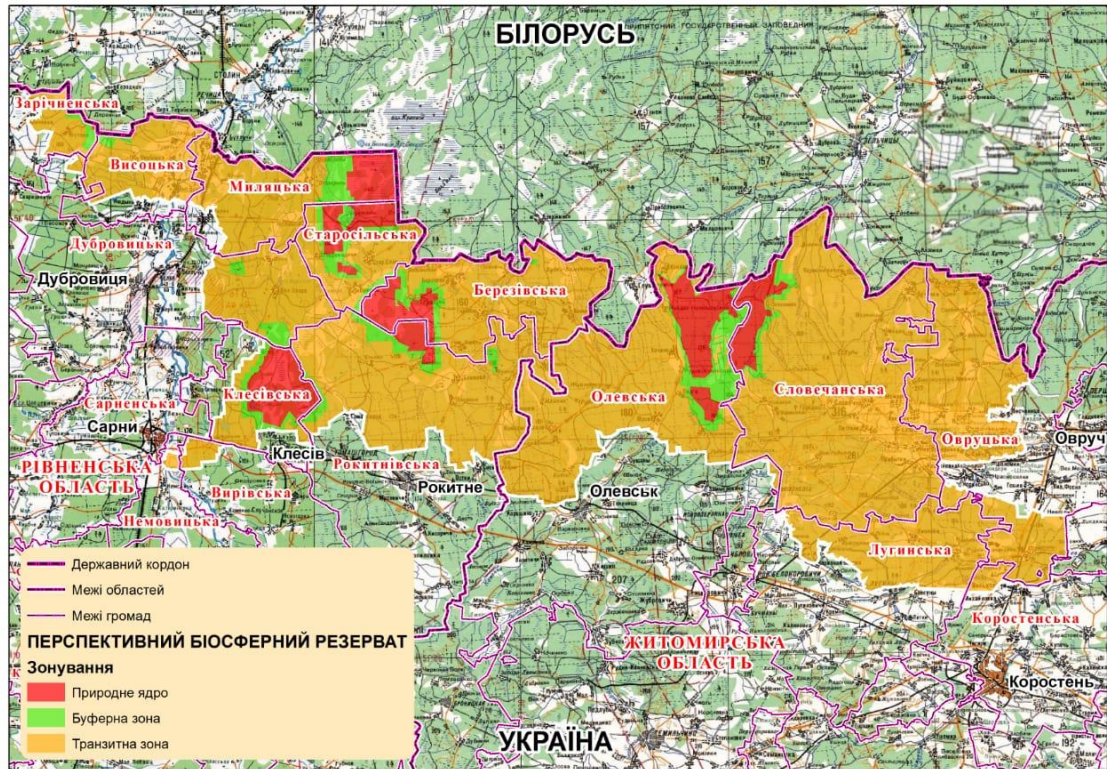

Фото 5.4.3.1 Планована територія біосферного резервату «Центральне Полісся»

Болотні екосистеми представлені великими площами оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт. Серед них найбільший в Європі збережений в природному стані суцільний комплекс оліготрофних, мезотрофних та евтрофних боліт «Ольмани-Переброди» загальною площею 107 тис.га. Оліготрофні болота резервату розташовані на південній межі їх поширення і завдяки цьому є одними з самих цінних оселищ та екосистем регіону щодо збереження біорізноманіття та соціального значення для місцевого населення. З ними пов'язана значна кількість рідкісних видів рослин і тварин з міжнародних конвенцій, Червоної книги України, 2009 (ЧКУ) та рідкісних і охоронюваних оселищ Європи.

Територія вкрита дость густою мережею переважно малих річок (загалом більше 40) та великою кількістю річкових витоків (26), стале збереження яких є глобально важливим для підтримки водності р. Прип'ять (однієї із ключових приток Дніпра) та всього регіону басейну Прип'яті, що має високу екологічну та соціально-економічну значимість.

Флора БРЦП молода, сформована під впливом палеогеографічних процесів за рахунок дальньої міграції видів у післяльодовиковий період: з

півночі на південь – бореальних видів; з заходу (район Карпат) на схід – монтанних та центральноєвропейських видів; з півдня (Поділля) на північ – лісових та степових видів; зі сходу на захід – реліктових видів сибірського міжльодовикового періоду та широкоареальних лісових видів у більш пізній період.

Особливу цінність у флорі БР складає велика кількість (210) рідкісних видів рослин, які охороняються в рамках Бернської, Боннської та Вашингтонської (CITES) конвенцій, вказані в Червоному списку Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), в Європейському Червоному списку та в Червоній книзі України (2009) (ЧКУ). Серед них понад 80 видів реліктових рослин.

В групі реліктів багате різноманіття видів льодовикового періоду (астрагал пісковий (*Astragalus arenarius*), верби чорнична (*Salix myrtilloides*) та лапландська (*Salix lapponum*), береза низька (*Betula humilis*), шейхцерія болотна (*Scheuchzeria palustris*) та ін.), сибірського міжльодовикового періоду (клопогон європейський (*Cimicifuga europaea*) лілія лісова (*Lilium martagon*), ломонос цілолистий (*Clematis integrifolia*) та ін.) та Центральноєвропейських (дуб скельний (*Quercus petraea*), фітеума колосиста (*Phyteuma spicata*), зубниця залозиста (*Dentaria glandulosa*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*) та ін.).

Серед реліктів особливо цінним є рододендрон жовтий (*Rhododendron luteum* Sweet), який охороняється Бернською конвенцією та Оселищною директивою ЄС. В Україні знаходиться основний природний ареал поширення рододендрону жовтого в Європі, який є найбільшою за площею рівнинною частиною ареалу *Rhododendron luteum* у Європі та в світі (Орлов, Якушенко, 2017). В БРЦП рододендрон жовтий зустрічається практично по всій території, причому межі резервату запроектовані таким чином, що вони охоплюють найбільш щільну і цінну частину його популяції. Відповідно, однією з головних задач БРЦП щодо збереження видів рослин є стале збереження унікальної для Європи та Світу популяції *Rhododendron luteum*.

Фауна на поточний час (інвентаризація території не завершена) представлена 1511 видами, у тому числі 345 видів хребетних тварин, з них 62 - ссавців, 235 - птахів (із 424 видів, які зустрічаються в Україні), 11 - плазунів, 7 – земноводних, 28 - риб.

Особливу цінність мають види бореального комплексу, широко поширені в більш північних широтах, проте є корінними для Полісся. Це, зокрема, із ссавців – лось (*Alces alces*), рись (*Lynx lynx*), заєць білий (*Lepus timidus*), нориця економка (*Microtus oeconomus*). Із птахів - низка раритетних лісових видів (глушець (*Tetrao urogallus*), орябок (*Tetrastes bonasia*), сич волохатий (*Aegolius funereus*), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*), дрізд білобровий (*Turdus iliacus*), болотних видів (тетерук (*Lyrurus tetrix*), журавель сірий (*Grus grus*), коловодник болотяний (*Tringa glareola*), кульон великий (*Numenius arquata*)), лучних (брижач (*Phylomachus pugnax*), баранець великий (*Gallinago media*)). Із земноводних – жаба трав'яна (*Rana temporaria*). Більшість

із них занесені до міжнародних, національних та регіональних червоних списків.

Високо цінними є рідкісні види, які знаходяться на межі ареалу поширення (глобально загрозливий вид, очеретянка прудка (*Acrocephalus paludicola*) - на південній межі ареалу поширення; сиворакша (*Coracias garrulus*) – на північній межі поширення; тинівка лісова (*Prunella modularis*) - на східній межі поширення), та такі, що розселяються на територію Полісся і з'явилися в межах БРЦП у останні десятиліття (коловодник великий (*Tringa nebularia*) і дятел трипалий (*Picoides tridactylus*) - з півночі; пісочник великий (*Charadrius hiaticula*) і синиця біла (*Parus cyanus*) – з північного заходу; чепура велика (*Egretta alba*) – з півдня; плиска жовтоголова (*Motacilla citreola*), вівчарик зелений (*Phylloscopus trochiloides*) - зі сходу).

Територія БРЦП важлива також для збереження мігруючих птахів. Вона знаходиться на перетині меридіонального та широтного міграційних коридорів птахів. По меридіональному коридору через резерват щороку мігрують 170 видів птахів. З них 28 видів із Червоної книги України (2009), 12 - з Червоного списку МСОП, 161 - під охороною Бернської конвенції, 88 – під охороною Бонської конвенції, 19 - із конвенції СІТЕС.

В широтному Поліському міграційному коридорі відбувається міграція 49 видів птахів, 9 з яких із Червоної книги України (2009), 2 – з Червоного списку МСОП, 46 – під охороною Бернської конвенції, 28 – під охороною Бонської конвенції, 3 – з конвенції СІТЕС.

БРЦП буде сприяти збереженню і поширенню сталого природокористуванню в регіоні, зокрема, веденню лісового господарства у сталий спосіб; сталому розвитку скотарства через збереження луків, пасовищ, сіножатей; традиційним методам збиральництва через збереження місць зростання ягід, лікарських рослин, грибів, які активно збирає населення.

5.4.4. Формування Смарагдової мережі

В Україні завершився проект “Смарагдова мережа” за програмою Європейської комісії і Ради Європи ЄС “Natura-2000”. Однак співпраця Євросоюзу з Україною в екологічному напрямку й справі охорони природного середовища продовжиться.

Узгоджуються відповідні плани роботи. Збереження довкілля, охорона флори та фауни повинні стати ще одним спільним об'єднавчим фактором, що допоможе здолати негативні наслідки будь-якої кризи й вийти з неї сильнішими. 28 країн Європейської спільноти вже давно впроваджують спільну програму розвитку природно-заповідних територій. Європейська комісія також ефективно реалізує положення Конвенції про біологічне різноманіття в країнах східного регіону.

Сьогодні найефективнішим способом збереження видів та екосистем залишаються створення нових природоохоронних територій, розширення площі природно-заповідних об'єктів через запровадження спеціальних об'єктів “Смарагдової мережі” – системи природоохоронних територій, що забезпечує збереження біологічного різноманіття на основі екологічних

принципів, передбачаючи незначну експлуатацію природних ресурсів. Житомирщина в цих планах – не виняток. До об'єктів такої мережі внесено Поліський природний заповідник. В області та й в цілому в Україні досліджують подібні території.

Покращення екологічної ситуації завдяки співпраці України з Європейською комісією ЄС хоча й повільно, та все ж відбувається.

Так завдяки розширенню мережі об'єктів природно-заповідного фонду на Житомирщині відтворено 12 видів рослин, занесених до Червоної книги України (підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis* L.), любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha* (Cust.) Rchb.), коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Besser), пухирник малий (*Utricularia minor* L.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* (L.) Rich.), пухирник середній (*Utricularia intermedia* Hayne), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), лілія лісова (*Lilium martagon* L.), гудієра повзуча (*Goodyera repens* (L.) R. Br.), ситняг карніолійський (*Eleocharis carniolica* W.D.J.Koch), журавлина дрібноплода (*Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.), росичка середня (*Drosera intermedia* Hayne).

Благополуччя суспільства й окремої людини прямо залежить від різноманіття екологічних систем. Їх стабільність, стійкість, біологічний прогрес визначаються видовою різноманітністю; тобто чим більше видів флори та фауни поширені на певній ділянці території, тим більше виникає зв'язків і взаємодій між різними організмами й складовими елементами неживої природи.

Становище людини в суспільстві, її майбутнє залежать від різноманіття її напрямків діяльності, інтересів, широти мислення, глибини і обсягу світогляду. Криза духовності, моралі, економічна, екологічна починається з руйнування безлічі природних зв'язків часто завдяки нерозумній діяльності людства.

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду

За наявністю рекреаційних ресурсів Житомирщина посідає одне з провідних місць у державі.

У Житомирській області більше 1 млн га лісів, лісистість території становить близько 34,1%, на одного мешканця припадає орієнтовно 0,7 га лісу.

Територією області протікає 221 річка довжиною понад 10 км, загальною протяжністю 5366 км, на річках побудовано 41 водосховище з запасами води понад 160 млн.м³.

Відповідно до ст. 9 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» території та об'єкти природно-заповідного фонду з додержанням вимог, встановлених чинним законодавством, можуть використовуватися:

- у природоохоронних цілях;
- у науково-дослідних цілях;

в оздоровчих та інших рекреаційних цілях;

у освітньо-виховних цілях;

для потреб моніторингу навколишнього природного середовища.

На території області нараховується 23 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва; в тому числі: 5 – загальнодержавного і 18 місцевого значення загальною площею – 348,47 га, які використовуються в естетичних, виховних та оздоровчих цілях.

На базі Ботанічного саду Поліського національного університету проводиться навчальна та освітня робота.

Поліський природний заповідник, як і інші природоохоронні установи України, має екологічні стежки, видає недорогу літературу, співпрацює з засобами масової інформації з метою поширення знань на природоохоронну тематику. До складу екологічних стежок входять водяний млин, землянка, лісовий курінь, українська хата-світлиця. На території заповідника відвідувачі мають можливість пройти екологічними стежками різної протяжності. Науковими співробітниками заповідника накопичений вагомий об'єм екологічних знань, традицій та звичаїв місцевого населення.

Окрім цього, Поліський природний заповідник організовує орнітологічні тури для всіх зацікавлених. З 20 березня по 20 квітня на околицях заповідника є можливість відвідати глухарині і тетерукові токовища, послухати шлюбні глоси, навчитись проводити обліки сірого журавля та рідкісних видів сов, навчитись визначати сліди різних видів тварин на піщаних лісових дорогах і спеціально підготовлених мінералізованих смугах.

5.6. Державна політика та заходи збереження біорізноманіття

Одним із основних заходів збереження біорізноманіття є інтеграція державної екологічної політики до Європейських стандартів. Створення екомережі є логічним кроком розвитку природоохоронної справи України, одним з факторів інтеграції нашої держави до міжнародної системи співробітництва у цій сфері. Екомережа розглядається як єдина територіальна система об'єктів, що перебувають під особливою охороною, з метою збереження всього біо- і ландшафтного різноманіття, покращання стану довкілля в цілому. Екомережа України має формуватися з урахуванням соціально-економічних реалій у державі і мати належну нормативно-правову основу.

Європейська екомережа, до якої має складовою частиною увійти екомережа України та, відповідно, Житомирської області, є головним напрямком реалізації Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, що була затверджена на конференції міністрів довкілля країн Європи у Софії у 1995 році.

Вона передбачає:

а) розробку критеріїв для виділення ключових районів, екокоридорів, відновлювальних районів і буферних зон, з урахуванням біогеографічних зон Європи;

б) відбір екосистем, типів середовищ існування (екотопів), видів і ландшафтів європейського значення;

в) визначення конкретних ділянок для збереження, покращання або відновлення екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;

г) розробку керівних принципів (директив), які забезпечать максимально послідовне та ефективне здійснення заходів щодо створення екомережі.

У Всеєвропейській стратегії також сформульовані основні завдання щодо створення екомережі. Ці завдання вкрай актуальні і на Житомирщині:

1. Збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів європейського значення;

2. Забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів;

3. Створення необхідних умов для розселення і міграції видів;

4. Забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, які зазнали руйнації;

5. Захист систем від потенційних негативних факторів.

Природні території, які входять до природно-заповідного фонду України, в національній екомережі будуть виконувати функції її природних осередків, а в багатьох випадках і екокоридорів. Статус таких об'єктів буде визначатися рівнем значущості, що відповідає загальноновизнаному в Європі і закріпленому в Законі України "Про природно-заповідний фонд України" принципу "ієрархічності". В якості природних осередків національної екомережі можуть виступати насамперед природно-заповідні території загальнодержавного значення, а також ті, які отримують міжнародне визнання. Природно-заповідні території місцевого значення можуть виконувати функції природних осередків на місцевому рівні, а на вищих рівнях вони розглядатимуться лише як екокоридори.

Створення екокоридорів та нових природоохоронних об'єктів у Житомирській області повинно бути цілеспрямованим, саме таким чином буде оптимізована мережа природних охороняємих об'єктів у області, організоване збереження біорізноманіття, підтримання екологічної рівноваги на Житомирщині.

З метою збереження та відтворення окремих видів флори та фауни та природних середовищ їх існування постійно вживаються заходи щодо виконання наказу Міндовкілля від 11.03.2019 № 102 «Про затвердження Плану дій щодо збереження чорного лелеки (*Ciconia nigra* L.) в Україні», наказу Міндовкілля від 20.10.2021 № 679 «Про затвердження Плану дій щодо збереження ведмеда бурого (*Ursus arctos* L.) в Україні» та наказу Міндовкілля від 16.09.2021 № 595 «Про затвердження Плану дій щодо збереження рисі євразійської (*Lynx lynx* L.) в Україні»: оголошення нових та розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, удосконалення структурних елементів екомережі та проведення роз'яснювальної роботи з користувачами мисливських угідь, а також представниками органів місцевого самоврядування щодо збереження зазначених тварин.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ

Фото 6.1, з інтернет мережі по темі розділу

6.1. Структура та стан земель

Земельний фонд Житомирської області станом на 1 січня 2023 року становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі:

- сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;
- громадян – 760,4 тис. га;
- закладів, установ і організацій – 36,1 тис. га;
- промислових та інших підприємств – 14,1 тис. га;
- підприємств і організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;
- частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,1 тис. га;
- організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;
- лісогосподарських підприємств – 1048,1 тис. га;
- водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;
- спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;
- державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) – 470,4 тис. га.

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь
Структура земельного фонду по основних видах угідь
та функціональному використанню

Таблиця 6.1.1.1.

Категорії земель та види земельних угідь	2020 рік		2021 рік		2022 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7
Категорії земель за основним цільовим призначенням						
Загальна площа території регіону	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
з них:						
Землі сільськогосподарського призначення	1244,3	41,7	1244,3	41,7	1244,3	41,7
землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	20,1	0,7	20,1	0,7	20,1	0,7
землі оздоровчого призначення	0,1	0	0,1	0	0,1	0
землі рекреаційного призначення	0,2	0	0,2	0	0,2	0
землі лісгосподарського призначення	1048,1	35,1	1048,1	35,1	1048,1	35,1
землі водного фонду	10,9	0,4	10,9	0,4	10,9	0,4
Інші землі	659,0	22,1	659,0	22,1	659,0	22,1
Види земельних угідь						
Загальна площа земель	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
з них:						
Сільськогосподарські угіддя, з них:	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
рільля	1112,7	37,3	1112,7	37,3	1112,7	37,3
перелоги	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
сіножаті	126,9	4,3	126,9	4,3	126,9	4,3
пасовища	185,0	6,2	185,0	6,2	185,0	6,2
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
Землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом, з них:	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3
болота	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
яри	1,0	0	1,0	0	1,0	0
Чагарникова рослинність природного походження	55,2	1,9	55,2	1,9	55,2	1,9
Ліси та інші лісовкриті землі, з них:	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
земельні лісові ділянки, вкриті лісовою рослинністю	1068,2	35,8	1068,2	35,8	1068,2	35,8
Води	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6
Інші землі	161,1	5,4	161,1	5,4	161,1	5,4

Примітка*

Структура земельного фонду регіону надана відповідно до форм державної статистичної звітності (форми №6-зем, №2-зем) станом на 1 січня 2016.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529 (набрав чинності з 01.01.2016) наказ Державного комітету статистики України від 05.11.98 № 377, який

зареєстрований в Міністерстві юстиції 14.12.1998 за № 788/3228 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем), було визнано таким, що втратив чинність.

Отже, останні данні про кількісний склад земель, які сформовані відповідно до форм державної статистичної звітності з кількісного обліку земель, затверджених зазначеним наказом, є дані станом на 01.01.2016.

6.1.2. Стан ґрунтів

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280 – 220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білоторовичсько-Топильнянський, Озернянський та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледенінь та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Землі з ґрунтами високої природної родючості представлені наступним

складом:

чорноземи не еродовані не солонцюваті суглинкові на лесових породах – 112,5 тис. га;

лучно-чорноземні та чорноземно-лучні незасолені не солонцюваті суглинкові – 79,7 тис. га;

темно-сірі опідзолені та чорноземи опідзолені на лесах глеюваті – 38,6 тис. га;

підзолисто-дернові суглинкові – 0,1 тис. га;

торфовища глибокі і середньо глибокі осушені – 0,8 тис. га.

Всього площа угідь з ґрунтами високої природної родючості становить близько 232 тис. га, площа сільськогосподарських угідь – 1510,1 тис. га або 50,6% території.

Нинішній стан ґрунтів сільськогосподарських угідь є достатньо проблемним. Ерозія, зменшення вмісту гумусів, засолення, закислення, ущільнення ґрунтів є дуже поширеним явищем на території області.

За еколого-агрохімічним станом ґрунтового покриву сільськогосподарські угіддя області оцінені у 37 балів, а орні землі – у 39 балів. В середньому по Україні оцінка таких земель становить 55 балів, що в 1,3 раза більше, ніж по області. Орні землі в Лісостеповій зоні області мають середню оцінку 51 бал, Поліській – 32 бали..

6.1.3. Деградація земель

За поширеністю основних екзогенних геологічних процесів в Житомирській області відбувається характерне розмежування між Поліссям і Лісостепом, яке насамперед пов'язане з особливостями геологічної будови, процесами ґрунтоутворення, природним географічним розподілом атмосферних опадів та зволоженням земель, особливостями осадконакопичення, рівнями та об'ємами ґрунтових вод, формуванням та розподілом стоку річкових систем, а також природною захищеністю території лісовими екосистемами.

Полісся Житомирщини знаходиться в зоні природного підтоплення рівнинної території, для якої характерне високе багаторічне стояння ґрунтових вод та повільні швидкість стоку річкової мережі. В північній частині Полісся на території Прип'ятьської низовини спостерігається сильний прояв процесів підтоплення, але ці території є мало заселеними і виконують переважно лісогосподарські, природоохоронні та кліматостабілізуючі функції.

Винятковим і унікальним геологічним утворенням, яке знаходиться на півночі Житомирської області є підняття Словечансько-Овруцького кряжу, ґрунти якого складені переважно лесовидними суглинками, з сильним поширенням яружно-балкової системи та інтенсивними процесами водної ерозії. В Коростенському районі, на схилах Словечансько-Овруцького кряжу, еродовані землі займають понад 13 тис. га і розвиток ерозійних процесів на цій території дуже інтенсивний. Окремі яри, на території кряжу, можуть поширюватись зі швидкістю до 100 метрів за рік.

Основний ареал поширення дефляційних процесів в Житомирській області - рівнинна територія зони Полісся із значними площами піщаних і супіщаних ґрунтів, сформованих на глибоких пісках. Площа таких земель сягає 114,5 тис. га, а загальний відсоток дефляційно небезпечних ґрунтів досить великий (40 %). Поширення ерозійних процесів стримується тільки завдяки щільній лісистості Поліської частини Житомирщини. Дефляційно нестійкі піщані ґрунти найбільш поширені в Малинському районі, площа яких становить близько 17 %. Вітрова ерозія на Поліссі проявляється, головним чином, на осушених торф'яниках та легких ґрунтах, де критична швидкість вітру для відкритої поверхні ґрунту, за якої починається дефляція, становить: для мінеральних ґрунтів - 5-6 м/сек, органічних - 8-9 м/сек.

Лісостепова частина області знаходиться в зоні поширення площинної ерозії. Ціла низка природних і антропогенних факторів, які присутні у сільськогосподарському виробництві призводить до поширення ерозійних процесів сільськогосподарських угідь Лісостепової частини області. Найбільша площа ерозійно нестійких (слабо, середньо та сильно змитих) земель у Бердичівському районі (в межах Ружинської селищної ради та Вчорайшенської сільської ради - 32 %, Любарської селищної ради - 26 %, Попільнянської селищної ради, Корнинської селищної ради, Андрушківської та Квітневої сільських рад - 16 %). На даний час 21,3 тис. га ріллі розташовано на схилах крутизною більше 5°, з них 6,7 тис. га на схилах більше ніж 7°. У цілому по Лісостепу сильно і середньо змитих земель близько 13 %.

В Житомирській області площі малопродуктивних земель, на яких спостерігаються деградаційні процеси, досягають 460 тис. га, в тому числі заболочені 284,9, тис га, перезволожені 79,2 тис. га, піддано вітровій ерозії 27,0 тис. га, водній ерозії - 68,9, тис. га, у т. ч. середньо та сильно змитих - 23,5 тис. га.

Висновок щодо деградації ґрунтів підтверджують результати агрохімічних обстежень. Найбільший вміст гумусу в ґрунтового покриві ріллі встановлено в 1966-1970 роках. Помітне зниження його відбулося в 1981 - 1985 роках. Ця тенденція продовжується і в останній період. У результаті вміст гумусу на даний час, порівняно з вихідним, знизився відповідно в зоні Полісся в 1,27 рази, в зоні Лісостепу - в 1,17 рази в ґрунтового покриві області - в 1,2 рази.

Як засвідчують результати аналізу, призупинити деградаційні процеси в агроландшафтах області можливо, лише запровадивши цілий комплекс організаційних, агротехнічних, агрохімічних, гідротехнічних й інших заходів, та при науково обґрунтованих підходах і достатньому фінансуванні.

Через дію різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній площі території Житомирської області, й насамперед на землях сільськогосподарського призначення, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, чому сприяє вирощування не районованих культур (соняшник, кукурудза) на ґрунтах з низькими показниками природної родючості у Поліській частині області (табл. 6.1.3.1).

Площа ерозійно-небезпечних ґрунтів зони Полісся.

Таблиця 6.1.3.1.

Показник	Площа, тис. га	Питома вага, %
Дефляційно небезпечні ґрунти	154,2	100
Після вітрової ерозії:	16,3	10,6
Слабоеродовані	12,5	8,1
Середньоеродовані	3,1	2,0
Сильноеродовані	0,7	0,5
Ґрунти, розташовані на схилах	24,0	100
Після водної ерозії:	7,6	31,6
Слабозмиті	4,0	16,6
Середньозмиті	2,0	8,3
Сильнозмиті	1,6	6,7
Ерозійно небезпечні ґрунти	178,2	

Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66 % займають пологі схили, близько 30 % покаті схили крутістю 3-5° і 14 % - круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його використання. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, який призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5°, повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

В умовах Полісся водна ерозія проявляється значно слабше ніж у Лісостепу, що пояснюється відносно рівнинною територією з пологими схилами. На Поліссі водна ерозія ґрунтів переважно існує на території Словечансько-Овруцького кряжу на території Коростенського району та на лесових підвищеннях у межах Житомирського району.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН), заболочених і перезволожених ґрунтах.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем із накопиченням у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Внаслідок Чорнобильської катастрофи значні площі угідь Полісся забруднені радіоактивними ізотопами, найбільш поширені з яких: ^{137}Cs та ^{90}Sr .

Щільність забруднення ґрунтів сільськогосподарських угідь області ^{137}Cs за станом на 01.01.2001 виявлено: більше 1 Кі/км^2 на площі 148,4 тис. га (13,0%), з них більше 5 Кі/км^2 – на площі 10,1 тис. га, що становить 0,9% обстежених земель. Найбільше забруднені ^{137}Cs угіддя Коростенського району (Овруцька міська рада, Гладковицька сільська рада, Народицька селищна рада, Коростенська міська рада та Лугинська селищна рада, щільність забруднення їх понад 1 Кі/км^2 становить, відповідно: 36,6; 35,5; 25,5 та 23,1 тис. га або 47,6 %; 74,6 %; 89,5 % та 92,8 % обстежених земель. Значно забруднені угіддя Олевської міської ради, Малинської міської ради та Чоповицької селищної ради Коростенського району, а також Ємільчинської селищної ради Новоград-Волинського району.

За видами сільськогосподарських угідь, щільність забруднення яких ^{137}Cs перевищує 1 Кі/км^2 , до орних земель відноситься 126,6 тис. га, до сіножатей та пасовищ - 47,4 тис. га.

Середній показник забруднення сільськогосподарських угідь області ^{137}Cs становить $0,55 \text{ Кі/км}^2$ і в розрізі районів варіює від 0,06 до $2,95 \text{ Кі/км}^2$. Найвищі середні величини вмісту цезію-137 в ґрунтах Коростенського району (Олевська міська рада, Лугинська селищна рада, Коростенська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Народицька селищна рада, відповідно: 1,21; 1,39; 1,84; 1,95 та $2,95 \text{ Кі/км}^2$).

На орних землях середній вміст ^{137}Cs на $0,09 \text{ Кі/км}^2$ нижчий ніж в цілому по сільськогосподарських угіддях і становить $0,46 \text{ Кі/км}^2$. Як і в цілому по сільськогосподарських угіддях, на орних землях він найнижчий в ґрунтах ріллі Житомирського району (Пулинська селищна рада, Романівська селищна рада, Черняхівська селищна рада): $0,06 - 0,07 \text{ Кі/км}^2$, найвищий – в орних землях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростишівська міська рада, Лугинська селищна рада та Народицька селищна рада, відповідно: 1,16; 1,39; 1,79; 1,92 та $2,82 \text{ Кі/км}^2$).

У ґрунтах пасовищ та сіножатей величина середнього вмісту ^{137}Cs становить відповідно $0,66$ та $1,26 \text{ Кі/км}^2$. Найвища середньозважена величина цього елемента відмічена в угіддях Коростенського району (Олевська міська рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради, Коростенська міська

рада, Лугинська селищна рада та Народницька селищна рада): від 1,23 до 5,79 Кі/км².

Набагато складніша ситуація із визначенням рівня забруднення сільськогосподарських угідь ⁹⁰Sr, у зв'язку із значно меншим об'ємом проведених досліджень. За рівнем забруднення ⁹⁰Sr територія з щільністю забруднення вище 0,15 Кі/км² займає 39,5 тис. га (3,4 %). Найбільше ґрунтів з щільністю забруднення ⁹⁰Sr від 0,15 до 3,0 Кі/км² виявлено в Коростенському районі (Народицька селищна рада, Лугинська селищна рада, Овруцька міська та Гладковицька сільська ради), де вищезазначені ґрунти займають відповідно 13,2; 9,2 та 12,5 тис. га або 51,2; 37,0 та 26,2 % обстежених земель. Середні рівні забруднення ⁹⁰Sr в Овруцькій міській та Гладковицькій сільській радах, Лугинській селищній раді та Народницькій селищній раді становлять 0,148; 0,151 та 0,168 Кі/км².

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

Антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище протягом багатьох десятиріч спричинило значну техногенну ураженість екосфери України, в тому числі і в Житомирській області.

Найбільшу небезпеку, для здоров'я людини, становить забруднення земель і ґрунтів радіоактивними ізотопами, важкими і рідкоземельними елементами внаслідок Чорнобильської катастрофи, що спричиняють токсичну і мутагенну дію, а також небезпечними хімічними речовинами – хімічними засобами захисту рослин при здійсненні інтенсивного землеробства і порушенні правил поводження з такими речовинами.

Радіоактивне забруднення земель Полісся (колишній Народницький, Овруцький, Олевський, Коростенський, Лугинський, Малинський, Ємільчинський, Новоград-Волинський, Хорошівський райони) при низькому показнику рН (переважають кислі і сильно кислі ґрунти), легкому механічному складі та перезволожені земель, значно ускладнює їх екологічно-безпечне сільськогосподарське використання.

Основними чинниками антропогенного впливу на земельні ресурси Лісостепового регіону є сільське господарство, промисловість та транспорт.

Найбільшу загрозу для фізичної структури ґрунтів і земель, представляють ерозійні явища.

В результаті інтенсивного землеробства, сільськогосподарське освоєння території області становить 50,6%, а розораність сільськогосподарських угідь – 64,33%. Хоча розораність сільськогосподарських угідь по районах області має досить високу строкатість у показниках, вона має досить тісний зв'язок із природною родючістю ґрунтового покриву. Найбільше розорана лісостепова частина – 74%, у перехідній зоні розораність становить 47%, у Поліській частині - 29%.

За низької культури сільськогосподарського природокористування, посилюються несприятливі процеси у ландшафтних комплексах. Це призвело до того, що природне середовище втратило притаманні йому властивості до

саморегуляції, що має критичні прояви у посушливу пору року та у зв'язку із тенденцією зниження рівня ґрунтових вод і рівнів водності водних об'єктів.

Що стосується хімічної меліорації ґрунтів, то вона практично призупинена. Для прикладу, за період 1986-1990 років було провапновано 174,4 тис. га, тоді як у 2001-2005 рр. - 5,2 тис. га, у 2006-2010 рр. - 7,3, у 2011 р. - 3,4, у 2012 р. - 3,7 тис. га.

6.3. Державна політика та заходи у сфері охорони земель

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського і лісогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Основним завданням охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

Закон України «Про охорону земель» чітко регламентує основні напрямки охорони земель при здійсненні різноманітних видів господарської діяльності (здійсненні меліорації, веденні лісового та водного господарства, спорудженні та експлуатації лінійних інженерних споруд, веденні містобудівної діяльності тощо).

Захист земель від ерозії повинен здійснюватиметься відповідно до цільових програм і планів на основі землевпорядних, містобудівних і інших проектів, що забезпечують підвищення протиерозійної стійкості території. З цією метою на землях сільськогосподарського призначення має широко впроваджуватися ґрунтозахисна система землеробства з контурно-меліоративною організацією території, що передбачає диференційоване використання земель залежно від рельєфу, ґрунтово-екологічних умов.

6.3.2. Практичні заходи

Протягом 2022 року практичні заходи у сфері охорони земель за рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища не здійснювалися.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

Фото 7.1.1. Збагачувальна фабрика Іршанського ГЗК

Потужна мінерально-сировинна база зумовлює значний потенціал гірничодобувної галузі Житомирщини, що базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

Надра області містять поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

У добувній галузі функціонує 51 велике, середнє та вагоме за обсягами виробництва гірничо видобувне та гірничо переробне підприємство.

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Відповідно до спеціальних дозволів на користування надрами, розробку титанових (ільменітових) родовищ в області у 2022 році здійснювала: філія «Іршанський ГЗК» Акціонерного товариства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія». Зазначене підприємство спільно з Вільногірським гірничо-металургійним комбінатом, розташованим у Дніпропетровській області, повністю забезпечують товарними концентратами заводи України. Водночас в області розробляються тільки розсипні родовища титанових руд.

Стратегічним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-apatитових руд у Коростенському та Житомирському районах.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Сущано-Пержанську рудну зону (Олевський район). В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Сущанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв

ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину - різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені, дослідно-промисловий видобуток бурштину має не систематичний характер і не значні об'єми для ювелірної промисловості та на ринку дорогоцінного каміння.

У геологічній будові надр Житомирщини велику роль відіграють міцні кристалічні породи.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському (колишньому Овруцькому районі), на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щебеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн. тон гірничої маси.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади гранітів, габро, лабрадоритів, які забезпечують мінерально-сировинну базу для підприємств по видобутку та виробництву декоративно-облицювального каменю та виробів з нього.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60 % від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90 % запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

Технологія розробки блочного кар'єру

Фото 7.1.2. Блочний кар'єр в Коростенському районі

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³, до розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені в Коростенському та Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Такі відходи необхідно розглядати як тверду некондиційну мінеральну сировину що може забезпечити ресурсозбереження у дорожньому будівництві, містобудівній діяльності та у виробництві будівельних матеріалів.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за спрощеною або застарілою технологією, яка не врахує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Житомирська область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю побутового. Питома вага випуску щебеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить більше 30% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польовошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польовошпатна - важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ. На сьогодні ДП «ШПАТ» підготовлено та буде введено в експлуатацію ділянку «Вільха», розвідану в межах родовища «Гірне».

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами - Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці XVIII ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів в Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн. тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Проте, кількість виданих спеціальних дозволів на користування надрами недостатня і не враховує місцевий попит на будівельну сировину.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн. м³.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 - лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу. На сьогодні видобуток торфу в Житомирській області не здійснюється.

В області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Загальний обсяг видобутої сировини граніту не обробленого або начорно обробленого склановить 22 млн. 811 тис. тон. Об'єм виробництва каменю дробленого, який придатний для використання в дорожньому будівництві та, як наповнювач бетону в будівельній галузі та промисловості будівельних матеріалів становить більше 14 млн. т. Обсяги виробництва

бруківки, каменю бордюрного, плит для брокування з каменю природного становить близько 80 тис. т.

Обсяг виробництва каменю обробленого для пам'ятників або будівництва з граніту та виробів з нього становить майже 22 тис. т. готових виробів.

Видобування мінеральної сировини здійснюється переважно для забезпечення підприємств, які спеціалізуються на виробництві пегматитів, фарфору та керамічної продукції, загальний обсяг видобутку мінеральної сировини становить близько 600 тис. т.

В перспективах гірничо-добувної та переробної промисловості існує потенціал для створення нових підприємств з видобутку та переробки мінеральної сировини для забезпечення потреб таких галузей економіки, як: металургія, хімічна промисловість, машинобудування, електроенергетика, сільське господарство, легка промисловість, фармацевтичне виробництво.

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

Моніторинг геологічного середовища - система спостережень, збирання, оброблення, передавання, зберігання та аналізу інформації про стан геологічного середовища, прогнозування його змін, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень.

Моніторинг стану геологічного середовища проводиться щодо: екзогенних та ендегенних геодинамічних процесів (у тому числі визначення їх просторових і видових характеристик, активності проявів); геохімічних показників (у тому числі визначення вмісту та поширення природних і техногенних хімічних елементів та сполук); геофізичних полів (у тому числі фонових та аномальних); підземних вод (у тому числі оцінки ресурсів, їх гідрогеологічних та гідрохімічних показників і властивостей).

До суб'єктів моніторингу докільля, які проводять дослідження стану геологічного середовища в Житомирській області належать: Головне управління держпродспоживслужби в Житомирській області - за якісним станом підземних вод, що видобуваються; північне державне регіональне геологічне підприємство «Північгеологія» - за рівнем підземних вод та центр геолого-геофізичних робіт та виробничого забезпечення (Волинська ЕГП) - за станом експлуатаційних водозаборів підземних вод області.

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Підземні прісні води в області для господарсько-питного і виробничо-технічного водопостачання розвідані на 36 ділянках.

Сумарна кількість затверджених запасів прісних вод складає 205,797 тис.м³/добу за категоріями А+В+С, 150,430 тис м³/добу з них не розроблялось.

Мінеральні підземні води розвідані на 5 ділянках з запасами 963,0 м³/добу, на даний час введена в експлуатацію 1 ділянка.

Мінеральні води відносяться до типу радонових використовуються для лікувальних цілей (зовнішнє лікування).

Прогнозні ресурси підземних вод у Житомирській області складають 628,60 тис м³/добу. В Житомирській області обліковуються наступні родовища прісних підземних вод:

1. Родовище Андрушівське, ділянка Андрушівська 1, затверджені запаси 5,6 тис м³/добу.
2. Родовище Баранівське
 - 2.1. Ділянка Баранівська 1, затверджені запаси 3,1 тис м³/добу.
 - 2.2. Ділянка Баранівська 2, затверджені запаси 0,2 тис м³/добу.
3. Родовище Бердичівське
 - 3.1. Ділянка Бердичівська 1, затверджені запаси 19,1 тис м³/добу.
 - 3.2. Ділянка Гришковецька, затверджені запаси 1,2 тис м³/добу.
 - 3.3. Ділянка Нізгорецька, затверджені запаси 1,1 тис м³/добу.
 - 3.4. Ділянка Північна, затверджені запаси 4,8 тис м³/добу.
 - 3.5. Ділянка Семенівська, затверджені запаси 0,9 тис м³/добу.
 - 3.6. Ділянка Південна, затверджені запаси 6,4 тис м³/добу.
4. Родовище Рейське, Ділянка Рейська, затверджені запаси 2,6 тис м³/добу.
5. Родовище Хорошівське
 - 5.1. Ділянка Хорошівська 1, затверджені запаси 3,56 тис м³/добу.
 - 5.2. Ділянка Хорошівська 2, затверджені запаси 3,3 тис м³/добу.
6. Родовище Романівське.
 - 6.1. Ділянка Центральна, затверджені запаси 1,0 тис м³/добу.
 - 6.2. Ділянка Східна, затверджені запаси 3,7 тис м³/добу.
7. Родовище Ємільчинське, ділянка Ємільчинська, затверджені запаси 2,7 тис м³/добу.
8. Родовище Коростенське, Ділянка Ушомирська, затверджені запаси 32,0 тис м³/добу.
9. Родовище Коростишівське.
 - 9.1. Ділянка Кростишівська 1, затверджені запаси 1,3 тис м³/добу.
 - 9.2. Ділянка ККП, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
 - 9.3. Ділянка Харитонівська, затверджені запаси 10,7 тис м³/добу.
10. Родовище Любарське, Ділянка Марківська, затверджені запаси 3,8 тис м³/добу.
11. Родовище Народицьке.
 - 11.1 Ділянка Лівобережна, затверджені запаси 5,7 тис м³/добу.
 - 11.2. Ділянка Межеріченська, затверджені запаси 2,5 тис м³/добу.
12. Родовище Городницьке, Ділянка Безіменна, затверджені запаси 2,9 тис м³/добу.
13. Родовище Овруцьке.
 - 13.1 Ділянка Овруцька 1, затверджені запаси 1,58 тис м³/добу.
 - 13.2. Ділянка Центральна, затверджені запаси 8,23 тис м³/добу.
14. Родовище Олевське.
 - 14.1. Ділянка Східна, затверджені запаси 2,25 тис м³/добу.
 - 14.2 Ділянка Західна, затверджені запаси 3,85 тис м³/добу.
15. Родовище Попільнянське, Ділянка Попільнянська 1, затверджені

запаси 4,5 тис м³/добу.

16. Родовище Радомишльське.

16.1. Ділянка Ленінська, затверджені запаси 25,9 тис м³/добу.

16.2. Ділянка Радомишльська 1, затверджені запаси 3,2 тис м³/добу.

17. Родовище Негребівське, Ділянка Негребівська, затверджені запаси 13,5 тис м³/добу.

18. Родовище Ружинське.

18.1. Ділянка Ружинська 1, затверджені запаси 5,5 тис м³/добу.

18.2. Ділянка Ружинська 2, затверджені запаси 0,3 тис м³/добу.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси.

До основних екзогенних геологічних процесів на території Житомирської області відносяться: природне підтоплення (високе багаторічне стояння ґрунтових вод), водна і вітрова ерозія.

За ступенем ураження екзогенними геологічними процесами територія області відноситься переважно до зон із слабкою ураженістю території.

До зон із середнім і сильним проявом екзогенних геологічних процесів відноситься Словечано-Овруцький кряж та територія Прип'ятського прогину на крайньому півночі області.

Ерозійним процесам піддано 104,8 тис га сільськогосподарських угідь, з них: водній - 83,9 тис га, вітровій - 20,9 тис га, одночасно піддані водній і вітровій ерозії 87,8 тис. га.

За попередніми оцінками площа зсувонебезпечних ділянок в населених пунктах області становить 0,2 тис. га. При ширині зсувонебезпечних ділянок в міських населених пунктах від 50 до 100 метрів, для розрахунку взята середня величина 75 метрів, орієнтовної розмір площ склав 186 га: в м. Житомирі – 71,25 га; м. Звягелі – 22,5 га; м. Бердичеві – 24 га; м. Коростишеві – 18,75 га; м. Чуднові – 15,75 га; смт. Любар – 18,75 га, смт. Ружин – 15,0 га.

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.

Державною службою геології та надр України у 2022 році в межах Житомирської області було видано 14 спеціальних дозволів на користування надрами, анульовано – 8.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр.

Державний геологічний контроль на території Житомирської області здійснює Центральний міжрегіональний відділ Департаменту державного геологічного контролю Державної служби геології та надр України.

7.5. Державна політика та заходи щодо геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Державна політика у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр визначається Законом України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року».

8. ВІДХОДИ

Фото 8.1., Полігон ТПВ м.Житомир

Серед низки екологічних проблем, які мають місце в області, є проблема поводження з відходами, які є одним з найбільших забруднювачів навколишнього середовища та негативно впливають на всі його компоненти. Проблема полягає в тому, що зберігається значний розрив між обсягами накопичених відходів і обсягами їх утилізації та знешкодження.

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які, в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Разом з тим ситуація ускладнюється ще через повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 року та введенням на території України воєнного стану. Під час ведення бойових дій на окремих територіях області утворились побутові та інші відходи руйнувань будівель та споруд.

В більшості відходи на зруйнованих об'єктах перебувають на місцях їх утворення. Окремі операції із поводження з цими відходами, в т.ч їх сортування поки не проводиться, а тому достеменно визначити компоненти цих відходів та їх об'єми не представляється можливим. Частина цих відходів за можливості звозиться на тимчасово утворені громадами місця зберігання таких відходів.

На деяких територіях громад заходи з демонтажу на місцях руйнувань не проводяться, у зв'язку з тим, що власники не надають згоду на проведення відповідних заходів.

Станом на 01.01.2023 р. в обласному реєстрі місць видалення відходів є 6 полігонів та 830 сміттєзвалищ. Недостатня кількість та технічний стан спеціалізованої техніки ставить під загрозу процес сміттевого видалення в більшості районних центрів області. На територіях сільських рад відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з побутовими відходами, самі відходи складуються у природних рельєфних утвореннях. Існуюча

система санітарного очищення населених пунктів недосконала, її фрагментарність, роз'єднаність та різноманітність не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом територій та операціями поводження з побутовими відходами. Через відсутність на території області переробних та сортувальних комплексів, на полігони та сміттєзвалища потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та утилізації. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням, відходи тваринного походження і відходи домашнього господарства.

Аналіз поводження з відходами у цілому по області проводиться за інформацією, розміщеною на вебсайті Головного управління статистики у Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами та суб'єктами господарювання області утворено 397239,1 тонн відходів I-IV класів небезпеки (інформація за 2022 рік на сайті Головного управління статистики у Житомирській області відсутня).

По містах обласного значення та районах загальна кількість накопичених відходів I-IV класів небезпеки склала 397239,1 тонн (інформація за 2022 рік).

В основному це відходи сільського, лісового та рибного господарства, переробної промисловості, відходи видобувної промисловості розроблення кар'єрів, відходи домогосподарств.

Відходи I-III класу небезпеки у 2020 році склали 1038,2 тонн. Основна частина утворених відходів це відходи кислот, лугів чи солей; відпрацьовані оливи; люмінесцентні лампи; енергозберігаючі лампи; батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані; масла та мастила моторні трансмісійні інші зіпсовані або відпрацьовані; матеріали фільтрувальні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; матеріали обтиральні зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені; шини зіпсовані перед початком експлуатації відпрацьовані, пошкоджені чи забруднені під час експлуатації; залишки очищення резервуарів, що містять нафтопродукти; суміш речовин мастильних та масл з вод стічних; осад промислових стоків; абсорбенти зіпсовані, відпрацьовані чи забруднені, тощо.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року і з метою недопущення забруднення навколишнього природного середовища кожна з областей України має розробити власний регіональний план управління відходами, який врахує структуру економіки, обсяги утворення різних типів відходів, наявні та необхідні потужності для екологічно безпечного оброблення відходів. Дана система управління відходами має враховувати думки на місцях, саме регіональні плани є запорукою як розвитку області так і громад, та необхідною умовою для залучення інвестицій у галузь управління відходами.

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

Аналіз поводження з токсичними відходами у цілому по області проводиться за інформацією Головного управління статистики у

Житомирській області. Так, протягом 2020 року підприємствами області утворено 397239,1 тонн відходів (таблиця 8.1.1).

Динаміка основних показників поводження з відходами
I-IV класів небезпеки (тис. т).

Таблиця 8.1.1

№ з/п	Показники	2018	2019	2020
1	Утворено	486,2	474,5	397,0
2	Одержано від інших підприємств	–	–	-
3	Спалено	44,1	57,2	30,0
3.1	у тому числі з метою отримання енергії	38,9	40,5	14,2
4	Утилізовано	48,9	53,3	33,4
5	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	199,5	205,4	224,2
6	Передано іншим підприємствам	–	–	-
7	Втрати відходів внаслідок витікання, випаровування, пожеж, крадіжок	–	–	-
8	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по містах обласного значення та районах	5318,5	5427,8	5637,5

За даними на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, дата останньої модифікації: 16.08.2021

Протягом 2022 року на Житомирському міському полігоні по захороненню побутових відходів ТОВ «ЛНК» утилізовано 1 616 020 м³ звалищного біогазу.

Показники утворення відходів у динаміці за 2018 -2020 роки (тис. т).

Таблиця 8.1.2

	Утворено ²	Утилізовано	Спалено	Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах (місцях видалення відходів) ³
2018	486,2	48,9	44,1	199,5	5318,5
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,1	0,4	0,0	–	–
2019	474,5	53,3	57,2	205,4	5427,8
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,2	1,0	0,0	0,1	–
2020	397,0	33,4	30,1	224,3	5637,6
у т.ч. відходи I-III класів небезпеки	1,0	0,9	0,1	0,1	1,2

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. На підприємствах Житомирської області протягом 2020 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 77,5 тис. т менше ніж у 2019 році. (табл. 8.1.3).

Утворення та поводження з відходами I-IV класів небезпеки за категоріями матеріалів у 2020 році (тис. т).

Таблиця 8.1.3

	Утворено	Утилізовано	Спалено	У т.ч. з метою		Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти
				отримання енергії	теплового перероблення	
Усього	1038,2	851,8	1,4	1,3	0,1	106,4
Використані розчинники	101,0	–	–	–	–	–
Відходи кислот, лугів чи солей	314,4	308,0	–	–	–	–
Відпрацьовані оливи	100,5	24,3	1,3	1,3	–	–
Хімічні відходи	5,0	–	–	–	–	–
Осад промислових стоків	16,8	–	–	–	–	–
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	104,0	409,5	–	–	–	106,3
Відходи від медичної допомоги та біологічні	3,1	–	–	–	–	–
Відходи чорних металів	4,9	–	–	–	–	–
Відходи кольорових металів	0,0	–	–	–	–	–
Змішані відходи чорних та кольорових металів	0,1	–	–	–	–	–
Скляні відходи	3,4	–	–	–	–	–
Паперові та картонні відходи	2,1	–	–	–	–	–
Гумові відходи	238,6	–	–	–	–	–
Пластикові відходи	73,9	110,0	–	–	–	–
Деревні відходи	–	–	–	–	–	–
Текстильні відходи	13,5	–	–	–	–	0,1

Відходи, що містять поліхлордифеніли	0,7	-	-	-	-	-
Непридатне обладнання	14,7	-	-	-	-	-
Непридатні транспортні засоби	0,0	-	-	-	-	-
Відходи акумуляторів та батарей	25,3	-	-	-	-	-
Відходи тваринного походження та змішані харчові відходи	0,3	-	-	-	-	-
Відходи рослинного походження	-	-	-	-	-	-
Тваринні екскременти, сеча та гній	-	-	-	-	-	-
Побутові та подібні відходи	-	-	-	-	-	-
Змішані та недиференційовані матеріали	15,8	-	0,1	-	0,1	-
Залишки сортування	0,1	-	-	-	-	-
Звичайний осад	-	-	-	-	-	-
Мінеральні відходи будівництва та знесення об'єктів, у т. ч. змішані будівельні відходи	0,0	-	-	-	-	-
Інші мінеральні відходи	0,0	-	-	-	-	-
Відходи згоряння	-	-	-	-	-	-
Ґрунтові відходи	-	-	-	-	-	-
Пуста порода від днопоглиблювальних робіт	-	-	-	-	-	-
Затверділі, стабілізовані або засклянілі відходи; мінеральні відходи, що утворюються після переробки	-	-	-	-	-	-

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Фото 8.2.1. Полігон ТПВ, м. Житомир

На підприємствах Житомирської області протягом 2020 року утворилось 397,0 тис. т відходів I-IV класів небезпеки, що на 77 тис. т менше ніж у 2019 році.

Утилізовано – 33,4 тис. т відходів.

Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти 224,3 тис. т відходів.

Утворення відходів зосереджено переважно у місцях, де розміщені промислові підприємства, які є джерелами їх утворення. Станом на 01.01.2022 року в обласному реєстрі зареєстровано 830 об'єктів місць видалення відходів та 6 полігонів для зберігання твердих побутових відходів. Площа зайнята цими відходами складає близько 705,2 га. Майже всі з них експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон. За попередні роки проведена певна організаційна робота щодо створення та ведення реєстрів об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 за № 1360.

На даному етапі, згідно Наказу Мінприроди від 25.01.2016 № 25 проводилося оновлення реєстру паспортизації місць видалення відходів (заповнення електронних версій паспортів місць видалення відходів і реєстрових карт об'єктів утворення відходів) та створювався їх загальний реєстр.

Інформація про кількість сміттєзвалищ (місць вдалення відходів)
станом на 01.01.2023 року.

Таблиця 8.2.1

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
1	2	3	4	5
Сміттєзвалища				
1	Бердичівський р-н	95	-	-
2	Житомирський район	342	-	-
3	Коростенський район	259	-	-
4	Новоград-Волинський р-н	128	-	-
5	Всього	824	-	-
Полігони				
1	м. Бердичів	1	24	49.916587 28.557506
2	м. Житомир	1	18,7	50.303474 28.641417
3	м. Коростишів	1	1,9	50.309722 29.048611
4	м. Радомишль	1	2,8	50.537866 29.247193
5	м. Коростень	1	20,8	50.948814 28.712861
6	м. Новоград-Волинський	1	7,8	50.641399 27.663670
	Всього	6	76	

Інформація про полігони побутових відходів в Житомирській області

Таблиця 8.2.2.

№	Назва полігону	Фактична адреса*	Власник	Балансоутримувач	Наявність проекту полігону	Проектна потужність існуючого об'єкта	Площа земельної ділянки	Рік введення в експлуатацію	Відповідність об'єкта нормам екобезпеки	Потреба у паспортизації об'єкта	Потреба у рекультивції об'єкта	Наявність системи збирання і знезараження фільтрату
1	Полігон ТПВ в м.Коростишів № 10.40		КП «Коростишівський комунальник», вул.Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	КП «Коростишівський комунальник», вул. Святотроїцька,6, м.Коростишів, 34403525	ні	1,9 га, наземне	1,9 га	-	так	не потребує	ні	ні
2	Радомишльський полігон по знешкодженню твердих побутових відходів № 19.41		МКП " Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	МКП " Радомишль", м. Радомишль, вул. Мала Житомирська, буд. 119 (04132)42281 код.31124594	ні	4319м3/рік, 28000м2, наземне	2,8 га,	-	ні	не потребує	так	ні
3	Полігон твердих побутових відходів м. Бердичів № 24.2		Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	Бердичівська міська рада, відділ комунальної власності та земельних відносин Бердичівської міської ради, код 25308153	ні	405495,0 т, S=5,1га, наземне	4,67 га	1956	так	не потребує	ні	ні
4	Житомирський міський полігон по захороненню ТПВ № Ж-10.1 (25.8)		Територіальна громада міста Житомира	Комунальне підприємство "Автотранспортне підприємство 0628" Житомирської міської ради (КАТП 0628)	ні	21,567 га	18,7 га	1957	так	не потребує	ні	ні

5	Полігон твердих побутових відходів м.Коростень № 26.3		Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	Комунальне виробничо-господарське підприємство м.Коростень, вул. Грушевського, 23	ні	61,852 тис.т	20,88 га наземне	1972	так	не потребує	ні	ні
6	Полігон твердих побутових відходів № Н-8.1.		Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Звягель, вул. Чехова,5	Товариство з обмеженою відповідальністю „Міськкомунсервіс“ м. Звягель, вул. Чехова,5	ні	82,045 тис. т 11,1982 га.	7,8 га.	2009	ні	не потребує	ні	ні

* - інформація не висвітлюється зважаючи на військовий стан

Захоронення твердих побутових відходів (ТПВ) на полігонах (звалищах).

Таблиця 8.2.3

Тверді побутові відходи та їх компоненти, які захоронюються на об'єктах поводження з ТПВ	Номер рядка	Обсяги захоронення на полігоні (звалищі) – всього		у тому числі:			
				від початку експлуатації полігону (звалища)		за звітний період	
		м ³	т	м ³	т	м ³	т
А	Б	1	2	3	4	5	6
Змішані ТПВ	01	27759632,50	26730809,54	26409685,54	7010994,35	1349947,00	321124,04
Великогабаритні ТПВ	02						
Неперероблений залишок (несортований, некомпостований, піролізний, золошлаковий тощо)	03						
Відходи зеленого господарства	04	161337,52	33666,28	161337,52	33666,28		
Вуличний змет	05	12150,01	3040,50	12150,01	3040,50		
Будівельні відходи	06	179,78	42,73	179,78	42,73		
Промислові відходи 3 класу небезпеки	07	9997,50	2632,64	9997,50	2632,64		
Промислові відходи 4 класу небезпеки	08						
Інші	09						
Всього	10	27943297,31	26770191,69	26593350,35	7050376,50	1349947,00	321124,04

Перелік суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з побутовими відходами у Житомирській області станом на 01.01.2022 року.

Таблиця 8.2.4

№ п/п	Код згідно з ЄДРПОУ	Назва суб'єкта господарювання	Форма власності	Населений пункт**, на території якого суб'єкт господарювання надає послугу поводження з побутовими відходами, зокрема:		
				вивезення	перероблення	захоронення
1	2	3	4	5	6	7
1	03328327	Комунальне підприємство «Автотранспортне підприємство 0628» Житомирської міської ради	комунальне	м. Житомир, с. Тетерівка, с. Станишівка		м. Житомир
2	36549046	Приватне підприємство «Виробниче житлове ремонтно-експлуатаційне підприємство №4»	приватне	м. Житомир	м. Житомир сортування	м. Житомир
3	35533809	Товариство з обмеженою відповідальністю «ЛНК»	приватне		м. Житомир*	
4	38797172	Приватне підприємство «КВЖРЕП №8»	приватне	м. Житомир		м. Житомир
5	32510836	КП «Армійське»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
6	41568022	КП «Полісся»	комунальне	смт Лугини		смт Лугини
7	31674885	Комунальне підприємство «Слава» по обслуговуванню комунальної власності села Липники Липниківської сільської ради	комунальне	с. Липники		с. Липники
8	24698873	Озерянський торфозавод філія державного підприємства «Житомирторф»	з часткою комунальної власності	смт. Миролубів		смт Миролубів

9	36115361	ПКП «Добробут»	комунальне	с. Поліське с. Рудня с. Ушомир с. Ковбашина с. Рудня Ушомирська		с.Поліське, с.Рудня, с.Ушомир, с.Ковбашина, с.Рудня Ушомирська
10	33555045	Гулянецьке комунальне підприємство	комунальне	с. Гулянка		с. Гулянка
11	24700185	КП «Червоненський селищний ринок»	комунальне	смт Червоне		смт Червоне
12	33168020	ТОВ «Сільськогосподарське підприємство «Спіка»	приватне	с. Глинівці		с. Глинівці
13	33341154	Комунальне підприємство «Народичікомунсервіс» Народицької селищної ради	комунальне	смт Народичі		смт Народичі
14	40569774	КП «Овруч» Овруцької міської ради	комунальне	м. Овруч		м. Овруч
15	34403525	КП «Коростишівський комунальник»	комунальне	м. Коростишів		м. Коростишів
16	4344386	Відділ благоустрою та житлово-комунального господарства Баранівської міської ради	комунальне	м. Баранівка		м. Баранівка
17	37572944	КП «Першотравенське»	комунальне	смт Першотравенськ		смт Першотравенськ
18	41342757	КП «Конкурент»	комунальне	смт Довбиш, смт Марянівка		смт Довбиш, смт Марянівка
19	35144258	КП «Фаянсовик»	комунальне	смт Кам'яний Брід		смт Кам'яний Брід
20	38395068	КП «Гранітне-комунгосп»	комунальне	смт Гранітне		смт Гранітне
21	34841924	Комунальне підприємство «Сервіс»	комунальне	смт Романів		смт Романів
22	25303925	Комунальне підприємство «Миропільське»	комунальне	смт Миропіль		смт Миропіль

23	36083673	КБП «Пулинський водоканал» Пулинської селищної ради	комунальне	смт Пулини		смт Пулини
24	13566750	ТОВ Олевське орендне підприємство теплових мереж»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
25	35215119	ДП «Будпослуги №2» ПП «Будпослуги № 1»	комунальне	м. Олевськ		м. Олевськ
26	34546838	Новобілокоровицьке багатогалузеве комунальне підприємство	комунальне	смт Нові Білокоровичі, смт.Бучмани		смт Нові Білокоровичі, смт Бучмани
27	41964025	КП «Райківське» Райківської сільської ради	комунальне	с. Райки		с. Райки
28	41908149	Комунальне підприємство «Благоустрій» Ємільчинської селищної ради	комунальне	смт Ємільчине с. Руденька		смт Ємільчине с. Руденька
29	34657972	Товариство з обмеженою відповідальністю «Полісся Екосфера»	приватне	м. Бердичів		м. Бердичів
30	36402607	КП «Благоустрій міста» Радомишльської міської ради	комунальне	м. Радомишль		м. Радомишль
31	32226306	Мале комунальне підприємство «Господарник»	комунальне	смт Ружин		смт Ружин
32	4344707	Відокремлений виробничий підрозділ «Господарник» Ружинської селищної ради	комунальне	смт Ружин с. Заріччя		смт Ружин
33	20417050	КП «Іршанське комунальне підприємство»	комунальне	смт Іршанськ		смт Іршанськ
34	30393828	Новоборівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт Нова Борова		смт Нова Борова
35	35485609	Хорошівське житлово-комунальне підприємство	комунальне	смт Хорошів		смт Хорошів

36	41168224	Комунальне підприємство «Екоресурс» Малинської міської ради Житомирської області	Комунальне	м. Малин		м. Малин
37	32876007	Малинське комунальне підприємство «Благоустрій»	Комунальне	м. Малин		м. Малин
38	37808214	Товариство з обмеженою відповідальністю «Міськкомунсервіс»	приватне	м. Новоград- Волинський		м. Новоград- Волинський
39	03364889	Комунальне виробничо-господарське підприємство	комунальне	м. Коростень		м. Коростень
40	41255505	КП «Добробут»	комунальне	смт Брусилів		смт Брусилів
41	2718702198	ФОП «Коструба Андрій Миколайович»	приватне	смт Брусилів		смт Брусилів
42	36328136	КП «Добробут» Любарської селищної ради	комунальне	смт Любар		смт Любар
43	36899630	КП «Гарант»	комунальне	смт Попільня		смт Попільня
44	33662206	КП «Корнин»	комунальне	смт Корнин		смт Корнин
45	1528855	ПСП «Кам'янка»	приватне	с. Кам'янка		с. Кам'янка
46		ПП Згортюк Б.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
47		ПП Висловух І.М.	приватне	с. Паволоч		с. Паволоч
48		ПП Краснодемський С.А.	приватне	с. Соколів Брід		с. Соколів Брід
49	32777234	Чуднівське міське комунальне підприємство	комунальне	м. Чуднів		м. Чуднів
50	34546877	КП «Черняхів-добробут»	комунальне	смт Черняхів		смт Черняхів
51	34283298	КП «Головино-добробут»	комунальне	смт Головино		смт Головино
52	37260069	КП Андрушівської міської ради «Андрушівка Благоустрій»	комунальне	м. Андрушівка		м. Андрушівка

Використання відходів, як вторинної сировини.

На території Житомирської області впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів у містах: Баранівка, Бердичів, Коростишів, Радомишль, Звягель, Олевськ, Житомир, Малин, Коростень; селища міського типу: Черняхів, Попільня, Ружин; селах: Наталівка (Звягельський район), Дружба, Новоозерянка, Журжевичі, Жубровичі, Олександрівка (Коростенський район).

Впровадження роздільного збирання побутових відходів (ТПВ) станом на 01.01.2022 року

Таблиця 8.2.5.

№ п/п	Найменування населеного пункту	Загальна кількість мешканці в населеному пункті, тис. чол.	Кількість населення, яке охоплено роздільним збиранням побутових відходів, тис. чол.	Відсоток населення охопленого роздільним збиранням побутових відходів, %	Рік впровадження роздільного збирання ТПВ	Об'єм ТПВ, що утворюється у населеному пункті, тис. м ³ на рік	Об'єм ресурсоінних компонентів побутових відходів, що збираються роздільним методом, тис. м ³ на рік	Кількість контейнерів за видами окремих компонентів. Перелік компонентів ТПВ, які збираються окремо.
1	м. Баранівка	11,8	3,15	27	2016	15,1	-	- контейнери металеві сітчасті для пластика -15 шт; - контейнери металеві фарбовані для скла -15 шт;
2	м. Бердичів	77	31,1	40,39	2015	10,3	2,1	Скло, пластмаса, папір, пакети «ТетраПак», батарейки.
3	м. Коростишів	25,7	8,7	33,85	2009	11,6	1,021	Скло, пластмаса, чорний метал, текстиль, папір, пакети «ТетраПак»
4	м. Радомишль	13,4	8,5	63	2014	2,3	0,08	35(ТПВ)/25 (скло,пет)
5	с. Наталівка	1,4	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)

6-12	м. Олевськ та 6 населених пунктів району (смт. Дружба, смт. Новоозерянка, с. Журжевичі, с. Жубровичі, с. Варварівка, с. Рудня-Бистра)	42	26,7	63,57	2013	53,7	20,5	Контейнерів - 8 Скло, пластмаса, чорний метал, папір,
13	с.Олександрівка	0,5	-	-	2010	-	-	Пластик (обслуговуються КП м. Новоград-Волинський)
14	м. Коростень	66	29,8	45,2	2008	94,535	1,67	Папір 38од, скло 38од, пластик 38 од, батарейки.
15	м. Житомир	265,6	256,5	95	2012	450	12,1	Папір, полімер, скло, батарейки.
16	м. Звягель	56,1	34,6	62	2009	54,6	5,1	8 конт. Пластик, скло,батарейки.
17	смт Черняхів	9,5	5,7	60	2017	6,7	0,9	Пластик 4 конт
18	смт Попільня	5,6	3,9	69	2017	3,8	0,4	6 контейнерів пластик
19	м. Малин	26,1	26,1	100	2018	39	6	32. Пластик, плівка, скло, папір, метал
20	смт Ружин	4,78	0,652	13,6	2017-2018	2,396	0,124	5 (пластик)
			1,35	28,2	2017-2018	2,396	0,22	Пункт збору ТПВ (скло)

В області налічується 4 підприємства, які займаються переробкою та утилізацією відходів III класу небезпеки (поліетиленового та поліпропіленового виробництва) загальною потужністю 1,5 тис. т/рік та відходів IV класу небезпеки (паперової та картонної макулатури) – потужністю 154,5 тис. т/рік.

Фото 8.2.2. Роботи на полігоні ТПВ, м. Житомир

Перелік підприємств, які займаються переробкою та утилізацією відходів III-IV класу небезпеки

Таблиця 8.2.6

№ з/п	Назва підприємства або виробництва, адреса *	Спеціалізація (види відходів, що утилізуються та переробляється)	Потужність т /рік	Утилізовано та перероблено відходів за звітний рік, т
1.		Відходи поліамідного, поліетиленового та поліпропіленового виробництва Київського науково-промислового об'єднання «Укрпластик» та ін.	1460	53,5
2.		Паперова макулатура	54000	27732
3.		Паперова та картонна макулатура	90000	75228,735
4.		Паперова та картонна макулатура	9500-10500	3685,6

* - інформація не висвітлюється зважаючи на воєнний стан

Перелік підприємств або виробництв,
які займаються збиранням відходів I-IV класів небезпеки.

Таблиця 8.2.7

Назва підприємства	Місцезнаходження *
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВ "МАЛИНСЬКА ПАПЕРОВА ФАБРИКА-ВАЙДМАНН"	
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВОДОКАНАЛ"	
НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ	
КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БАРАНІВКА МІСЬКВОДОКАНАЛ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БУД-МАШ"	
ВИРОБНИЧИЙ КООПЕРАТИВ "ВЕРНІСАЖ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ВІКТОРІЯ-ЦЕНТР"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ОНВІ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МОНОЛІТ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ЖИТОМИРСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ КНИЖКОВО-ГАЗЕТНЕ ВИДАВНИЦТВО "ПОЛІССЯ" ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРВТОРРЕСУРСИ "	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПАПІР-МАЛ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "МАЛИНВТОРРЕСУРСИ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ЕКОГІДРОТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ПОЛІССЯСПЕЦПАРТНЕР"	

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖЕРОК-АЛЬФА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКВТОРРЕСУРСИ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГАМА-ПЛАСТИК"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮКА-ІНВЕСТ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "УКРПРОМРЕСУРС-2008"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЖИТОМИРКОМУНСЕРВІС"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЕКО НОВА"	
МІСЬКЕ КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО "БЕРДИЧІВКОМУНСЕРВІС"	
ФІЛІЯ "ЧУДНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ФІЛІЯ "БИСТРИЦЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ВИРОБНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ "АГРОФІРМА "ГОРОПАЇВСЬКЕ" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ХМІЛЬНИЦЬКЕ"	
ФІЛІЯ "РОМАНІВСЬКА" ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО "НІБУЛОН"	
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ПІДПРИЄМСТВО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ (№71)"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ГРАНТЕХ"	
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЮНІКАМ"	
ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЖИТОМИРСЬКИЙ КОМБІНАТ СІЛКАТНИХ ВИРОБІВ"	
ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ГРАНД ЛАЙТ"	

* - інформація не висвітлюється зважаючи на воєнний стан

8.3. Транскордонне перевезення небезпечних відходів

Державний екологічний контроль за транскордонним перевезенням відходів здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 13.07.2000 р. № 1120 «Про затвердження Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацію/видалення із Жовтого та Зеленого переліків відходів», Наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 08.08.99 р. № 204 «Про затвердження Положення про екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон та в зоні діяльності регіональних митниць».

Випадків несанкціонованого ввезення на територію України чи вивезення з території України відходів Державною екологічною інспекцією Поліського округу не зафіксовано.

8.4. Державне регулювання у сфері поводження з відходами

1. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 року № 117-р затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

2. В області діє обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2020 роки, відповідні розділи включені до Національної стратегії управління відходами та регіонального плану управління відходами Житомирської області.

Згідно з дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 р. № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації узагальнено інформацію про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин.

Станом на 01.01.2023 р., на території області знаходиться 458,084 т непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню.

3. Рішенням обласної ради від 24.12.2020 № 32 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2021 рік» (зі змінами) передбачено виділення коштів за програмою «Утилізація відходів» у розмірі 1976,0 тис.грн.

Кошти, передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення екологічно безпечного збирання відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, розподілені: Олевській міській раді – 888,0 тис. грн, Білокоровицькій сільській раді – 582,0 тис. грн, Народицькій селищній раді – 506,0 тис. грн.

Фактично використано кошти у сумі 1407,59 тис. грн. Білокоровицька сільська рада повернула 17,00 тис. грн, Народицька селищна рада – 506,00 тис. грн, Олевська міська рада – 45,41 тис. грн.

Рішенням Житомирської міської ради від 23.04.2019 № 1405 затверджено Комплексну програму охорони навколишнього природного середовища Житомирської міської громади на 2019-2021 роки.

4. Проведена певна робота по виконанню Постанови КМУ від 3 серпня 1998 року № 1216 «Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів».

5. Проводиться робота по створенню реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1360 «Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів» Житомирської облдержадміністрації.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

Екологічні проблеми спричиняють небезпеку існування людини на усіх рівнях починаючи від локального і закінчуючи глобальним. Такі проблеми для України постають достатньо гостро, серед яких має місце сильна концентрація небезпечних виробництв, неефективне використання природних ресурсів, недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур кваліфікованими фахівцями у вказаній галузі. Екологічна безпека розглядається як такий стан навколишнього природного середовища, при якому відбувається попередження погіршення екологічної обстановки та усунення небезпеки для життя і здоров'я людей.

Екологічну безпеку можна поділити на декілька видів:

- залежно від територіальних показників;
- залежно від способів забезпечення;
- залежно від об'єкта захисту.

Складовими екологічної безпеки є: екологічний аудит, моніторинг, прогноз розвитку екологічної ситуації, екологічний менеджмент тощо.

9.2 Перелік екологічно небезпечних об'єктів

Таблиця 2

№ з/п	Підприємства (найбільші забруднювачі)	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	2	3	4	5
Атмосферне повітря				
1	КП "ЖИТОМИРТЕПЛОКОМУНЕНЕРГО" Житомирської міської ради	Постачання пари, гарячої води та кондиціонованого повітря	Державна власність (власність територіальних громад)	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
2	ТОВ "ЦЕРСАНІТ ІНВЕСТ"	Виробництво керамічних санітарно-технічних виробів	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
3	ТОВ "ОБІО"	Виробництво неметалевих мінеральних виробів, н.в.і.у.	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
4	ПрАТ «КОРОСТЕНСЬКИЙ ЗАВОД МДФ»	Вир-цтво фанери, дерев'яних плит і панелей, шпону	Приватна Акціонерне товариство	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
5	ТОВ «МОНСАНТО НАСІННЯ»	Оброблення насіння для відтворення	Приватна Товариство з обмеженою відповідальністю	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
Земельні ресурси				
1	Філія "Іршанський гірничо-збагачувальний комбінат" Акціонерного товариства	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Державна	Під час видобування корисних копалин

	"Об'єднана гірничо-хімічна компанія"			порушується значна площа земель
2	Товариство з обмеженою відповідальністю «Межиріченський гірничо-збагачувальний комбінат»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Валки-Ільменіт»	07.29 Добування руд інших кольорових металів	Приватна	Під час видобування корисних копалин порушується значна площа земель
Водні ресурси				
1	ТОВ «Комплекс екологічних споруд»	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	приватна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
2	МКП «Водоканал» Коростишівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
3	КП «Озерне» Новогуївинської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
4	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
5	Макарівська квартирно-експлуатаційна частина району	Забір, очищення, транспортування та постачання води	державна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
6	КП «ЖИТОМИРВОДОКАНАЛ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Без очистки
7	Вакуленчуківське селищне комунальне підприємство Чуднівської міської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
8	МКП «Бердичівкомунсервіс» Бердичівської міської ради	Відведення ливневих вод	комунальна	Без очистки
9	Хорошівське житлово-комунальне підприємство Хорошівської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
10	КП «Водоканал» Гладковецької сільської ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС
11	Любарське комунальне підприємство «Добробут» Любарської селищної ради	Забір, очищення, транспортування та постачання води	комунальна	Скид зворотних вод з перевищення встановленого нормативу ГДС

Відходи				
1	КП «АВТОТРАНСПОРТНЕ ПІДПРИЄМСТВО 0628» Житомирської міської ради	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
2	КП «НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКЖИТЛОСЕРВІС	Управління нерухомим майном за винагороду або на основі контракту (в т.ч. збирання безпечних відходів)	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
3	КОМУНАЛЬНЕ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО	Оброблення та видалення безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
4	КП КОРОСТИШІВСЬКИЙ КОМУНАЛЬНИК	Збирання безпечних відходів	Державна власність (власність територіальних громад)	Збирання безпечних відходів
5	ТОВ «ПОЛІССЯ ЕКОСФЕРА»	Збирання безпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання безпечних відходів
6	ТОВ «ЕКО ЗАХИСТ-Україна»	Збирання небезпечних відходів	Не державна власність, Товариство з обмеженою відповідальністю	Збирання небезпечних відходів

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.3.1. Стан радіаційного забруднення території

На 1 червня 2015 року в Житомирській області до зон радіоактивного забруднення постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 23 липня 1991 р. № 106 (з поточними змінами та доповненнями) «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи», з урахуванням Закону України № 76-УТТТ від 28.12.2014 р., включено 371 населених пункти в 8 адміністративних районах області.

Кількість населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення, згідно адміністративно-територіального устрою, визначеним Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року.

Таблиця 9.3.1.1

Район	Всього населених пунктів віднесених до зон радіоактивного забруднення	Зона відчуження	Зона безумовного (обов'язкового) відселення	Зона гарантованого добровільного відселення
Звягельський	52	-	-	52
Барашівська с. р.				20
Городницька сел. р.				7
Ємільчинська сел. р.				19
Чижівська сел. р.				6
Коростенський	319	7	63	249
Гладковицька с. р.			7	9
Горщиківська с. р.				3
Коростенська м. р.			1	19
Лугинська сел. р.			4	35
Малинська м. р.			1	
Народицька с. р.			36	36
Овруцька м. р.			3	66
Олевська м. р.			2	45
Словечанська с. р.				32
Ушомирська с. р.				4
Населені пункти віднесені до зони безумовного (обов'язкового) відселення з урахуванням додаткового опромінення				
Гладковицька с. р.			1	
Овруцька м. р.			5	
Словечанська с. р.			3	
Всього	371	7	63	301

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Загальна кількість об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі Державного спеціалізованого підприємства «Київський державний міжобласний спеціальний комбінат», на території області - 29, з них:

- пунктів зберігання відходів дезактивації (ПЗВД) - 28;
- пунктів складування відходів дезактивації (ПСВД) – 1.

Фахівцями ДСП «Київський ДМСК» у весінній період 2019 року проведено обстеження 7 пунктів зберігання відходів дезактивації на території Лугинської селищної ради, 2 ПЗВД на території Олевської міської ради, 1 ПЗВД на території Коростенської міської ради Коростенського району.

За результатами обстеження встановлено, що технічний стан об'єктів незадовільний: відсутня огорожа, ворота, водовідвідні канали, радіаційний стан об'єктів задовільний.

Останні регламентні роботи на об'єктах в Народицькому районі були виконані у весінній період 2015 року, в Овруцькому районі - в осінній період 2017 року. Під час обстеження об'єктів у цих районах встановлено, що технічний стан на 6 ПЗВД задовільний, 13 ПЗВД – незадовільний, що пов'язано з відсутністю огорожі та в'їзних воріт.

Усі 28 ділянок ПЗВД та 1 ділянка ПСВД мають радіоактивне забруднення, однак існуюча ситуація вважається задовільною, у зв'язку з тим, що параметри радіаційного забруднення поверхні об'єктів не перевищують раніше узгоджені Житомирською обласною СЕС «Рівні радіоактивного забруднення поверхні об'єктів, які знаходяться на обліку та контролі ЦСЕ КДМСК Укр ДО «Радон».

Пункти захоронення (складування) відходів дезактивації розташовані: Народицька селищна рада

1. ПЗВД «Мотійки» - 1 км на північ від с. Мотійки (зона гарантованого добровільного відселення).
2. ПЗВД «Великі Кліщі» - 1 км на захід від с. Великі Кліщі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
3. ПЗВД «Звіздаль-1» - 0,5 км на південь від с. Звіздаль (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
4. ПЗВД «Звіздаль-2» - 0,5 км на південь від с. Звіздаль (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
5. ПЗВД «Калинівка-1» - 1 км на захід від с. Калинівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
6. ПЗВД «Калинівка-2» - 1 км на захід від с. Калинівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
7. ПЗВД «Малилі Кліщі» - 1 км на північ від с. Малі Кліщі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
8. ПЗВД «Любарка» - 3 км. На захід від с. Любарка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
9. ПЗВД «Перемога» - 1 км на схід від с. Перемога (зона безумовного (обов'язкового) відселення).

10. ПЗВД «Рохсохівське» - 1 км на південь від с. Розсохівське (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
11. ПЗВД «Залісся» - 2 км на північ від с. Залісся (зона гарантованого добровільного відселення).

Овруцька міська рада

12. ПЗВД «Рудня» - 2 км на північний захід від с. Рудня (зона гарантованого добровільного відселення).
13. ПЗВД «Деркачі» - 0,4 км (зона відчуження).

Гладковицька сільська рада

14. ПЗВД «Олександрі-1» - 1 км на захід від с. Олександрі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
15. ПЗВД «Олександрі – 2» - 1 км на захід від с. Олександрі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
16. ПЗВД «Олександрі – 3» - 1 км на захід від с. Олександрі (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
17. ПЗВД «Олександрі-4» - 1 км. На захід від с. Олександрі» (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
18. ПЗВД «Журба» - 1 км на захід від с. Журба (зона відчуження).
19. ПЗВД «Липські Романи» - 1 км на північ від с. Липські Романи (зона відчуження).

Лугинська селищна рада

20. ПЗВД «Бобричі» - 1 км на північ від с. Бобричі (зона гарантованого добровільного відселення).
21. ПЗВД «Малахівка» - 1 км на північ від с. Малахівка (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
22. ПЗВД «Жеревці» - 3,3 км на північний захід від с. Жеревці (зона гарантованого добровільного відселення).
23. ПЗВД «Рудня Повчанська» - 1,5 км на північ від с. Рудня Повчанська (зона безумовного (обов'язкового) відселення).
24. ПЗВД «Степанівка» - 1 км на північ від с. Степанівка (зона гарантованого добровільного відселення).
25. ПЗВД «Червона Волока» - 1 км на північ від с. Червона Волока (зона гарантованого добровільного відселення).
26. ПЗВД «Мощаниця» - 0,7 км на північний захід від с. Мощаниця (зона безумовного (обов'язкового) відселення).

Олевська міська рада

27. ПЗВД «Дружба» - 1,5 км на північний схід від с. Дружба (зона гарантованого добровільного відселення).
28. ПЗВД «Діброва» - 0,8 км на схід від с. Діброва (зона безумовного (обов'язкового) відселення).

Коростенська міська рада

29. ПЗВД (пункт складування відходів дезактивації) – 7 км на північний захід від м. Коростеня (зона гарантованого добровільного відселення).

Характеристика об'єктів

Таблиця 9.3.2.1

№ з/п	Коростенський район	Кількість ПЗВД/ПСВД	За класифікацією відходів дезактивації		за розташуванням		
			Низько-активні радіо-активні	Радіо-активно забруднені	зона гарантованого добровільного відселення	зона безумовного (обов'язкового) відселення	зона відчуження
1.	Народицька селищна рада	ПЗВД 11	9	2	2	9	-
2.	Овруцька міська рада	ПЗВД 4	5	2	1	4	3
3.	Гладковицька сільська рада	ПЗВД 4	3	1			
4.	Лугинська селищна рада	ПЗВД 7	5	2	4	3	-
5.	Олевська міська рада	ПЗВД 2	1	1	1	1	-
6.	Коростенська міська рада	ПСВД 1	даних немає	даних немає	1	-	-
	Всього:	29	20	8	9	17	3

9.3.3. Стан радіаційної безпеки у зоні відчуження і зоні безумовного (обов'язкового) відселення

У відповідності до ст. 1 і ст. 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» до територій, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, в межах України належать території, на яких виникло стійке забруднення навколишнього середовища радіоактивними речовинами понад доаварійний рівень, що з урахуванням природно-кліматичної та комплексної екологічної характеристики конкретних територій може привести до опромінення населення понад 1,0 м³ в (0,1 бер) за рік, і яке потребує вжиття заходів щодо радіаційного захисту населення та інших спеціальних втручань, спрямованих на необхідність обмеження додаткового опромінення населення, зумовленого Чорнобильською катастрофою, та забезпечення його нормальної господарської діяльності.

Залежно від ландшафтних та геохімічних особливостей ґрунтів, величини перевищення природного доаварійного рівня накопичення радіонуклідів у навколишньому середовищі, пов'язаних з ними ступенів можливого негативного впливу на здоров'я населення, вимог щодо здійснення радіаційного захисту населення та інших спеціальних заходів, з урахуванням загальних виробничих та соціально-побутових відносин територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони.

1. Зона відчуження - це територія, з якої проведено евакуацію населення в 1986 році. В Житомирській області до зони відчуження віднесено 7 населених пунктів Коростенського району загальною площею 217,6 га:

Народицька селищна рада - 103,4 га

1. с. Довгий Ліс - 6,6 га
2. с. Мотилі - 7,4 га
3. с. Нове Шарне - 76,6 га
4. с. Омельники - 12,8 га

Гладковицька сільська рада - 114,2 га

1. с. Деркачі - 26,3 га
2. с. Журба - 50,4 га
3. с. Липські Романи - 37,5 га

2. Зона безумовного (обов'язкового) відселення.

Коростенський район

Коростенська міська рада

1. с. Обиходи

Лугинська селищна рада

1. с. Малахівка 2. с. Мощаниця 3. с. Рудня-Жаревці 4. с. Рудня-Повчанська

Малинська міська рада

1. с. Рудня-Калинівка

Народицька селищна рада

1. с. Базар 2. с. Булів 3. с. Васьківці 4. с. Великі Кліщі 5. с. Великі Міньки 6. с. Ганнівка 7. с. Голубієвичі 8. с. Журавлінка 9. с. Заводне 10. с. Звіздаль 11. с. Калинівка 12. с. Карпилівка 13. с. Колосівка 14. с. Листвинівка 15. с. Лозниця 16. с. Любарка 17. с. Малинка 18. с. Малі Кліщі 19. с. Малі Міньки 20. с. Межиліска 21. смт. Народичі 22. с. Ноздрище 23. с. Осика 24. с. Перемога 25. с. Поліське 26. с. Роги 27. с. Розсохівське 28. с. Рудня-Базарська 29. с. Рудня-Осошня 30. с. Северівка 31. с. Селець 32. с. Слобода 33. с. Старе Шарне 34. с. Хрипля 35. с. Христинівка 36. с. Шиселівка

Гладковицька сільська рада

1. с. Колесники 2. с. Маленівка 3. с. Олександрри 4. с. Переїзд 5. с. Сидори 6. с. Соснівка 7. с. Степки

Овруцька міська рада

1. с. Борутино 2. с. Виступовичі 3. с. Солотине

Олевська міська рада

1. смт. Діброва 2. с. Рудня-Радовельська

2. Зона безумовного (обов'язкового) відселення згідно з розрахунками доз додаткового опромінення.

Житомирська область Коростенський район:

Гладковицька сільська рада

1. Стовпичне

Овруцька міська рада

1. с. Думинське 2. Людвинівка 3. с. Млини 4. с. Піхоцьке 5. с. Рудня (колишня Руднянська с/р).

Словечанська сільська рада

1. с. Возлякове 2. с. Делета 3. с. Червоносілка

3. Зона гарантованого добровільного відселення

Житомирська область

Звягельський район

Городницька селищна рада

1. Брониця 2. смт Броницька Гута 3. с. Дубники 4. с. Кленова * 5. с. Липине
6. с. Перелісянка * 7. с. Прихід

Ємільчинська селищна рада

1. с. Адамове 2. с. Бобриця 3. с. Велика Глумча 4. с. Горбове 5. с. Заровенка
6. с. Здоровець 7. с. Зосимівка 8. с. Кочичине 9. с. Красногірка 10. с. Льонівка
11. с. Лука 12. с. Малоглумчанка 13. с. Медведеве 14. с. Нитине 15. с. Омелуша
16. с. Паранине 17. с. Підлуби 18. с. Руденька 19. с. Рудня-Іванівська

Барашівська сільська рада

1. с. Антонівка 2. с. Бастова Рудня 3. с. Вікторівка 4. с. Вільхівка 5. с. Ганнопіль
6. с. Дуга 7. с. Зелениця 8. с. Зорянка 9. с. Йосипівка 10. с. Кам'янка
11. с. Киселівка 12. с. Майдан 13. с. Неділище 14. с. Новоолександрівка
15. с. Рясне 16. с. Синявка 17. с. Сорочець 18. с. Усолуси 19. с. Хотиж
20. с. Шевченкове

Чижівська селищна рада

1. с. Варварівка 2. с. Вересівка 3. с. Катеринівка 4. с. Мойсіївка 5. с. Михіївка
6. с. Радичі

Коростенський район

Горщиківська сільська рада

1. с. Жупанівка 2. с. Піски 3. с. Вигів.

Коростенська міська рада

1. с. Барди 2. с. Берестовець 3. с. Бехи 4. с. Вороневе 5. с. Грозине 6. с. Давидки
7. с. Житомирське 8. с. Ключеве * 9. с. Кожухівка 10. м. Коростень 11. с. Купеч
* 12. с. Немирівка 13. с. Обиходівка 14. с. Сингаї 15. с-ще Сокорики 16.
с. Чигирі 17. с. Шатрище 18. с. Сарновичі 19. с. Горбачі

Ушомирська сільська рада

1. с. Велень 2. с. Жабче 3. с. Купище 4. с. Красногірка

Лугинська селищна рада

1. с. Бобричі 2. с. Бовсуни 3. с. Буда * 4. с. Великий Дивлин 5. с. Вербівка
6. с. Волошино 7. с-ще гранітного кар'єру 8. с. Діброва 9. с. Жеревці
10. смт Жовтневе 11. с. Запілля 12. с. Зарічка 13. с. Іванівка 14. с. Кам'яна Гірка
15. с. Красносілка 16. с. Кремне 17. с. Крупчатка 18. с. Леонівка 19. с. Липники
20. смт Лугини 21. с. Лугинки 22. с. Малий Дивлин 23. с. Нова Рудня 24. с. Осни
25. с. Остапи 26. с. Повч 27. с. Путиловичі 28. с. Радогоща 29. с. Старі Новаки
30. с. Солов'ї 31. с. Степанівка 32. с. Теснівка 33. с. Топільня 34. с. Чапаєвка
35. с. Червона Волока

Народицька селищна рада

1. с. Бабиничі 2. с. Батьківщина 3. с. Бродник 4. с. Вільхова 5. с. В'язнівка 6. с. Гута-Ксаверівська 7. с. Гуто-Мар'ятин 8. с. Грезля 9. с. Давидки 10. с. Жерев 11. с. Закусили 12. с. Залісся 13. с. Ключки 14. с. Ласки 15. с. Латаші 16. с. Липлянщина * 17. с. Мар'янівка * 18. с. Мотійки 19. с. Нова Радча 20. с. Новий Дорогинь 21. с. Норинці 22. с. Одруби 23. с. Оржів * 24. с. Радча 25. с. Ровба 26. с. Рудня-Кам'янка 27. с. Савченки 28. с. Славенщина 29. с. Слобода-В'язківка 30. с. Снитище 31. с. Стара Радча 32. с. Старий Дорогинь 33. с. Сухарівка 34. с. Тичків 35. с. Яжберень 36. с. Старий Кужіль

Гладковицька сільська рада

1. с. Гладковичі 2. с. Гладковицька Кам'янка 3. с. Гусарівка 4. с. Деревці (зняте з обліку населених пунктів 15 квітня 1995 року) 5. с. Збраньківці 6. с. Кам'янівка 7. с. Личмани 8. с-ще Магдин 9. смт Першотравневе

Овруцька міська рада

1. с. Базарівка 2. с. Бережесть 3. с. Білокам'янка 4. с. Бірківське 5. с. Богданівка 6. с. Бондарі ** 7. с. Бондарівка 8. с. Будолюбівка (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 9. с. Велика Чернігівка 10. с. Велика Фосня ** 11. с. Великі Мошки * 12. с. Верхня Рудня 13. с. Веселівка * 14. с. Грязеве (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 15. с. Гуничі 16. с. Дівошин 17. с. Жолудівка (зняте з обліку населених пунктів 15 квітня 1995 року) 18. с. Заболоть * 19. с. Заськи 20. с. Ігнатпіль ** 21. с. Камінь 22. с. Кораки 23. с. Красносілка 24. с. Левковичі 25. с. Левковицький Млинок 26. с. Мала Фосня 27. с. Мала Чернігівка 28. с. Мамеч 29. с. Мочульня 30. с. Мощаниця 31. с. Нагоряни 32. с. Невгоди 33. с. Нивки 34. с. Нижня Рудня 35. с. Норинськ 36. м. Овруч 37. с. Оленичі 38. с. Острови 39. с. Павлюківка ** 40. с. Папірня 41. с. Піщаниця 42. с. Підвелідники * 43. с. Підчашся (зняте з обліку населених пунктів 14 листопада 1991 року) 44. с. Поліське 45. с. Полохачів 46. с. Привар 47. с. Прилуки ** 48. с. Раківщина 49. с. Рудня (Ігнатпільська с/р) ** 50. с. Семени ** 51. с. Ситівка (зняте з обліку населених пунктів у 1995 році) 52. с. Слобода 53. с. Смоляне 54. с. Середня Рудня 55. с. Сирківщина 56. с. Чабан 57. с. Черепин 58. с. Ясенець 59. с. Довгиничі 60. с-ще Дубовий Гай 61. с. Збраньки 62. с. Кирдани 63. с. Корчівка 64. с. Черепинки 65. с. Слобода-Шоломківська 66. с. Шоломки

Словечанська сільська рада

1. с. Антоновичі 2. с. Бігунь ** 3. с. Верпа 4. с. Возничі 5. с. Гаєвичі 6. с. Городець ** 7. с. Дуби 8. с. Задорожок ** 9. с. Кованка ** 10. с. Козулі ** 11. с. Кошечки 12. с. Красилівка 13. с. Листвин 14. с. Лучанки 15. с. Мацьки 16. с. Можари 17. с. Нова Рудня 18. с. Переброди 19. с. Побичі ** 20. с. Рокитне ** 21. с. Селезівка ** 22. с. Словечне ** 23. с. Сирниця ** 24. с. Тхорин 25. с. Усове ** 26. с. Червонка ** 27. с. Черевки 28. с. Нові Велідники 29. с. Прибитки 30. с. Сорокопень 31. с. Іллімка 32. с. Старі Велідники.

Олевська міська рада

1. с. Андріївка 2. с. Білокоровичі 3. с. Будки 4. смт Бучмани 5. с-ще Вербове 6. с. Держанівка 7. с. Джерело 8. смт Дружба * 9. с. Жовтневе 10. с. Жубровичі 11. с. Журжевичі 12. с. Замисловичі 13. с. Зольня 14. с. Зубковичі 15. с. Кам'янка 16. с. Ковалівка 17. с. Комсомольське 18. с. Копище 19. с. Лісове 20. с. Лопатичі 21. с. Майдан 22. с. Майдан-Копищенський 23. с. Михайлівка 24. с. Млинок 25. смт Новоозерянка * 26. смт Нові Білокоровичі 27. с. Озеряни * 28. с. Перга 29. с. Пояски 30. с. Радовель 31. с. Рудня 32. с. Рудня-Замисловицька 33. с. Рудня-Озерянська * 34. с. Рудня-Перганська 35. с. Рудня-Хочинська 36. с. Сарнівка * 37. с. Сердюки 38. с. Стовпинка 39. с. Суцани 40. с. Тепениця 41. с. Устинівка 42. с. Хочине 43. с. Шебедиха * 44. с. Юрове 45. с-ще Лугове.

Примітки: населені пункти із позначкою (*) включено до переліку на підставі соціально-економічних та адміністративних зв'язків, а із позначкою (***) потребують додаткового обстеження.

9.4. Екологічна безпека, на територіях, які зазнали впливу внаслідок збройної агресії проти України

Ракетно-бомбовими ударами російської федерації забираються не тільки людські життя, а й знищуються об'єкти критичної, військової, цивільної інфраструктури, завдяки чому завдається непоправна шкода навколишньому природному середовищу. Результатами таких ударів є забруднення хімічними речовинами земель, водних артерій, атмосферного повітря, накопичення канцерогенного сміття, наслідки чого українці відчуватимуть на собі не один рік.

В розслідуванні злочинів проти довкілля залучені всі служби та установи, створені оперативні штаби. Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України затверджено «Методику визначення розмірів шкоди, завданої землі, ґрунтам» та «Методику розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди». Ці методики дозволяють нарахувати шкоду за забруднення земельних ресурсів, атмосферного повітря речовинами, які виділяються під час горіння складів паливно мастильних матеріалів, під час лісових та інших пожеж. Це оксиди азоту, аміак, сірчистий ангідрид, бенз(а)пирен, оксиди вуглецю, метали та їх сполуки, що значно впливає на якість атмосферного повітря та в подальшому, можливо, на здоров'я людини.

Адже, під час горіння складів ПММ, лісових та інших пожежах в атмосферне повітря у значних об'ємах надходять такі забруднюючі речовини, як: оксиди азоту, аміак, сірчистий ангідрид, оксид вуглець, метали та їх сполуки, що значно впливають на якість атмосферного повітря та здоров'я людини.

Кожна пожежа на нафтобазі стає техногенною катастрофою. Під час горіння нафти виділяється приблизно стільки ж атмосферного забруднення, скільки виробляє весь транспорт Києва за місяць.

Природно-заповідний фонд Житомирщини зазнав непоправної шкоди внаслідок пожеж у заповіднику «Древлянський», що у Народицькій територіальній громаді. Знищено понад 2100 гектарів лісових насаджень. У повітря потрапили десятки тисяч тон забруднюючих речовин різних класів небезпеки. Також можливе вивільнення радіоактивних ізотопів, які були акумульовані на території природно-заповідного фонду після аварії на Чорнобильській АЕС.

Забруднюють атмосферне повітря й хімічні речовини, які вивільняються під час вибуху бомб і ракет. Їхні уламки, потрапляючи в землю, отруюють її й ґрунтові води.

Усі ситуації потребують додаткових досліджень слідчих груп та науковців, але вже сьогодні зрозуміло, що наслідки для людей та довкілля ще довгі роки нагадуватимуть про себе.

Загальна інформація про шкоду завдану довкіллю внаслідок збройної агресії російської федерації на території
Житомирської області за 2022 рік.

Таблиця 9.4.1.

№	Земельні ресурси			Атмосферне повітря					
	Забруднення ґрунтів, тис.грн	Площа забруднених ґрунтів, м ²	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок горіння нафти, нафтопродуктів та газу, тис. грн	Кількість згорівших нафти, нафтопродуктів та газу, т	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт	Забруднення атмосферного повітря внаслідок лісові пожежі та інші насадження, тис. грн	Площа згорілих лісів та інших насаджень, га	Кількість розрахунків, що підтверджують збитки, шт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	253420,071	5,141225	9	242108,303	3807,3	6	14571700,868	2122,45	17

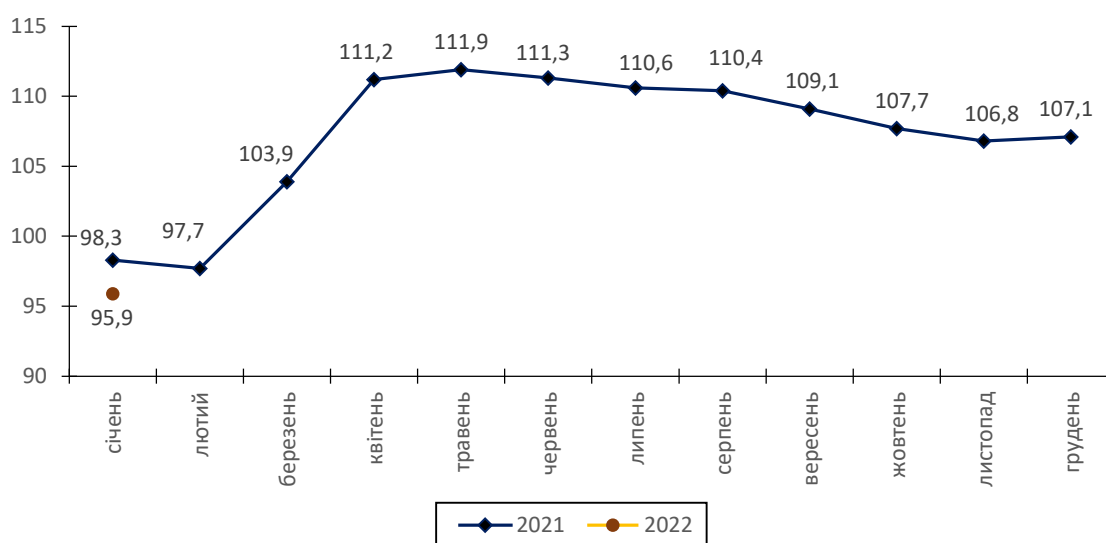
10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Індекс промислової продукції у січні 2022 року порівняно з груднем та січнем 2021 року становив відповідно 73,0% та 95,9%.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів порівняно з січнем 2021 року індекс промислової продукції становив 114,0%, у переробній промисловості – 91,3%, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 103,2%.

Індекси промислової продукції у 2021–2022 роках
(у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

Динаміка промислового виробництва за основними видами діяльності характеризується такими даними:

(відсотків)

	Індекси промислової продукції		
	січень 2022 до грудня 2021	січень 2022 до січня 2021	довідково: січень 2021 до січня 2020
Промисловість	73,0	95,9	98,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	66,8	114,0	88,3
Переробна промисловість	70,7	91,3	99,0
з неї			
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	90,9	101,1	97,7
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	66,0	93,1	80,9

виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	90,0	89,8	114,9
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	73,2	96,9	105,9
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	к	к	к
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	80,7	104,5	91,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	63,8	90,3	109,7
машинобудування	43,2	68,2	97,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	96,3	103,2	106,1

У **добувній промисловості** і розробленні кар'єрів порівняно з січнем 2021 року випуск промислової продукції зріс на 14,0%, зокрема у добуванні інших корисних копалин та розробленні кар'єрів – на 14,1%.

У **переробній промисловості** проти січня 2021 року виробництво промислової продукції скоротилось на 8,7%.

У **виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів** виробництво продукції у січні 2022 року до відповідного місяця 2021 року зросло на 1,1%, у т.ч. у виробництві м'яса та м'ясних продуктів – на третину, напоїв – на 13,2%, інших харчових продуктів – на 12,2%. Разом із цим у виробництві продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів спостерігалось зменшення випуску продукції на 41,1%, хліба, хлібо-булочних і борошняних виробів – на 19,3%, молочних продуктів – на 18,9%.

У **текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів** обсяги продукції скоротились відносно січня 2021 року на 6,9%, зокрема у виробництві одягу – на 37,1%, текстильному виробництві – на 10,9%. Водночас спостерігалось зростання випуску продукції у виробництві шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів на 37,8%.

У **виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності** обсяги продукції не досягли рівня січня 2021 року на 10,2%, що зумовлено їх падінням у виробництві паперу та паперових виробів на 24,8%, у поліграфічній діяльності – на 21,8%. Поряд із цим в обробленні деревини та виготовленні виробів із деревини та корка обсяги зросли на 0,3%.

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції скоротилось відносно січня 2021 року на 3,1%.

У **виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції** порівняно з січнем 2021 року обсяг випуску продукції

зріс на 4,5% через збільшення випуску гумових і пластмасових виробів на 24,6%, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 2,8%.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування, обсяги продукції знизились на 9,7%, зокрема у виробництві готових металевих виробів – на 8,0%.

У машинобудуванні випуск продукції відносно 2021 року скоротився на 31,8%, у т.ч. у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів – на 42,7%, електричного устаткування – на 27,9%. Водночас у виробництві машин і устаткування обсяги зросли на 25,8%.

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Вплив на довкілля об'єктів гірничодобувної промисловості визначається при розробленні матеріалів з оцінки впливу на довкілля, проведенні відповідної процедури та отриманні висновку, який встановлює допустимі рівні впливу планованої діяльності на довкілля.

Гірничодобувна діяльність пов'язана із зміною ландшафту та геологічного середовища певної території, а також із змінами гідрологічного режиму підземних і поверхневих вод в зоні впливу кар'єрних або шахтних розробок корисних копалин, а також об'єктів інженерної інфраструктури гірничодобувних підприємств. Вплив на довкілля гірничодобувних та гірничопереробних об'єктів і підприємств є комплексним на усі структурні компоненти біосфери і потребує чіткого дотримання природоохоронних вимог в процесі підготовки до освоєння конкретної земельної ділянки для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, проведенні розкривних робіт, розробці родовища корисних копалин та проведенні робіт з рекультивациі порушених земель та їх ренатуралізації.

Ступінь переробки мінеральної сировини також є чинником, який визначає рівень впливу на довкілля та обсяги споживання додаткових природних ресурсів, насамперед водних та енергетичних, необхідних для збагачення сировини та виробництва напівфабрикатів або готової продукції.

Глибока переробка мінеральної сировини відбувається на підприємствах хімічної та металургійної промисловості.

Металургійна промисловість забруднює атмосферу і водойми викидами і скидами забруднюючих речовин. У повітря потрапляють окисли азоту, вуглецю, сірчаного ангідриду, пилу та інші шкідливі речовини. Вода, що використовується для промислового виробництва, технологічних потреб, охолодження, забруднюється завислими речовинами, важкими металами, розчинниками, гідрооксидами кальцію, нафтопродуктами, сульфатами, фосфатами, хлоридами, вуглеводами, фенолами, аміаком, ціанідами, родамінами, поверхнево-активними речовинами тощо. На цих підприємствах, як правило, є накопичувачі, в яких концентруються значні об'єми відходів виробництва і забруднених стічних вод.

На даний час в області відсутні підприємства хімічної промисловості,

які працюють в комплексі з місцевими гірничо-добувними підприємствами на основі місцевої мінеральної сировини та продуктів її збагачення або переробки.

Планування, проектування та будівництво підприємств кольорової металургії і хімічної промисловості є перспективним напрямком використання мінерально-сировинної бази Житомирщини та розвитку гірничо-добувної і переробної промисловості, проте інтенсивне використання природно-ресурсного потенціалу потребує застосування наукоємних технологій, високого ступеню автоматизації та роботизації технологічного обладнання, новітніх систем якості продукції та управління природоохоронною діяльністю таких підприємств за усіма напрямками впливу на довкілля.

Висока енергоємність та водоемність технологічних процесів на підприємствах кольорової металургії та хімічної промисловості накладає значні обмеження на вибір їх місця розташування, та потребує узгоджень з власниками суміжних земельних ділянок, у тому числі по відношенню до селітебних територій, об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, земель лісогосподарського призначення, земель водного фонду, земель рекреаційного призначення тощо.

У зв'язку з російською воєнною агресією будівництво нових підприємств кольорової металургії та хімічної промисловості пов'язане з підвищеними ризиками, які не можуть бути усунуті при високому ступені локалізації обладнання з глибокої обробки/переробки мінеральної сировини, наслідком чого, як правило, є утворення значних обсягів виробничих відходів (відвалів, хвостосховищ, шламонакопичувачів), які мають небезпечні властивості.

10.2.2. Металургійна промисловість.

Нині найважливішим напрямом науково-технологічного прогресу є створення і впровадження маловідходних технологій, які дозволяють не лише зменшити забруднення довкілля, а й підвищити ефективність металургійного виробництва. Так, флотаційні відходи збагачення вугілля можуть бути використані для виробництва силікатної цегли. Основним споживачем доменних шлаків є цементна промисловість. Крім того, вони служать сировиною для виробництва бетону, в будівництві автошляхів, для залізничного насипу тощо.

Кольорова металургія створює більше проблем з організації безвідходного виробництва, оскільки в галузі спостерігається великий вихід відходів на одиницю продукції: у більшості галузей на 1 т металу витрачається 100 — 200 т руди (іноді навіть тисячі тон). Відходи часто відзначаються великою токсичністю, позаяк містять сполуки сірки, миш'яку, сурми, селену, телуру тощо. В ряді випадків токсичними є і залишкові кольорові метали: свинець, цинк, мідь, кадмій, ртуть. Головним забруднювачем атмосфери у виробництві цинку, нікелю та міді є діоксид сірки. Якщо він не утилізується як сировина для виробництва сірчаної кислоти, забруднення атмосфери стає вагомим чинником виникнення в районі виробництва зони екологічного лиха.

Великі проблеми створюють і скиди стічних вод: у них спостерігається висока концентрація хлору, при виробництві нікелю — сульфату і хлориду натрію. Під час електролітичного виробництва металевого алюмінію за традиційною технологією — високотемпературним електролізом криоліту — утворюються як газоподібні, так і тверді відходи, які містять фтор і фтористі сполуки, що згубно впливають на тканину кісток і зубів.

З огляду на специфічний склад шлаків кольорової металургії одним із найперспективніших напрямів у вирішенні проблем їх використання є принцип комплексної переробки, що має три стадії:

- 1) попереднє вилучення кольорових і рідкісних металів;
- 2) вилучення заліза;
- 3) використання силікатних залишків шлаків для виробництва будівельних матеріалів.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Джерелом істотного забруднення довкілля є хімічна промисловість, яка поступається тут лише перед енергетикою, металургійним комплексом і автомобільним транспортом. Номенклатура продукції, що її випускає хімічна промисловість розвинутих країн, є вельми різноманітною. У світі використовується понад 300 тис. видів хімічних речовин і щорічно до них додається 1-2 тис. нових, 50 речовин виробляються в кількостях, що перевищують 1 млн т на рік, а 1500 речовин - 500 т на рік. Досі в довкілля надійшло близько 3 млн нових речовин і сполук, які невластиві біосфері; серед них є надзвичайно шкідливі для нормального функціонування живої клітини.

Хімічна промисловість належить до галузей, які споживають велику кількість сировини, води та енергії. Вона вирізняється складними багатостадійними процесами. Під час виробництва утворюється велика кількість побічної продукції, яка поки що не завжди може бути використана як вторинні ресурси, а накопичується у вигляді відходів. У багатьох випадках відходи вимагають повного знищення через їхню надмірну токсичність.

В основній хімічній промисловості найбільшу кількість твердих відходів дають виробництва мінеральних добрив і сірчаної кислоти. У виробництві мінеральних добрив головною є переробка фосфоритів та апатитів. У процесі їх збагачення утворюється велика кількість твердих відходів - нефелінових «хвостів» і пилу. Понад 90 % видобутку калійних солей також використовується як мінеральні добрива, а під час їх переробки та збагачення щорічно утворюються мільйони т твердих галітових відходів і сотні тисяч т глинисто-сольових шлаків. Тверді відходи сірчаної кислоти із сірчаного колчедану-піритні недогарки, пил і шлаки щорічно складаються сотнями тисяч.

Практично кожне підприємство хімічної промисловості є серйозним забруднювачем довкілля. Так завод штучного волокна викидає в атмосферу тисячі тонн метиленхлориду та ацетону за рік.

Всі хімічні виробництва належать до водомістких. Їх функціонування супроводжується утворенням великої кількості стічних вод із високим вмістом

хлорорганічних сполук, кислот і лужних речовин, вуглеводневих сполук. Скидання їх безпосередньо у водойми та міську каналізацію нині заборонено.

Тому на території кожного хімічного підприємства чи поблизу нього утворюються великі шлаконакопичувачі, ставки-відстійники, де вміст токсичних речовин перевищує 100 гранично допустимих норм, і через це вони - самостійне джерело забруднення довкілля такими речовинами, як солі важких металів, цианіди, органічні сполуки, які вже за концентрації 0,1-1 мг/л спричиняють отруєння мікроорганізмів або гальмують процеси ферментації.

Основним напрямом боротьби із забрудненням довкілля в хімічній промисловості є удосконалення існуючих і розроблення нових технологічних процесів.

10.2.4. Харчова промисловість

Внаслідок повільного введення в дію очисних споруд підприємства багатьох галузей харчової промисловості інтенсивно забруднюють водні джерела. Це передусім стосується підприємств цукрової, кондитерської, тютюнової та ефіроолійної промисловостей, які всі стічні води скидають без очищення, що веде до подальшого забруднення поверхневих вод.

За ступенем інтенсивності впливу харчової промисловості на навколише середовище (негативного впливу) серед об'єктів навколишнього середовища чільне місце посідають водні ресурси.

Найбільш водомісткими галузями є цукрова, консервна, спиртова, крохмало-патокова, пивоварна. В цих галузях середньорічні нормативні витрати води на одиницю переробної сировини становлять від 10 до 40 м³. Їх великі об'єми становлять значну небезпеку для навколишнього середовища. Причому самі по собі стічні води харчової промисловості не є токсичними, але, потрапляючи в озера, ставки і ріки, вони швидко виснажують запаси кисню, що викликає загибель мешканців цих водойм.

10.3. Державна політика та заходи з екологізації промислового виробництва.

Екологізація виробництва є важливою складовою еколого-економічної безпеки області. У свою чергу, поряд з іншими компонентами, в екологізації виробництва слід особливу увагу приділити процесам поводження з відходами. У ряді досліджень було сформульовані принципи екологізації виробництва підприємств на основі управління процесами утворення та утилізації відходів. Було встановлено, що необхідно використовувати комбінований підхід процесний та за центрами відповідальності, який дозволить контролювати утворення та утилізацію відходів на усіх етапах виробництва та в усіх підрозділах.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Діяльність агропромислового комплексу області, складовими якого є сільське господарство та харчова промисловість, направлена на забезпечення продовольчої безпеки регіону та держави в цілому.

Обсяг сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у постійних цінах 2016 року, відповідно до попередніх статистичних даних, у 2022 році склав 23505,2 млн грн, що менше показника 2021 року на 5751,3 млн. грн.

Індекс сільськогосподарського виробництва у порівнянні до 2021 року склав 80,3%. В області через воєнні дії зменшились обсяги виробництва продукції рослинництва і тваринництва.

У 2022 році вироблено продукції галузі рослинництва на суму 18998,2 млн грн, що менше показника 2021 року на 5366,3 млн грн, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами вироблено на суму 11348,7 млн грн, що на 5242,5 млн грн менше.

Індекс обсягу виробництва продукції рослинництва порівняно з 2021 роком становив 78 %, у т. ч. в аграрних підприємствах – 68,4 %, у господарствах населення – 98,4 %.

За попередніми статистичними даними у 2022 році всіма категоріями господарств вирощено 1986,7 тис. тонн зерна, що на 1370 тис. тонн, або 40% менше проти 2021 року.

Сільськогосподарськими підприємствами вирощено 1629,6 тис. т зерна, що на 516 тис. тонн, або 25% менше, господарствами населення – 357,2 тис. т (на 23,2 тис. тонн, або 6% менше). Урожайність зернових культур по всіх категоріях господарств у 2022 році становила 43,3 ц/га, що на 17,5 ц/га менше у порівнянні з 2021 роком. Сільськогосподарськими підприємствами зібрано по 45,2 ц/га зернових та зернобобових культур, що на 21,1 ц/га менше.

Аграріями області у 2022 році збільшено виробництво соняшнику на 1,6%, сої – 18%, ріпаку – 23%, картоплі – 1%.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

Згідно оперативних даних обсяги внесення мінеральних добрив сільськогосподарськими підприємствами під посіви сільськогосподарських культур урожаю 2022 року склали 78,8 тис. т (85,0 % до 2021 р.), в тому числі 51,9 тис. т азотних, 13,0 тис. т фосфорних, 13,9 тис. т калійних. На 1 га посівної площі внесено 123,3 кг д.р. мінеральних добрив. Площа удобрена мінеральними добривами становить 489,6 тис. га, або 75,0% до посівної площі.

Органічних добрив під посіви сільськогосподарських культур внесено 303,0 тис. т (68,1 % до 2021 р.), на 1 га посівної площі 0,55 тонн.

11.2.2. Використання пестицидів

За дорученням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 21.10.2019 за № 6684/2-19/42 «Про проведення комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин» Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації провело узагальнення інформації відповідно до зібраних актів інвентаризації та відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад області.

Відповідно до зібраних актів інвентаризації, відомостей від районних державних адміністрацій та об'єднаних територіальних громад на території області знаходиться 428,084 тонн непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, які підлягають знешкодженню (таблиця додається).

Умови зберігання більшості вказаних хімічних засобів захисту рослин не відповідають діючим екологічним та санітарним нормам.

Рішенням обласної ради від 24.12.2020 № 32 «Про затвердження кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2021 рік» (зі змінами) передбачено виділення коштів за програмою «Утилізація відходів» у розмірі 1976,0 тис.грн.

Кошти, передбачені як субвенція з місцевого бюджету на здійснення екологічно безпечного збирання відходів та небезпечних хімічних речовин, у т. ч. непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин, розподілені: Олевській міській раді – 888,0 тис. грн, Білокоровицькій сільській раді – 582,0 тис. грн, Народицькій селищній раді – 506,0 тис. грн.

Фактично використано кошти у сумі 1407,59 тис. грн. Білокоровицька сільська рада повернула 17,00 тис. грн, Народицька селищна рада – 506,00 тис. грн, Олевська міська рада – 45,41 тис. грн.

11.2.3. Зрошення та осушення земель

У Житомирській області налічується 425,4 тисяч гектарів меліорованих земель. Проведено осушення гончарним дренажем на площі – 296,9 тис.га, у тому числі 188,1 тис.га з двобічним регулюванням. Довжина відкритої мережі – 13,6 тис.км, у тому числі міжгосподарської мережі – 7,0 тис.км. Протяжність закритої внутрішньогосподарської мережі – 161,6 тис.км. На цих системах розташовано 13,2 тис. гідротехнічних споруд, з них 6,6 тис. гідроспоруд – на міжгосподарській мережі.

Комплекс меліоративних споруд, які забезпечують в прикореневому шарі осушеної території оптимальний водний і повітряний режим для вирощування високих і стабільних врожаїв сільськогосподарських культур, називається осушувальною системою. В області 380 таких систем.

Для обслуговування цих систем та регулювання водного режиму на осушуваних землях створені міжрайонні управління водного господарства.

11.2.3. Тенденція в тваринництві

Фото 11.3.1 з інтернет мережі відповідно до розділу

У 2022 році вироблено валової продукції галузі тваринництва у постійних цінах 2016 року на суму 4507,0 млн грн, у тому числі сільськогосподарськими підприємствами – 1055,6 млн грн, господарствами населення – 3451,4 млн грн.

Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з 2021 роком становив 92,1%, у т.ч. в аграрних підприємствах – 95,6%, господарствах населення – 91,1%.

Одним із пріоритетних напрямів роботи агропромислового комплексу області є розвиток органічного виробництва. Це в першу чергу і подолання негативних явищ в екологічному середовищі, посилення природоохоронної складової агропромислового виробництва, забезпечення збереження ґрунтів.

Виробники органічної продукції вирощують на сертифікованих землях зернові культури: кукурудзу, пшеницю озиму, горох польовий (пелюшка), вику, овес, просо, пшеницю, спельту, жито озиме; овочі: кабачки, баклажани, редьку дайкон, помідори, огірки, картоплю, моркву червону, буряки столові, цибулю, цибулю порей, руколу, петрушку, м'яту перцеву, салат, базилік; ягідні – чорницю; кормові культури: злакові трави, люцерну. Виробляють органічну тваринницьку продукцію, утримують велику рогату худобу, вівці, птицю.

11.3. Органічне сільське господарство

Попри повномасштабну війну та її наслідки органічні виробники продовжують працювати та навіть збільшили обсяги експорту в 2022 році.

В області функціонує 26 операторів органічного ринку, включаючи сільськогосподарських виробників, сертифікованих за стандартом, що еквівалентний органічному законодавству ЄС та NOP (США).

Загальна площа сільськогосподарських земель (органічних і перехідного періоду) складає 38 665 га, у тому числі 37 725 га з органічним статусом.

Основними характеристиками органічної продукції та її виробництва є: висока якість, свіжість, кращі смакові якості, екологічна безпека, збереження та підвищення родючості ґрунтів, підтримка та розширення біологічних циклів в системі ведення господарства та переробки, зведення до мінімуму забруднення навколишнього середовища, охорона водних ресурсів.

Житомирщина перша в Україні започаткувала органічне виробництво у різних галузях АПК та робочу стратегію «Смарт-спеціалізація регіону до 2027 року» — інноваційне органічне сільськогосподарське виробництво та переробка його продукції».

Яскравим прикладом та надзвичайно цікавим поєднанням переваг органічного виробництва та впровадження реформи децентралізації в Україні є досвід Баранівської об'єднаної територіальної громади, на території якої популяризують бренд ОТГ та розвиток туризму. Наразі, у місті Баранівка функціонує завод органічної молочної продукції «Органік Мілк», який входить до складу вертикально інтегрованої групи компаній «Галекс-Агро», що виробляють рослинницьку та тваринницьку органічну продукцію.

Баранівська громада є однією із успішних у Житомирській області, у межах якої вдалося досягти значних успіхів у модернізації соціальної інфраструктури та розвитку економіки. Майбутній розвиток громади планується на основі «органічної» філософії, а саме органічний бізнес та спільнота громадян, органічне співіснування з довкіллям та партнерство місцевої влади з громадою і бізнесом.

Крім того, у громаді широко розвивається туризм, у тому числі й органічний. Туристи мають змогу відвідати завод «Органік Мілк», а також ферму, на якій випасають корів та збирають молоко. Таким чином, результатом співпраці громади із ТОВ «Органік Мілк» є збалансований соціально-економічний та екологічний простір для життя, праці і відпочинку у сільській місцевості. А це, у свою чергу, іще раз доводить важливість органічного виробництва для розвитку сільських селітебних територій.

11.4. Державна політика та заходи з екологізації сільського господарства

Фундаментальність екологічних відносин призводить до того, що екологізації підлягають не лише пізнавальні процеси, а й різноманітні сфери практичної людської діяльності. Одним з показових проявів таких тенденцій є екологізація сільського господарства.

Екологізація земель, сільськогосподарських угідь характеризується підвищенням продуктивності землеробства завдяки використанню технологій з розширеного відтворення земель.

В основі екологізації земель (сільськогосподарських та несільськогосподарських угідь) має бути підвищення продуктивності землеробства завдяки використанню технологій з розширеного відтворення земель та забезпечення збереження екологічної рівноваги в агроекосистемах. Екологізація землекористування земель сільськогосподарського призначення має здійснюватися завдяки:

❖ переходу від інтенсивних до адаптивних систем землеробства (зокрема, для запобігання ерозії ґрунту розвивати такі землеробські системи, як безплужне землеробство, полезахисне лісорозведення, безвідвальний та мінімальний обробіток ґрунту, а також впроваджувати ресурсозберігальні та енергозберігальні технології протиерозійного обробітку ґрунту, які забезпечуватимуть розширене відтворення ґрунтової родючості);

❖ переходу на контурно-меліоративну організацію території, з поступовим збільшенням площ органічного землеробства (це дозволить не тільки зберегти ґрунт від деградації, але й на 10-15% підвищити його природну родючість);

❖ переходу на органічні добрива, сидерати й посіви багаторічних трав та застосування мінеральних добрив і хімічної меліорації на суворій науковій основі;

❖ переходу на вирощування сортів культур з підвищеним коефіцієнтом використання ФАР;

❖ обмеженню у використанні важкої техніки при обробітку полів;

❖ проведенню екологічної експертизи нової техніки і технологій у агросфері;

❖ веденню агроекологічного моніторингу земель.

Одним із методів екологізації землекористування є органічне (біологічне) землеробство. Основна мета органічного землеробства – виробництво екологічно чистої продукції.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

Через припинення проведення Держстатом статистичних обстежень відповідно Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» з лютого 2022 року джерелом інформації для даного розділу стали дані за останні два роки.

Загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2020 р. становив 96,0 млн кВт/год, теплоенергії – 1701,8 Гкал/год.

Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок в 2020 р. становила 195,3 тис. кВт, установлена теплова потужність – 2278,2 Гкал/год.

Обсяг використання теплоенергії становив 1161972 Гкал, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) склали 778406 Гкал, у тому числі: промисловість – 619598 Гкал, сільське, лісове та рибне господарство – 104013 Гкал, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 102239 Гкал.

Обсяг використання електроенергії в 2020 році становив 1268438 тис. кВт год, витрати на виробництво продукції (виконання робіт) 1133817 тис. кВт год, у тому числі: промисловість – 937519, сільське, лісове та рибне господарство – 65029, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 26244.

Використання палива за січень 2022 року

	За січень 2022р.	Приріст, зниження (–) за січень 2022р.	
		до грудня 2021р., у %	до січня 2021р., у %
Вугілля кам'яне, тис.т	0,6	–29,1	–52,7
Вугілля буре, тис.т	–	–	–
Нафта сира, включаючи газовий конденсат, тис.т	–	–	–
Газ природний, млн.м куб.	76,8	–3,6	–13,4
Бензин моторний ¹ , тис.т	0,6	–26,5	–3,9
Газойлі (паливо дизельне) ¹ , тис.т	5,1	–39,1	–1,9
Мазути паливні важкі, тис.т	0,5	48,0	–64,5
Пропан і бутан скраплені ¹ , тис.т	1,1	–16,8	–4,7

¹ Без урахування обсягів роздрібного продажу через АЗС.

Довідково: роздрібний продаж через АЗС бензину моторного – 4,6 тис.т, газойлів (палива дизельного) – 7,0 тис.т, пропану і бутану скраплених – 2,8 тис.т.

Запаси палива на 1 лютого 2022 року

	На 1 лютого 2022р.	Приріст, зниження (–) на 1 лютого 2022р. до 1	
		січня 2022р., у %	лютого 2021р., у %
Вугілля кам'яне, тис.т	5,3	–4,0	–29,9
Вугілля буре, тис.т	–	–	–
Нафта сира, включаючи газовий конденсат, тис.т	–	–	–
Бензин моторний, тис.т	6,9	136,9	121,3

Газойлі (паливо дизельне), тис.т	12,9	116,9	106,1
Мазути паливні важкі, тис.т	1,3	-30,1	-60,5
Пропан і бутан скраплені, тис.т	2,8	345,9	347,2

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

З метою економії енергоресурсів, покращення якості наданих послуг теплопостачання, зменшення втрат в теплових мережах протягом 2021 року здійснено заходи з модернізації об'єктів комунальної теплоенергетики на суму 73,9 млн грн. Замінено застарілі котли та пальникові пристрої на сучасні (м. Житомир, м. Коростень, м. Новоград-Волинський), енергоємні насоси на економічні (м. Житомир), аварійні ділянки тепломереж на труби в ППУ ізоляції - 5,5 км. Встановлено теплові лічильники (м. Коростень) та індивідуальні теплові пункти (м. Житомир).

В рамках інвестиційного компоненту проектів «Енергоефективність м. Житомира» та «Централізоване теплопостачання міста Житомира» у 2021 році КП «Житомиртеплокомуненерго» завершено виконання будівельних робіт з встановлення термодинамічної установки комбінованого виробництва теплової та електричної енергії «Органічного циклу Рентна (паливо - тріска деревини)» на районній котельні РК-10 по пров. 1-му Винокурному, 36а.

Середньозважена питома витрата умовного палива на відпущену теплову енергію склала 161,3 кг у п / Гкал, питома витрата електричної енергії становила

33,6 кВт год/Гкал.

12.3. Вплив енергетичної галузі на навколишнє середовище

Енергетика – це галузь господарства, котра охоплює енергетичні ресурси, добування, перетворення, передачу і використання різноманітних видів енергії.

Електрична станція – це сукупність установок, обладнання та апаратури, які використовуються безпосередньо для виробництва електричної енергії, а також необхідні для цього споруди та будівлі, розташовані на певній території. Тобто, підприємства, призначені для виробництва електричної енергії, називають електростанціями.

Енергетичні ресурси – це будь-які джерела механічної, хімічної та фізичної енергії.

В області застосовують наступні види енергетичної галузі:

Теплові електростанції - перетворюють хімічну енергію палива (вугілля, нафти, газу тощо) послідовно в теплову, механічну і електричну енергію.

Вторинні енергетичні ресурси – це енергія різних видів, що залишає технологічний процес або установку, використання не є обов'язковим для здійснення основного технологічного процесу. Джерело вторинних енергетичних ресурсів – низько потенціальна теплота нагрітої води конденсаційних приладів, з якої може витратитися до 50% теплоти палива, що використовується на електростанціях.

Взаємодія енергетичного підприємства з навколишнім середовищем відбувається на всіх стадіях добування та використання палива, перетворення та передачі енергії.

Гідроенергетичні ресурси – запаси енергії річкових потоків і водойм, які лежать вище рівня моря. Гідротехнічне будівництво, яке проводиться в усіх державах світу для задоволення зростаючих потреб населення, промисловості, сільського господарства у воді, впливає на водні об'єкти. Воно призводить не тільки до позитивних, але й до негативних наслідків, які завдають непоправної шкоди водним екосистемам, порушують їх природні умови, погіршують якість води, знижують біопродуктивність.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики.

Для зменшення частки газової складової у енергетичному балансі області, підприємствами теплоенергетики та установами бюджетної сфери вживаються заходи з переведення котелень на альтернативні види палива (відходи деревини, пелети, дрова, опалення електричною енергією).

За 2021 рік твердопаливне котельне обладнання встановлено на 13 котельнях бюджетної сфери. Вартість робіт склала 2,177 млн.грн., заміщено 0,2 млн.м³ природного газу.

Джерела енергії, які працюють на альтернативному паливі складають 56,5% від загальної кількості джерел енергії регіону, що на 1% більше у порівнянні з 2020 роком. В цілому частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 24% до загальної потужності котелень області - на 0,7% більше, ніж у попередньому році.

На Житомирському полігоні твердих побутових відходів біогазовою електростанцією (ТОВ «ЛНК»), встановленою потужністю 1,6 МВт, вироблено 2962,3 МВт г електричної енергії.

12.5. Державна політика та заходи щодо зменшення впливу енергетики на навколишнє природне середовище

Забруднення довкілля є предметом особливої уваги з боку як громадськості, так і державних органів, зокрема вивчається вплив на стан довкілля виробництва енергії. Все більше в області відбувається перехід на сонячні батареї та гідроелектростанції

Споживання енергії пов'язане з усіма видами господарської діяльності людини: з опаленням будинків, приготуванням їжі, рухом транспортних засобів, промисловістю, сільськогосподарським виробництвом.

Виробництво енергії істотно впливає на стан довкілля. Спалювання викопного твердого та рідкого палива супроводжується виділенням сірчистого, вуглекислого і чадного газів, а також оксидів нітрогену, пилу, сажі та інших забруднювальних речовин.

Незважаючи на очевидні переваги, відновлювані джерела енергії також можуть негативно впливати на довкілля.

Будівництво гідроелектростанцій, як правило, не тільки забезпечує виробництво електроенергії, а завдяки наявності водосховища сприяє вирішенню багатьох важливих господарських завдань, пов'язаних із водопостачанням, зрошуванням, розвитком рибного господарства і рекреації.

Рис. 12.5.1. Бовсунівська ГЕС

Проте будівництво гідроелектростанцій і створення водосховищ теж негативно впливає на навколишнє середовище, а саме:

- спостерігається зміна гідрологічного режиму;
- руйнування берегів;
- затоплення значних площ земель.

При створенні водосховищ зміна гідрологічного режиму пов'язана із формуванням так званої зони підтоплення внаслідок підняття рівня ґрунтових вод.

Діяльність хвиль водосховища призводить до руйнування берегів. А в зону руйнування берегів можуть потрапити населені пункти, сільськогосподарські угіддя, різні підприємства, що може негативно позначитись на стані водного середовища.

Сонячна енергія не ідеальна, але в цілому вона робить позитивний «чистий» вплив на навколишнє середовище і фінансові наслідки.

Рис. 12.5.2. Сонячні панелі

Так, для видобутку/виробництва сонячних панелей потрібна величезна кількість енергії, а в процесі виробництва використовуються хімічні речовини. Ці два незаперечних факти не означають, що сонячні панелі мають чистий негативний вплив. Енергія, необхідна для створення сонячної панелі, орієнтовно окупується менш ніж за 2 роки. Навіть з урахуванням стадії виробництва і обробки сонячної енергії, що генеруються викиди в 3-25 разів менше, ніж при виробництві тої ж кількості енергії з викопного палива. Зниження викидів від використання сонячної енергії в порівнянні з будь-яким викопним паливом (особливо вугіллям) робить цю технологію надзвичайно вигідною.

Інновації та державна політика у світі шукають оптимальний варіант розвитку, що робити після закінчення терміну служби сонячних панелей.

В Україні поки що це питання не настільки актуальне, адже сфера “зеленої” енергетики достатньо молода і строк роботи сонячних станцій ще не вийшов (триває 25-35 років від моменту встановлення).

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа Житомирської області

На сьогодні із 1668 населених пунктів області 1534, а це 92 %, забезпечені автобусним сполученням.

За станом на 12 грудня 2022 року Департамент регіонального розвитку Житомирської ОВА є організатором пасажирських перевезень на 4000 автобусних маршрутах загального користування.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

Транспортна система області представлена залізничним, автомобільним, трубопровідним і повітряним транспортом. Провідними з них є залізничний і автомобільний.

Для забезпечення роботи автобусних маршрутів функціонує 73 перевізники та діє 17 автостанцій різної класності

У Житомирській області функціонує 64 залізничних станцій. Загальна довжина залізниць у межах області становить 1176,2 км.

Найбільші залізничні вузли: Коростень, Житомир, Бердичів, Новоград-Волинський, Овруч.

Автомобільний транспорт обслуговує переважно внутрішньообласні перевезення. Основні автомобільні шляхи: Київ - Житомир - Рівне, Київ - Коростень - Ковель. У Житомирі є аеропорт.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Щоденно біля 500 автобусів, із середнім віком близько 7 років, забезпечують обслуговування пасажирів.

Транспортний комплекс і зв'язок

Таблиця 13.1.1.1.

Наявність підприємств		
Залізничний транспорт		
Залізничних станцій	53	одиниць
Авіаційний транспорт		
Наявність: авіакомпаній	1	одиниць
аеропортів	2	одиниць
Автомобільний транспорт		
Підприємств (АТП)	138	одиниць
Виконують перевезення:		
пасажирські	24	одиниць
вантажні	84	одиниць
Наявність автомобільних доріг		
Дороги державного значення		
Міжнародні	630,4	км
Національні	192,2	км
Регіональні	282,1	км
Територіальні	520,3	км
Разом:	1625,0	км
Дороги місцевого значення:		
Обласні	1756,9	км
Районні	5184,6	км
Разом:	6941,05	км

Морський та річковий транспорт		
Підприємств	-	одиниць
Вантажних	-	одиниць
Пасажирських	-	одиниць
Порти: морські	-	одиниць
річкові	-	одиниць

Статистичну інформацію, яка розміщується на сайті Головного управління статистики у Житомирській області, згідно із Законом України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни», фізичні особи, фізичні особи - підприємці, юридичні особи під час воєнного стану або стану війни мають право не подавати. Інформацію на сайті Головного управління статистики у Житомирській області буде оприлюднено після завершення терміну для подання статистичної та фінансової звітності, тому Управління екології надає наявні дані.

Вантажні перевезення у січні 2022 році

Таблиця 13.1.1.1

	Вантажообіг		Перевезено вантажів	
	млн.ткм	у % до 2021 року	тис.т	у % до 2021 року
Транспорт	307,8	143,5	906,4	132,9
з нього:				
залізничний ¹	3520,8	94,9	15437,7	122,2
автомобільний	32,0	90,8	120,1	115,3
авіаційний	-	-	-	-
водний	-	-	-	-

¹ З урахуванням обсягів відправлених вантажів залізничним транспортом, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії "Південно-західна залізниця" АТ "Укрзалізниця".

Вантажообіг – сума добутків ваги перевезеного (транспортованого) вантажу (брутто) на відстань перевезення (транспортування) за кожною партією вантажу (вимірюється в тонно-кілометрах).

Обсяг перевезених вантажів – загальна вага перевезеного (транспортованого) вантажу (брутто), у тому числі у міжнародному сполученні, власними й (або) орендованими транспортними засобами.

У січні 2022 року вантажообіг підприємств транспорту області склав 307.8 млн. ткм, або 143,5% від обсягу січня 2021 року. Підприємствами транспорту перевезено 906,4 тис. т вантажів, що становлять 132,9% від обсягу січня 2021 року.

Обсяг перевезених вантажів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.2.

Рік	Залізничний*, тис. т	Автомобільний**, тис. т
2017	18915	43366
2018	17338	43259
2019	13363	38992
2020	15963	43177
2021	-	-
2022	-	-

*- Обсяг відправлених вантажів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця».

** - З урахуванням перевезень, виконаних для власних потреб.

***- Статистичні дані за 2021, 2022 рік відсутні.

У 2020 році залізничним та автомобільним транспортом області перевезено 59,14 млн. т вантажів, що на 13 % більше, ніж у 2019 році. Залізничним транспортом у 2020 році відправлено 15,96 млн. т вантажів, що на 19 % більше, ніж у попередньому році.

Автотранспортом області у 2020 році доставлено споживачам 43,17 млн. т вантажів, що на 10% більше 2019 року.

Кількість перевезених пасажирів за видами транспорту

Таблиця 13.1.1.3.

Рік	Залізничний*, тис	Автомобільний (автобуси)** , тис	Авіаційний***, тис	Трамвайний, тис	Тролейбусний, тис
2016	8877	66721	к	7589	36788
2017	2889	61356	к	7845	43994
2018	к	59361	к	7490	38957
2019	к	59310	к	7282	34593
2020	к	37566	к	4546	21338
2021	к	36851	-	5077	30860
2022	-	-	-	-	-

*- Кількість відправлених пасажирів, за даними Коростенської дирекції залізничних перевезень регіональної філії «Південно-Західна залізниця» АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд.

** з урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*** за даними Державної авіаційної служби України.

Символ (к) – Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

****- Статистичні дані за 2022 рік відсутні

Пасажирообіг – сума добутків кількості перевезених пасажирів на відстань перевезення за кожною поїздкою (вимірюється в пасажиро-кілометрах).

Кількість перевезених пасажирів – кількість пасажирів, які перевезені транспортними засобами за всіма видами сполучення.

Послугами пасажирського транспорту у січні 2022 року скористалося 6,0 млн. пасажирів, або 108 % від обсягу січня 2021 року. Усіма видами транспорту виконано пасажирообіг в обсязі 135,6 млн.пас.км, що становить 131,1% від обсягу січня 2021 року.

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Автотранспорт є потужним джерелом викидів забруднюючих речовин, що значно погіршує умови розсіювання, створює їх високі концентрації в районах автомагістралей і прилеглих до них житлових забудов, де, як правило, проживає і працює значна кількість населення. Також функціонування транспорту створює високий рівень шуму, забруднює ґрунти та водойми в результаті змиву та протікання паливно - мастильних матеріалів, призводить до утворення пилу та інших забруднюючих речовин, які здійснюють несприятливу дію на навколишнє середовище та безпосередньо на людину.

У середньому при пробігу 15 тис. км на рік кожен автомобіль спалює 2 т палива і близько 26 – 30 т повітря, у тому числі 4,5 т кисню, що в 50 разів більше річних потреб людини. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

При цьому автомобіль приблизно викидає в атмосферу (кг/рік): чадного газу – 700, діоксиду азоту – 40, незгорілих вуглеводнів – 230 і твердих дрібнодисперсних часток (PM) – 2 – 5.

Негативний вплив транспортних засобів на довкілля пов'язаний насамперед із викидами в атмосферу токсинів з відпрацьованими газами транспортних двигунів, а також дещо меншою мірою – із забрудненням поверхневих водних об'єктів, утворенням твердих відходів та несприятливим впливом транспортних шумів і вібрацій.

Найбільшим забруднювачем навколишнього середовища в транспортній галузі є автомобільний транспорт та інфраструктура автотранспортного комплексу: шкідливі викиди в атмосферу від автомобілів за обсягами в багато разів перевищують відповідний сукупний показник від усіх інших видів транспорту.

В останні роки спостерігається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту у зв'язку зі збільшенням його кількості.

Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для розв'язання екологічних проблем на *автомобільному* транспорті необхідно:

- забезпечити пріоритетність розвитку у великих містах України пасажирського транспорту загального користування на електротязі з послідовним скороченням автобусного сполучення;
- забезпечити жорсткіші екологічні нормативи щодо конструкції нових моделей автомобілів та двигунів;
- розробити та впровадити систему сертифікації автомобілів та двигунів на екологічну безпеку і контролю за їх відповідністю сертифікатам;
- розробити комплекс технологій, методик та технічних засобів для оцінки екологічної безпеки автомобілів при їх експлуатації;
- розробити комплекс технологій і технічних засобів для оцінки та захисту довкілля від забруднення у виробничих зонах автопідприємств.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристика споживання

Економічна ситуація в сільському господарстві характеризується перш за все тим, що через обмеженість платоспроможності населення, значний монополізм у суміжних галузях, і особливо в переробній промисловості та торгівлі, а також великий обсяг імпорту, сільськогосподарські виробники не можуть підвищувати ціни на свою продукцію відповідно до збільшення витрат на виробництво.

Загальний індекс споживчих цін у 2022 році до 2021 року склав 125,4 %, по Україні 126,6 %, у т.ч. по продуктах харчування та безалкогольних напоях – 128,8 %, по державі 134,4 %.

Згідно даних моніторингу роздрібних цін, проведеного органами державної статистики, протягом 2022 року на споживчому ринку області відбулося зростання цін на такі види продукції:

- хліб з борошна житньо-пшеничного – на 16,9 % до 29,51 грн/кг;
- борошно пшеничне вищого гатунку – на 18,4 % до 16,24 грн/кг;
- макаронні вироби – на 27,4 % до 27,64 грн/кг;
- крупу гречану – на 70,0 % до 70,57 грн/кг;
- рис – на 67,5 % до 47,61 грн/кг;
- цукор – на 16,1 % до 30,41 грн/кг;
- яловичину – на 26,1 % до 204,94 грн/кг;
- свинину – на 30,5 % до 141,72 грн/кг;
- м'ясо птиці – на 21,3 % до 82,90 грн/кг;
- сало – на 57,5 % до 142,37 грн/кг;
- яйця курячі – на 27,3 % до 35,56 грн/дес.;
- ковбаси варені I сорту – на 29,6 % до 149,84 грн/кг;
- молоко – на 17,1 % до 30,37 грн/л;
- сметану – на 20,9 % до 86,43 грн/кг;
- олію соняшникову – на 10,9 % до 65,85 грн/л;
- масло вершкове – на 25,7 % до 293,05 грн/кг;
- картоплю – на 1,1 % до 10,94 грн/кг;
- капусту – на 210,6 % до 22,64 грн/кг;
- моркву – на 151,5 % до 21,93 грн/кг;
- буряк – на 68,1 % до 17,55 грн/кг;
- цибулю ріпчасту – на 190,2 % до 24,64 грн/кг.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Прагнення України відповідати світовим критеріям розвитку, а саме розвиватися на принципах сталого розвитку, гальмується проблемами економічного стану господарства, технологічного рівня всіх сфер виробництва, недосконалістю організації суспільства, в тому числі нераціональними підходами до організації природокористування на всіх рівнях управління.

Сталий розвиток – розвиток суспільства, що дозволяє задовольнити потреби сучасного покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь.

Основними складниками сталого розвитку є економічні та екологічні інтереси суспільства. Головною метою сталого розвитку є, насамперед, підвищення якості життя.

Стале споживання і виробництво передбачає стимулювання ефективності використання ресурсів та енергії; формування сталої інфраструктури; вільний доступ до основних соціальних послуг; забезпечення «зелених» і гідних робочих місць і більш високої якості життя для всіх. Воно спрямовані на те, щоб «робити більше і краще меншими засобами», нарощуючи чисту вигоду від економічної діяльності для підтримки рівня добробуту за рахунок скорочення обсягу використання ресурсів, зменшення деградації та забруднення протягом усього життєвого циклу при одночасному підвищенні якості життя.

Для цього необхідна участь різних зацікавлених сторін, у тому числі підприємців, споживачів, політиків, дослідників, науковців, ретейлерів, засобів масової інформації, закладів з питань співробітництва в цілях розвитку та інших.

Серед головних пріоритетів досягнення сталого розвитку в Україні треба ставити необхідність створення соціально-економічної системи, здатної до постійного удосконалення та спрямованої на екологізацію виробництва.

Екологізація економіки включає: стимулювання ресурсозбереження, пошук принципово нових джерел енергії, маловідходне виробництво, переробку відходів, а також процес випуску і використання товарної продукції.

Стале споживання – це використання товарів і послуг, що задовольняють основні потреби і підвищують якість життя з мінімальним використанням природних ресурсів і з найменшою шкодою для навколишнього середовища. Необхідною складовою сталого виробництва є екологізація технологій – впровадження у виробництво і повсякденне життя людей таких виробничих процесів, які при максимальному одержанні високоякісного продукту можуть забезпечити збереження екологічної рівноваги в природному середовищі і не будуть сприяти його забрудненню.

Екологізація включає: ощадливу витрату сировини, комплексне використання природних ресурсів, створення нових технологій, що забезпечують маловідходне виробництво, замкнуті цикли водообігу, утилізацію відходів.

Отже, основними моментами екологізації є:

- запровадження заходів з ресурсозбереження;
- впровадження маловідходного виробництва;
- використання технологій переробки й утилізації відходів;
- використання альтернативних джерела енергії і палива.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

15.1. Національна та регіональна екологічна політика України

Реалізація екологічної політики на території області у 2022 році здійснювалась відповідно до Конституції України, Закону України від 25.06.1991 № 1264 «Про охорону навколишнього природного середовища», якими визначено політичні пріоритети та стратегічні напрями щодо реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Основними серед них є наступні:

- утвердження екологічної політики, як інтегрованого чинника соціально-економічного розвитку держави, з метою переходу до екологічно збалансованого розвитку;
- формування і впровадження екологічно збалансованої системи природокористування, зміни нераціональних моделей виробництва, еколого-інноваційної модернізації економіки України;
- поліпшення екологічного стану річок;
- збереження біотичної та ландшафтної різноманітності, розвиток природно-заповідної справи.

З метою реалізації національної екологічної політики, стабілізації екологічної ситуації, підвищення ефективності використання природних ресурсів на території області впроваджується ряд загальнодержавних та регіональних екологічних програм, серед яких розроблена Управлінням екології Житомирської ОДА «Обласна комплексна програма охорони навколишнього природного середовища на 2018-2022 роки» та ряд інших.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Формування і здійснення сучасної екологічної політики України, з огляду на наявні екологічні проблеми сьогодення й перспективи їх вирішення у найближчий час і в майбутньому, потребують існування такої інституційно-функціональної системи в країні, яка здатна ефективно вирішувати завдання щодо охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів, збереження навколишнього природного середовища та гармонійної взаємодії людини і природи. Від оптимальності побудови інституційного механізму в державі та дієвості його функціонування значною мірою залежить системність, комплексність та послідовність у вирішенні основних екологічних проблем у кожній сучасній цивілізованій країні.

Удосконалювати систему управління у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки можливо за допомогою наступних дій: загальних, які здійснюють законодавчі, виконавчі і правові органи, та спеціальних, які здійснюються суб'єктами, що мають спеціальні повноваження відповідно до чинного законодавства.

До загальних дій належать:

- 1) законодавчо нормативного регулювання (формування й розвиток законодавчо-правової, нормативної сфер у галузі охорони довкілля;

використання ресурсів навколишнього природного середовища; регулювання антропогенної діяльності тощо);

2) планування й прогнозування (розробка, затвердження, впровадження на практиці природоохоронних програм і проектів на основі системно-екологічного підходу; передбачення негативних та кризових ситуацій, планування природо-охоронних заходів у всіх галузях економіки);

3) організація і координування – організація всіх видів робіт з екологічного менеджменту на різних рівнях та в установах; організація виконання запланованих природоохоронних рішень та дотримання екологічних нормативів; погодження інтересів держави й бізнесу в галузі охорони довкілля. Управління у сфері охорони довкілля покладено на Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації;

4) контролювання, проведення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства організаціями незалежно від форм власності на всіх рівнях. Здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства на території області покладено на Державну екологічну інспекцію Поліського округу.

В нинішніх умовах існування України роль органів судової влади в екологічній сфері зростатиме, оскільки і зараз, і в найближчому майбутньому ці структури повинні бути максимально задіяні у першу чергу для вирішення питань відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю у результаті повномасштабного вторгнення російської федерації в країну. Важливе значення судів у галузі екології підтверджується світовим та прогресивним зарубіжним досвідом.

Протягом останніх трьох десятиріч в Україні була сформована система управління природоохоронною діяльністю.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності:

- механізм сплати екологічного податку;
- механізм відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;
- державний та місцеві фонди охорони навколишнього природного середовища у складі відповідних бюджетів.

Екологічний податок - це загальнодержавний обов'язковий платіж, що справляється з фактичних обсягів викидів у атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин, розміщення відходів, фактичного обсягу радіоактивних відходів, що тимчасово зберігаються їх виробниками, фактичного обсягу утворених радіоактивних відходів та з фактичного обсягу радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року.

За рахунок надходжень екологічного податку в області створено і діє система фондів охорони навколишнього природного середовища. Фонди охорони навколишнього природного середовища всіх рівнів є базовим механізмом державного фінансування природоохоронних заходів. Фонди

створено з метою концентрації коштів і цільового фінансування заходів, пов'язаних з охороною довкілля.

У 2022 році підприємствами, організаціями, установами області за забруднення навколишнього природного середовища до спеціального фонду всіх бюджетів сплачено 12706,60 тис. грн, з них:

- екологічний податок становить 11 058,00 тис. грн;
- інші надходження – 1 648,60 тис. грн.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Забороняється використання коштів природоохоронних фондів на заходи, не передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» (зі змінами).

15.3. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища

Протягом січня-грудень 2022 року Управліннями державного екологічного нагляду (контролю) у Житомирській області проведено 461 ресурсну перевірку.

Перевірено 99 об'єктів державного нагляду.

В результаті проведених перевірок та рейдів складено 1180 адміністративних протоколів, з яких 20 передано для розгляду в судові органи.

До адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 1162 особу. Сума накладених штрафів склала 307,792 тис. грн., стягнуто 285,974 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 262675,787 тис. грн. в т.ч. нанесених невістановленими особами 257849,699 тис. грн.

Пред'явлено до сплати 82 претензії на суму 4824,091 тис. грн., з яких стягнуто 64 на суму 1958,129 тис.грн.

51 матеріалів передано до правоохоронних органів.

1. Контроль за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів

По контролю за охороною, використанням вод та відтворенням водних ресурсів проведено 94 перевірки.

До адміністративної відповідальності притягнуто 183 особи на загальну суму штрафів 25,636 тис. грн., стягнуто 28,148 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 2282,336 тис.грн.

По фактах самовільного водокористування суб'єктам господарювання, та за скид неочищених стічних вод пред'явлено 14 претензії:

- КП «Житомирводоканал» - 6,025 тис.грн. (сплачено)
- Коростишівське МКП «Водоканал» -366,117 тис.грн.
- КП «Озерне» Новогуївинської с/р - 141,174 тис.грн. (сплачено)
- КП «Житомирводоканал» - 5,779 тис.грн. (сплачено)
- ТОВ «Агро ПЕК» - 0,837 тис.грн. (сплачено)
- ТОВ «Овруцька ПМШБК №42» - 1,155 тис. грн.
- КП «Вертебрологія» - 0,200 тис. грн. (сплачено)
- МПП «Комета» - 1,778 тис. грн.
- МПП «Комета» - 1,125 тис. грн.
- ТОВ «Овруцька ПМШБК №42» - 1,155 тис.грн.
- КП «Озерне» Новогуївинської с/р - 189,051 тис.грн. (сплачено)
- КП «Житомирводоканал» - 3,842 тис.грн
- КП «Житомирводоканал» - 14,404 тис.грн
- КП Житомирводоканал за скид неочищених стічних вод 20.09.2022 до річки Камянка 0,993 тис.грн. (сплачено)

Матеріали передані на правоохоронні органи:

- до головного управління національної поліції в Житомирській області передано матеріали перевірки, розраховані та пред'явлені збитки Коростишівському МКП «Водоканал» за скид зворотних вод з перевищенням встановлених нормативів ГДС до р. Тетерів на суму 366116,63 грн.;

- до головного управління національної поліції в Житомирській області передано матеріали перевірки ТОВ «Баранівський молокозавод»;

- до Житомирського районного відділу поліції передані матеріали за забруднення безіменного струмка невстановленими особами на території Житомирської міської ради на суму 1548,702 тис.грн.;

- до ГУНПС у Житомирській області та Житомирської обласної прокуратури по ТОВ «Комплекс екологічних споруд «матеріали перевірки та претензію на суму 575,764 тис. грн для вжиття заходів реагування в межах повноважень та виграно в першій інстанції;

- до Житомирської обласної прокуратури по КП «Іршанське» матеріали перевірки та претензію на суму 51,213 тис.грн для вжиття заходів реагування, подано позов до суду та виграно в першій інстанції;

- до ГУНПС у Житомирській області по КТП 0628 Житомирської міської ради матеріали щодо можливого забруднення р. Крошенка та вжиття заходів реагування в межах повноважень, відкрито кримінальне провадження за ст.242 ч1 КК України.

Передано матеріали до Житомирської обласної прокуратури області для вжиття заходів реагування чи представницьких інтересів:

- КП Комунальник Народицької селищної ради 116,741 тис.грн за забір підземної води за відсутності дозволу на спеціальне водокористування;

- КП Народичікомунсервіс Народицької селищної ради 103,276 тис.грн за забір підземної води за відсутності дозволу на спеціальне водокористування;
- КП Іршанське Іршанської селищної ради 51,213 тис.грн за скид зворотних вод з перевищенням встановленого нормативу ГДС.

Сплачені претензії за попередній період (самовільного водокористування суб'єктам господарювання 2019, 2021):

- ТОВ «ЖитомирАвтоІнтернешнл» - 116,493 тис.грн.
- Ружинська ТГ- 6.095 тис.грн. – самовільне водокористування (підземна).
- КП Житомирводоканал - 17,148 тис.грн.
- МКП «Бердичівводоканал» - 674,343 тис.грн. (часткова сплата).
- ВСП «Коростенське ТУ «філія «Центр БМЕС «АТ «УЗ» - 0,186 тис.грн.
- КП «Житомирводоканал» - 6,025 тис.грн.
- КП «Озерне» Новогуївинської с/р - 141,174 тис.грн.
- КП Джерело Ігнатпільської селищної ради – 9,969 тис.грн. (скиди з перевищенням встановлених нормативів ГДС)
- КП Комунальник Народицької селищної ради – сплачено 25,000 тис.грн. від загальної розрахованої суми 116,741 тис.грн (частково сплачено)

2. Контроль за охороною атмосферного повітря

По контролю за охороною атмосферного повітря проведено 62 ресурсних перевірки.

До адміністративної відповідальності притягнуто 62 особи на загальну суму штрафів 9,571 тис. грн., стягнуто 10,608 тис. грн.

Розраховані та пред'явлені претензії за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами викидів на суму 107,018 тис.грн:

- ДП «Попільнянське лісове господарство» Ходорківське лісництво – план (вик. без дозв.) – 2,131 тис.грн.
- ДП «Попільнянське лісове господарство» Ружинське лісництво – план (вик. без дозв.) – 2,754 тис.грн.
- ДП «Попільнянське лісове господарство» Корнинське лісництво – план (вик. без дозв.) – 4,585 тис.грн.
- ТОВ «Укр-Агро РТ» - план (вик. без дозв.) – 1,934 тис. грн.
- СТОВ «Мирославель-Агро» - план (вик. без дозв.) – 10,045 тис.грн.
- ТОВ «Олді-Житомир» - позаплан (вик. без дозв.) – 3,538 тис.грн. (сплачено).
- ТОВ «Вудпак» - план (вик. без дозв.) – 2,190 тис.грн.
- ТОВ «Українська ягода» - 2,599 тис.грн. (сплачено).
- ТОВ «Мясовита» - 26,482 тис.грн. (сплачено).
- ТОВ «Універсал Технологія»-2,077 тис.грн.
- КП «Пролісок»- 27,127 тис.грн. (сплачено).

- НПЦ «Сервіс» - 3,155 тис.грн. (сплачено).
- ТОВ «Люкспромгаз» - 0,257 тис. грн. (сплачено).
- КП «Головине-Добробут» – 7,659 тис.грн (сплачено).
- ТОВ «Синтез Універсал» – 0,900 тис. грн (сплачено).
- ТОВ «Синтез Універсал» – 1, 258 тис.грн (сплачено).
- ТОВ «Синтез Універсал» – 1,289 грн тис.грн. (сплачено).
- ТОВ «Синтез Універсал» – 0, 152 тис. грн (сплачено).
- ПрАТ «Житомир-Авто» – 4, 397 тис.грн (сплачено).
- ТОВ «Укрінтрейд-Полісся» - 2,489 тис.грн. (сплачено).

Матеріали передані на правоохоронні органи:

Передано до ГУ НП в Житомирській області від 17.02.2022 №1010/2/3-06 заява про вчинення злочину, передбаченого ст.238 ККУ щодо недопущення до проведення позапланового заходу ТОВ «Євр смарт пауер».

Передано (юридичним відділом) претензію по КП «Пролісок» (планова), на загальну суму 27,127 тис.грн., до Бердичівської окружної прокуратури для представництва інтересів держави в судах.

3. Контроль за охороною та використанням земель

По контролю за охороною земель проведено 78 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 41 особу на загальну суму штрафів 10,287 тис. грн., стягнуто 10,370 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 245736,718 тис.грн., в т.ч. нанесених невстановленими особами 244818,974 тис. грн.

Розраховані та пред'явлені збитки:

- ПОСП «Великояблунецьке» - самовільне зайняття земель водного фонду на суму 28,581 тис. грн грн (сплачено).
- КП «АТП 0628» Житомирської міської ради - забруднення земельної ділянки) – 6,484 тис.грн.
- Черняхівська селищна рада - засмічення земельної ділянки – 547,898 тис.грн.
- Новоград – Волинська міська рада – засмічення та забруднення земельних ресурсів побутовими відходами – 277,795 тис.грн.
- ТОВ «Баранівка – Агро» - 42,239 тис. грн., що заподіяна внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок із земель водного фонду.
- ТОВ «ДФУ Агро» - 14,656 тис. грн., що заподіяна внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок із земель водного фонду (сплачено).

Матеріали передані на правоохоронні органи:

- До ГУНП в Житомирській області передано матеріали за результатами перевірки Черняхівської селищної ради з ознаками кримінального правопорушення за ч.1 ст.239 ККУ.

- ТОВ «Фазор» недопуск до проведення заходу, ст. 238 ККУ.
- ПрАТ «Транснаціональна корпорація «Граніт» недопуск до проведення заходу, ст. 238 ККУ.
- Невстановлені особи, забруднення земель на території м. Житомира і Житомирського району на суму 1 132,124 тис грн., за ознаками злочину передбаченого ст. 239 ККУ.
- Невстановлені особи, самовільне зайняття та псування земель на території Швайківської с/р Бердичівського району, за ознаками злочину передбаченого ст. 197-1 ККУ, ст. 239 ККУ.
- Невстановлені особи, порушення вимог законодавства при передачі в земель у приватну власність на території Райгородської с/р Бердичівського району.
- ДП «Олевськторф» ДП «Житомирторф» за ознаками злочину передбаченого ст. 240 ККУ, ст. 238 ККУ.
- Новоград-Волинська міська рада (засмічення, забруднення земель) - 277,795 тис.грн.
- Матеріали перевірки Новоград-Волинської міської ради передано до Новоград-Волинської окружної прокуратури (засмічення, забруднення земель) - 277,795 тис.грн.
- Матеріали направлені на УСБУ в Житомирській області №3476/2/4-06 від 28.09.2022 стосовно засмічення земель на території Коростишівської міської ради (на суму 14522,930 тис.грн.).
- Матеріали направлені на УСБУ стосовно засмічення земель водного фонду вздовж 3-го провулку Чуднівського та русла річки Тетерів міста Житомир (на суму 228970,739 тис.грн.).

Відкрито кримінальних проваджень:

1. № 4202206000000059 від 15.09.2022 передбаченого ч. 2 ст. 239 та ч. 2 ст. 242 КК України щодо засмічення земель водного фонду вздовж 3-го провулку Чуднівського та русла річки Тетерів міста Житомир (на суму 228970,739 тис.грн.).
2. № 12022060400000309 від 16.02.2022 року передбаченого ч.1 ст. 239 КК України за матеріалами планової перевірки Черняхівської селищної ради стосовно засмічення та забруднення земельних ресурсів на суму 547 898,28 грн.
3. Бердичівською окружною прокуратурою відкрито кримінальне провадження за фактом порушень вимог земельного законодавства під час передачі у власність земельних ділянок в межах прибережної захисної смуги р. Гнилоп'ять на території садівничого товариства «Сонячної» у межах с. Хажин Бердичівського району Житомирської області.
4. Житомирським районним управлінням поліції ГУ НП в Житомирській області відкрито кримінальне провадження за ч.2 ст.239 КК України № 1202206040000040. Невстановлені особи, забруднення земель на території м. Житомира і Житомирського району (поруч полігону ТПВ, ГК Простір). Сума збитків 1 132, 124 тис.грн.

4. Контроль за охороною та використанням надр

Протягом звітнього періоду 2022 року з питань раціонального використання та охорони надр проведено 11 перевірки. До адміністративної відповідальності притягнуто 3 особи на загальну суму штрафів 0,595 тис. грн., стягнуто 0,170 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 1646,675 тис.грн

Розраховані та пред'явлені збитки:

- Озерянський торфозавод Філія ДП «Житомирторф» самовільне надкористування (торф) на суму 1 646, 675 тис. грн.

Матеріали передані на правоохоронні органи:

- Озерянський торфозавод Філія ДП "Житомирторф" самовільне надкористування до ТУ ДБР, розташованого у м. Хмельницькому;

- ТОВ «Омелянівський карер» недопуск до проведення заходу, ст. 238 ККУ.

5. Контроль за поводженням з відходами і хімічними речовинами

У сфері поводження з відходами і хімічними речовинами проведено 89 перевірок.

До адміністративної відповідальності притягнуто 297 осіб на загальну суму штрафів 69,360 тис. грн., стягнуто з урахуванням минулого періоду 70,030 тис. грн.

6. Контроль за охороною, захистом, використанням рослинних ресурсів

По охороні рослинного світу протягом звітнього періоду до адміністративної відповідальності у вигляді штрафів притягнуто 250 осіб. Сума накладених штрафів склала 163,166 тис. грн., стягнуто 173,133 тис. грн.

По фактах пошкодження дерев та незаконних рубок розраховано збитки на суму 12444,524 тис. грн., в т.ч. 11256,602 тис. грн. нанесених невстановленими особами.

26 матеріалів передано до правоохоронних органів:

- До ГУНП в Житомирській області передано матеріали перевірки ДП «Радомишльське ЛМГ» щодо незаконної порубки дерев (сума розрахованих збитків становить 405,429 тис.грн) для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування за ч.1 ст.246 ККУ та здійснення досудового розслідування.

Розраховано збитки на суму 1890,888 тис. грн. – за незаконну порубку 286 дерев різних порід на землях лісового фонду Дворищенської с/р за межами населеного пункту Дворище – матеріали готуються до передачі до правоохоронних органів.

До Коростенської окружної прокуратури передано матеріали щодо стягнення збитків за незаконну порубку дерев з ДП «Олевське ЛГ», (розраховані та пред'явлені суб'єкту господарювання у 2020 році)

Прокуратурою заявлено позов, який прийнято Господарським судом Житомирської області до ДП «Олевське ЛГ» (претензія на суму 722,569 тис. грн.

По фактах незаконних рубок дерев невстановленими особами матеріали передано в правоохоронні органи:

- 54,446 тис. грн. - незаконна порубка дерев в лісосмузі між селами Крученець та Грушки, Житомирського р-н. (звернення гр Кулеша О. до ДЕІ Поліського округу) - матеріали передано до ВП № 1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області;

- 64,950 тис. грн. - незаконна порубка дерев в прибережно захисній смузі річки Тетерів поблизу с. Дідківці, Житомирський р-н. - передано до Житомирського РУП ВП № 5;

- 4,975 тис. грн. - незаконна порубка дерев в м. Коростишів, вул. Київська, 50 - передано ВП №2 ЖРУП ГУНП в Житомирській області;

- 91,513 тис. грн. - незаконна порубка дерев с. слобідська-Селецька, Житомирський рн. - матеріали передано до ВП № 1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області.;

- 225,460 тис. грн. - незаконна порубка дерев біля дачної ділянки Тетерівського масиву біля с. Буки Житомирського р-н. - передано до ВП № 1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області.

- 97,498 тис. грн. - незаконна порубка дерев в районі садового товариства "Зарево" Василівська С/Р, Житомирський р-н. - передано до ВП № 1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області.

- 897,351 тис. грн – незаконна порубка 147 дерев породи сосна в урочищі Попова Соснина Барашівської ТГ Рясненського старостинського округу Новоград-Волинського р-н. – матеріали передано до Новоград-Волинського ВП ГУНП в Житомирській області.

- звернення гр Машталяр В. - незаконна порубка дерев між селами Дідковичі та Дубище Житомирська обл. - 21,681 тис. грн. - передано до ВП № 5 ЖРУП ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.

- звернення журналіста газети "Вісті" - незаконна порубка дерев у лісосмузі біля смт Пулини - 305,670 тис. грн. - передано до ВП № 4 ЖРУП ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб;

- звернення в.о. директора ПЗ "Древлянський" - незаконна порубка дерев породи вільха на території ПЗ "Древлянський" - 25,941 тис. грн. - ВП № 1 Коростенське РУП ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.

- незаконна порубка зелених насаджень біля ресторану "Колиба" на території Станішівської ТГ - 22,407 тис. грн. - матеріали передані до ГУНП в Житомирській обл. для встановлення винних осіб.

- звернення гр Кулеша О.А. до ДЕІ Поліського округу-28,663 тис. грн.
- незаконна порубка дерев в лісосмузі с. Крученець та с. Грушки Житомирського р-ну.
- 203,776 тис. грн. – незаконна порубка дерев в прибережно-захисній смузі р. Тетерів в м. Житомир – передано до СБУ в Житомирській області для встановлення винних осіб.
- 3,200 тис. грн – незаконна порубка дерев в м. Житомир – передано до Житомирського ВП ГУНП в Житомирській обл. – для встановлення винних осіб.
- 497,310 тис.грн. - незаконна порубка дерев невстановленими особами 38-ми сироростучих дерев на території Тетерівської ТГ Житомирського району. Матеріали передано до ГУНП в Житомирській області.
- 76,163 тис. грн. – незаконна порубка дерев в Житомирському районі - передано до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.
- 192,051 тис. грн – незаконна порубка дерев в поблизу р. Ірша. с. Рижани Житомирський рн. – передано до ГУНП в Житомирській обл. – для встановлення винних осіб.
- 1717,526 тис. грн - незаконна порубка 135 дерев породи вільха, 1 дерева породи ясен та 1 дерева породи осика на землях комунальної власності поза межами населеного пункту с. Очеретянка Пулинської селищної громади Житомирський рн.- передано до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.
- 2033,299 тис. грн - незаконна порубка 211 дерев породи вільха, 12 дерев породи береза на землях комунальної власності поза межами населеного пункту с. Теньківка Курненської селищної громади Житомирський рн. - передано до ГУНП в Житомирській області для встановлення винних осіб.
- Незаконна порубка дерев в м. Житомир- 27,571 тис. грн – ВП № 1 Житомирське РУП ГУНП у Житомирській області.
- незаконна порубка 46 дерев в с. Станішівка в полосі відводу автодороги Р-18 Житомир-Попільня-Сквира-Володарка-Ставище - 60,472 тис. грн - передано до ВП №1 Житомирського РУП ГУНП в Житомирській області.
- незаконна порубка зелених насаджень, а саме 25 дерев породи вільха за межами населеного пункту с. Карабачин, Брусилівської с/р - 76,953 тис. грн - передано для встановлення винних осіб до ГУНП в Житомирській області.
- Незаконна порубка 1 дерева породи дуб в м. Коростишів – 10,450 тис. грн – передано до ВП № 2 Житомирське РУП ГУНП у Житомирській області.
- Матеріали справи за незаконну порубку 286 дерев різних порід на землях лісового фонду Дворищенської с/р за межами населеного пункту Дворище передано до СБУ в Житомирській області (розраховано 1890,888 тис. грн та подано розрахунки в звіт вересень ОП).
- 71,692 тис. грн. - незаконна порубка 27 дерев породи акація, клен, шовковиця на землях комунальної власності Глибочицької с/р, Житомирського рн. за межами с. Руденька- передано до ВП №1

Житомирського РУП для внесення відомостей до ЄРДР та встановлення винних осіб.

- 2580,637 тис. грн. - незаконна порубка 131 дерева (сосна, в'яз, клен, тополя) в смузі відводу автомобільної дороги Т-06-08 Малин-Кочерів, км 23+250-км 25+100 поза межами населеного пункту та в межах населеного пункту (праворуч) с. Мала Рача, Радомишльської міської ради – передано до Головного управління національної поліції у Житомирській області.

Пред'явлено до сплати 39 претензій на суму 1187,922 тис. грн.:

- Гр. Кравчуку О. – незаконна порубка – 0,545 тис. грн.-сплачено
- Гр. Синяку А. – незаконна порубка – 0,545 тис. грн.-сплачено
- Гр Нечипоруку В. – незаконна порубка – 0,545 тис. грн.-сплачено
- Гр Лясківському В. – незаконна порубка -0,545 тис. грн.-сплачено
- Гр Карлюзі О.В. – незаконна порубка дерев в м. Житомир – 12,300 тис. грн. – сплачено
- гр Павлюку В.- незаконна порубка дерев на території ДП "Романівський лісгосп АПК" - 113,381 тис. грн.; - сплачено;
- Гр Смальському С. - незаконна порубка дерев на території ДП "Романівський лісгосп АПК" - 69,319 тис. грн. - сплачено
- Смальському С. - незаконна порубка дерев на території ДП "Романівський лісгосп АПК" - 68,924 тис. грн. - сплачено
- гр Якимцю О. - незаконна порубка дерев на території ДП "Романівський лісгосп АПК" -59,678 тис. грн. - сплачено.
- гр Кіндраку В. - незаконна порубка дерев на території ДП "Романівський лісгосп АПК" - 69,652 тис. грн. -сплачено.
- ДП "Радомишльське ЛМГ" - незаконна порубка дерев - 405,429 тис. грн. – матеріали передано до ГУНП в Житомирській області.
- гр. Корінчук А.С. - незаконна порубка дерев ст.65 КУПАП - 0,456 тис.грн. – сплачено
- Остапчук Б.М. - незаконна порубка дерев ст.65 КУПАП - 0,456 тис.грн.- сплачено
- ДП «Баранівське ЛМГ» - незаконна порубка дерев, план. – 73,565 тис. грн.- сплачено
- Гр В. Демиденку – незаконна порубка дерев, рейд – 0,545 тис. грн. – сплачено
- гр О. Голодюку – незаконна порубка дерев, рейд – 2,724 тис. грн. – сплачено
- Гр. Гуменюк В.А. – незаконна порубка дерев, рейд – 6,600 тис. грн.
- незаконна порубка дерев гр. Палішом Д. - 9,725 тис. грн
- Гр Гирлован Ю.В. – незаконна порубка 4 дерев породи сосна (ст 65 КУПАП) – 2.284 тис. грн – сплачено
- Гр Ярош М. – незаконна порубка дерев породи сосна в с. Дубище, Житомирський р-н. (ст 153 КУПАП) – 0,712 тис. грн. – сплачено

- Гр Грицику В – незаконна порубка дерев породи вільха біля р. Случ за межами населеного пункту Новий Любар, Житомирський р-н. (ст 65 КУпАП) – 6,968 тис. грн.
- Гр. Надточий А – пошкодження до ступеня припинення росту 2 дерев породи сосна – 0,552 тис. грн – сплачено
- Гр. Лимарев Д.А. – незаконна порубка дерев – 10,778 тис. грн – сплачено
- Гр. Хилько Л- незаконна порубка 4 дерев в с. Станішівка в полосі відводу автодороги Р-18 Житомир-Попільня-Сквира-Володарка-Ставище – 20,950 тис. грн. – сплачено
- Гр. Машко В. – пошкодження дерев - 1,388 тис. грн. - сплачено
- Гр. Синиці А. - незаконна порубка дерев на території ДП «Малинський лісгосп АПК» - 8,847 тис. грн. - сплачено
- Гр. Тищенко В.П. - незаконна порубка дерев – 208,454 тис. грн.
- гр. Токаренко М.- незаконна порубка дерев - 12,034 тис. грн.
- гр. Марчуком М. незаконна порубка дерев - 5,113 тис. грн.
- гр. Палішом Д. - незаконна порубка дерев 2,300 тис. грн.
- гр. Глущенко - незаконна порубка дерев 1,607 тис. грн.- сплачено
- О. Куцаку – незаконна порубка – 0,599 тис. грн.
- В. Руліну – незаконна порубка – 4,388 тис. грн.
- Ю. Устименку – незаконна порубка – 3,020 тис. грн.
- К. Дронговському – незаконна порубка – 0,599 тис. грн. - сплачено
- В. Галицькому – незаконна порубка – 0,599 тис. грн.
- О. Товстенку – незаконна порубка – 0,599 тис. грн.
- О. Бацуку – незаконна порубка – 0,599 тис. грн.
- М. Орловському – незаконна порубка – 0, 599 тис. грн.

Відкриті кримінальні провадження

1. Незаконна порубка на території м. Житомир прибережна захисна смуга р. Тетерів за зверненням на «Гарячу лінію» на суму 203,776 тис. грн - Внесено до ЄРДР 29.04.2022 за № 42022062020000087 за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч 4 ст 246 КК України, (рослинний світ)
2. Незаконна порубка на території с. Очеретянка за зверненням на «Гарячу лінію» Житомирський район на суму 1717,526 тис. грн - Внесено до ЄРДР № 12022060460000096 від 07.07.2022 за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст 246 КК України, (лісові ресурси)
3. ДП «Радомишльський лісгосп АПК» - 1750,529 тис. грн – відповідно до листа Коростишівської окружної прокуратури за фактом незаконної порубки дерев ДП «Радомишльським лісгоспом АПК» зареєстроване кримінальне провадження № 12021060450000137 від 18.09.2021 року за ч. 1 ст 367 КК України (лісові ресурси)
4. По факту незаконної порубки дерев біля с. Буки Тетерівського масиву відкрито крим. провадження (сума 225,460 тис. грн. – справа була

передана до ВП № 1 Житомирського РУП в Житомирській області для встановлення винних осіб).

5. Відкрито кримінальну справу за ознаками кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст 246 КК України - по факту пошкодження 41 дерева біля с. Рея, Бердичівського рн. - (сума 773,277 тис. грн)

6. відкрито кримінальне провадження від 21.10.22 № 12022060460000191 за ознаками вчинення кримінального правопорушення передбаченого ч. 1 ст 246 КК України по факту незаконної порубки дерев на землях лісового фонду Дворищенської с/р за межами населеного пункту с. Дворище (сума 1890,888 тис. грн) розраховано в вересні 2022 року та подано розрахунки в звіт ОП вересень);

7. відкрито кримінальне провадження № 12021060450000193 за ч. 1 ст. 246 - за незаконну порубку дерев було пред'явлено претензію на суму 405,429 тис. грн, матеріали було передано до ГУНП в Житомирській області

8. відкрито кримінальне провадження № 4202206220000019 від 28.01.2022 за ч. 1 ст 246 КК України (незаконна порубка 38 дерев на території Тетерівської сільської ради за межами с. Дениші)

Сплачені претензії за попередній період (2020-2021р.):

- ДП «Бердичівське ЛГ» - позапланова перевірка 2020 року, незаконна порубка дерев. (сума загальна претензії 502,442 тис. грн) сплачено частину на суму 281,847 тис. грн.

- ДП «Коростишівський лісгосп АПК» - пошкодження дерев – 2,958 тис. грн

- Гр Ковальчук О.М. – незаконна порубка дерева – 0,445 тис. грн.

- Гр Скрицька А.Ю. – незаконна порубка дерева – 0,445 тис. грн.

- ДП "Пулинський лісгосп АПК" - незаконна порубка дерев - 30,140 тис. грн.

- ДП «Лугинське СЛГ» - незаконна порубка дерева- сплачено залишок в сумі 31,812 тис.грн. (від загальної суми 71,812 тис.грн.)

- ДП «Коростишівське ЛГ» сплатив за ДП «ПопільнянськеЛГ» сплачено 259,724 тис.грн. незаконна порубка дерева (за рішенням суду)

7. Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу

По охороні тваринного світу протягом звітного періоду проведено 40 перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства. Складено 147 адміністративних протоколів.

Сума накладених штрафів склала 18,063 тис. грн., стягнуто 18,656 тис. грн.

На території Овруцької УТМР виявлено факт незаконного добування куріпки сірої з мисливської зброї. Складено 1 протокол за ст. 85 ч.2 КУпАП, матеріали передані до суду. Сума розрахованих збитків становить 2,000 тис.грн.

8. Контроль за охороною, використанням та відтворенням рибних ресурсів

Протягом звітнього періоду по охороні рибних ресурсів складено 194 адміністративних протоколів, з яких 13 передано для розгляду в судові органи.

Загальна сума накладених штрафів склала 11,116 тис., грн. стягнуто 10,859 тис. грн.

Загальна сума розрахованих збитків, заподіяних державі внаслідок порушення вимог природоохоронного законодавства становить 404,634 тис.грн.

На Корнинському Водосховищі (Житомирський р-н) було виявлено незаконний вилов риби. Складено 1 протокол за ст.85 ч.4 КУпАП та передано до суду. Розраховано збитки за незаконний вилов риби – 171,000 грн.

На р. Тетерів м. Житомир виявлено незаконний вилов риби за допомогою сіток. Складено 1 протокол за ст. 85 ч.4 КУпАП, матеріали передано на суд. Сума розрахованих збитків становить 60,095 тис.грн.

Передано два матеріали з розрахованими збитками до ГУНП в Житомирській області по встановленню винних осіб:

- по загибелі риби в р. Крошенка, Житомирський р-н, сума збитків 139,539 тис.грн;
- загибелі риби в р. Мика, с. Осники, Житомирського району збитки – 34,000 тис. грн.

9. У сфері використання об'єктів природно-заповідного фонду.

Протягом січня-грудня 2022 року державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища проведено 3 перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства про природно-заповідний фонд. За результатами проведених перевірок складено 3 протоколи про адміністративне правопорушення. Розраховано збитки на суму 51,882 тис. грн., які нанесені невстановленими особами.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програма спрямована на реалізацію державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних та економічних особливостей

регіону.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;

проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;

зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;

організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Перелік регіональних (місцевих) природоохоронних програм

Таблиця 15.4.1.

№ з/п	Назва програми	№ та дата прийняття	Кількість коштів у звітному році за програмою		
			виділено, тис. грн	фактично профінансовано, тис. грн	%
1	2	3	4	5	6
1	Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2023 рік	Розпорядження начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 27.12.2022 № 384	У межах фінансового ресурсу	-	-
2	Обласна Програма забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів (на території Житомирської області) на 2021-2025 роки	Рішення Житомирської обласної ради від 04.11.2021 № 242	167,912	166,952	99,4

3	Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки	Розпорядження начальника Житомирської обласної військової адміністрації № 376 від 20.12.2022	У межах фінансового ресурсу	-	-

Житомирській області на 2022 рік за бюджетною програмою КПКВК 2708070 „Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення” було передбачено асигнування у сумі 2233,40 тис. грн., які відповідно до паспорту бюджетної програми КПКВК 2708070 були призначені:

1. На утримання Житомирського обласного центру радіологічного контролю та виконання заходів по ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (Центр) – 904,90 тис грн.

2. На утримання Народницької районної спеціалізованої станції по догляду за землями зони безумовного відселення (Станція) – 1328,50 тис грн. Кошти в 2021 році надійшли 100% до річного плану та були спрямовані на виконання природоохоронних заходів.

Спеціалістами Житомирського обласного центру радіологічного контролю по виконанню заходів з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС протягом 2022 року проводилася робота з організації радіологічного контролю сільськогосподарської та лісової продукції.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 14 серпня 2019 р. № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря»:

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 04.11.2019р. № 392 «Про орган управління якістю атмосферного повітря та затвердження Положення про управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації у новій редакції» Управління екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації визначено органом управління якістю атмосферного повітря;

розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 13.02.2020р. № 121 «Про утворення обласної комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю повітря» утворено комісію з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі Комісія);

Розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 28.10.2022 № 310 розроблено та затверджено Програму

державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря Житомирської зони на 2023 – 2027 роки.

Заходами Програми передбачено створення автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря з встановленням трьох постів спостереження. Автоматизована система дозволить виконувати одне із найважливіших завдань: отримувати достовірні відомості щодо вмісту у атмосферному повітрі забруднювальних речовин, оцінювати та прогнозувати її зміни і ступені небезпечності, розробляти науково обґрунтовані рекомендації для прийняття управлінських рішень у галузі охорони атмосферного повітря, у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також інформувати населення про якість атмосферного повітря, вплив його забруднення на здоров'я та життєдіяльність людини.

15.6. Оцінка впливу на довкілля

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» введено сучасний та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля (далі – Закон).

Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Відповідно до вимог Закону створено єдиний реєстр оцінки впливу на довкілля, в якому розміщуються матеріали та інформація стосовно проходження суб'єктами господарювання процедури оцінки впливу на довкілля.

Визначено порядок проведення процедури з оцінки впливу на довкілля, надання висновку про оцінку впливу на довкілля та затверджені критерії постановами Кабінету Міністрів України, а саме: - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 989 «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля»; - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1010 «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля»; - постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 1026 «Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля».

Процедура оцінки впливу на довкілля передбачає підготовку суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля, проведення його громадського обговорення, аналіз уповноваженим органом інформації, наданої у звіті з оцінки впливу на довкілля, будь-якої додаткової інформації, яку надає суб'єкт господарювання, а також інформації, отриманої від громадськості під час громадського обговорення, під час здійснення процедури оцінки транскордонного впливу, а також надання уповноваженим

органом мотивованого висновку з оцінки впливу на довкілля.

У 2022 році Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації надано суб'єктам господарювання 27 висновків з оцінки впливу на довкілля стосовно допустимості провадження планованої діяльності на території області.

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Існування екологічного податку зумовлено необхідністю часткової компенсації негативного впливу на природу різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів. Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за шкоду, заподіяну навколишньому середовищу. Відтак, сума сплаченого екологічного податку повинна покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення навколишнього середовища, відповідати сумі нанесеній навколишньому середовищу шкоди.

Держава зацікавлена у тому, щоб обсяги сплаченого екологічного податку збільшувались, оскільки податок є одним з джерел доходів бюджетів. При цьому, ціллю державної екологічної політики є зменшення забруднення навколишнього природного середовища. Для держави також важливо зберегти рівень ділової активності, отже зміни у екологічному оподаткуванні не повинні спричинити припинення або скорочення діяльності суб'єктів господарювання.

Відповідно до Бюджетного кодексу України було визначено зарахування коштів від сплати екологічного податку та коштів від відшкодування збитків, завданих порушенням природоохоронного законодавства до місцевих бюджетів.

В Бюджетному кодексі України з 2018 року внесено зміни щодо зменшення фінансування природоохоронних заходів за рахунок екологічного податку, зокрема:

- на 25% зменшено зарахування до спеціального фонду обласних бюджетів екологічного податку. Відтепер до обласних бюджетів зараховується 30% (замість 55%), до державного бюджету – 45% (замість 20%). Зміни внесено до статей 29 та 69¹ Кодексу;
- до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – 25 %.

Відповідно до функцій екологічного податку надходження від його сплати повинні бути джерелом фінансування природоохоронних заходів, а його обсяги мають бути достатніми для реалізації заходів з компенсації шкоди, яку нанесли навколишньому природному середовищу забруднювачі. Відтак, держава зацікавлена, з одного боку, у максимізації надходжень екологічного податку, оскільки він є одним з джерел доходів бюджету, а з іншого, у мінімізації забруднень, які погіршують стан навколишнього природного середовища.

За 2022 р. фактично сплачено та надійшло до казначейства 22460,63 тис грн. екологічних платежів, в т. ч. до державного бюджету - 10107,28 тис грн, до місцевих бюджетів 5615,16 тис грн, до бюджету області – 6738,19 тис грн.

Одним із шляхів збільшення надходжень коштів від сплати збору за забруднення навколишнього середовища до загального фонду, це виявлення контролюючими органами, екологічною інспекцією та ДФСУ нових суб'єктів господарювання, які здійснюють господарську діяльність без дозволу на викиди в атмосферне повітря та відповідно не сплачують податки.

Кошти природоохоронних фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Кошти фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватися тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Обласний фонд охорони навколишнього природного середовища являється практично єдиним гарантованим джерелом фінансування природоохоронної діяльності. Проте, проведення більшості заходів потребує великих капіталовкладень, яких не вистачає, що не дозволяє фінансувати масштабні природоохоронні заходи.

Державна екологічна політика та державні фінансові ресурси мають бути направлені на запобігання та вирішення основних екологічних проблем у регіонах, з метою недопущення екологічних катастроф.

Надходження та використання коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища, тис грн.

Табл. 15.7.1.1.

№ п/п	Обсяг коштів	Рік		
		2020	2021	2022
1	Залишок коштів на початок звітного періоду	11207,5	9830,50	1584,00
2	Надходження коштів у звітному періоді – всього	2587,4	3027,61	5546,00
3	Використано коштів - всього	3964,4	11274,11	5546,00
4	Залишок коштів на кінець звітного періоду	9830,5	1584,00	1584,00
5	% використання коштів (дані п.3 поділити на /(дані п.1+дані п.2)x 100)	28,7	87,68	77,78

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

З метою реалізації державної політики України у галузі охорони довкілля, активізації роботи по здійсненню природоохоронних заходів та визначення пріоритетних напрямків з охорони навколишнього природного середовища в області розроблена і затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376

Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;

проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;

зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;

організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Досягнення мети Програми потребує комплексних спрямованих дій органів державної влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ і підприємств області всіх форм власності для реалізації пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища.

Ресурсне забезпечення Програми, тис грн.

Таблиця 15.7.2.1.

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання Програми	I етап виконання Програми			II етап (2024 - 2025 роки)	III етап (2026 - 2027 роки)	Всього витрат на виконання Програми
	2023 рік	2024 рік	2025 рік			
1	2	3	4	5	6	7
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
державний бюджет	-	-	-	-	-	-
обласний бюджет	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу	У межах фінансового ресурсу
районні, міські (міст обласного значення), бюджети об'єднаних територіальних громад	-	-	-	-	-	-
бюджети сіл, селищ, міст районного значення	-	-	-	-	-	-
кошти небюджетних джерел	-	-	-	-	-	-

Відповідно до затвердженого рішенням обласної ради кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища (далі – ОНПС) на 2022 рік від 16.12.2021 за № 320, зі змінами передбачено виконання заходів з природоохоронної діяльності на загальну суму 5907,00 тис грн. на утилізацію відходів, збереження природно-заповідного фонду, іншу діяльність у сфері екології та охорони природних ресурсів, а також субвенцію з місцевого бюджету на здійснення природоохоронних заходів.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому порядку в умовах воєнного стану» органи Казначейської служби України не здійснюють платежі за видатками на оплату природоохоронних заходів з обласного фонду навколишнього природного середовища. Було прийнято рішення щодо внесення змін до кошторису витрат обласного фонду охорони навколишнього природного середовища і кошти в сумі 5546,00 тис грн. надати Мировіпільській селищній раді на проект «Будівництво очисних споруд господарсько побутових стоків в смт Миропіль». Кошти використані в повному обсязі.

Попри те, що в Україні введено воєнний стан, будівництво очисних споруд господарсько побутових стоків в смт Миропіль завершено, і це дає можливість поліпшити стан довкілля, забезпечення захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища.

Загалом природоохоронні заходи Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської облдержадміністрації проводяться згідно календарного плану в межах кошторису витрат обласного фонду.

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки спрямовані на впровадження науково обґрунтованих та безпечних для навколишнього природного середовища і здоров'я населення вимог до процесів, товарів та послуг.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про стандартизацію» розрізняють (залежно від суб'єкта стандартизації, який приймає чи схвалює стандарти): національні стандарти; кодекси усталеної практики та класифікатори, прийняті чи схвалені центральним органом виконавчої влади у сфері стандартизації; каталоги та реєстри загальнодержавного застосування; стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови, прийняті чи схвалені іншими суб'єктами, що займаються стандартизацією.

Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» відносить до сфери державного метрологічного нагляду контроль стану навколишнього природного середовища, а вимірювання в цій сфері повинні виконуватися атестованими, відповідно до «Правил уповноважень та атестації у державній метрологічній системі», лабораторіям.

Оснoву екологічного нормування складають:

- ГДК - гранично допустимі концентрації;
- ОБРВ - орієнтовно безпечні рівні впливу;
- ГДВ - гранично допустимі викиди (в атмосферу);
- ГДС - гранично допустимі скиди (у водні об'єкти);
- тимчасово погоджені викиди і скиди;
- ліміти використання природних ресурсів, викидів і скидів.

Норми (ГДК і ОБРВ) є єдиними для всієї території України.

Екологічні нормативи (ГДВ, ГДС) розробляють і вводять у дію державні природоохоронні органи, норми охорони здоров'я - інші уповноважені на те державні органи в межах своєї компетенції відповідно до природно-ресурсного законодавства.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС висуває нові вимоги до державного регулювання охорони навколишнього природного середовища України відповідно до європейських стандартів. Тому головною умовою використання означених інструментів державного регулювання є удосконалення чинного природоохоронного законодавства України, розробка законодавчих актів, які стосуватимуться субсидування, кредитування, квотування, систем застави та інше, що має призвести до збільшення інвестування в охорону навколишнього природного середовища.

15.9. Державне регулювання природокористування

Законом України від 07.02.2017 № 1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» (далі - Закон) внесено зміни до ст. 49 Водного кодексу України, в тому числі змінено орган, уповноважений на видачу дозволу на спеціальне водокористування.

З моменту набрання Законом чинності, а саме: з 04.06.2017 видача (відмова у видачі, переоформлення, анулювання) дозволів на спеціальне водокористування здійснюється територіальними органами Державного агентства водних ресурсів України, а повноваження облдержадміністрацій видавати дозволи на спеціальне водокористування припинено.

Територіальним органом Державного агентства водних ресурсів України у Житомирській області за 2022 рік видано 54 дозволи на спеціальне водокористування.

Державне регулювання у сфері охорони атмосферного повітря, головним чином, відбувається шляхом видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, а саме: встановлення умов та вимог до обладнання, технологічних процесів та дозволених обсягів викидів забруднюючих речовин і заходів щодо їх зниження.

Через Центр наданні адміністративних послуг Житомирської міської ради надається адміністративна послуга з видачі/анулювання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря суб'єктам

господарювання (далі - Дозвіл), об'єкти яких відносяться до другої та третьої групи.

За 2022 рік Управлінням видано 261 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, з них для другої групи - 47 дозволи, для третьої – 214.

З 2012 року, відповідно до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», зі змінами, прийом суб'єктів господарювання з питань отримання документів дозвільного характеру здійснюється через Центри надання адміністративних послуг.

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи та її форми», суб'єкти господарювання у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів становить від 50 до 1000 умовних одиниць, щороку подають декларацію про відходи.

За 2022 рік Управлінням екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації було розглянуто та зареєстровано 349 декларацій про відходи.

Відповідно до постанов Кабінету Міністрів України за 2022 рік опрацьовано:

- 48 реєстрових карт об'єктів утворення відходів і об'єктів оброблення та утилізації відходів;
- 24 паспорти місць видалення відходів (МВВ).

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою концентрації наукових знань та інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики:

- опрацюванням існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведенням наукових пошуків за відповідними напрямами та науковим опрацюванням природоохоронних проектів.

Науково-технічний прогрес за своїм визначенням - це розширення можливостей більш ощадливого використання природно-ресурсного потенціалу і його відтворення, екологізації суспільного виробництва та всієї людської життєдіяльності за умови впровадження технологічних та ресурсозберігаючих інновацій.

У 2022 році з метою ефективного використання наукового потенціалу і наукового забезпечення вирішення екологічних проблем області.

Екологічною проблемою області є проблема зберігання, утилізації та знешкодження відходів, що справляють негативний вплив на стан довкілля. Відходи є одним з найбільш вагомих факторів забруднення навколишнього середовища і негативного впливу на всі компоненти довкілля: призводять до

забруднення підземних та поверхневих вод, атмосферного повітря, земельних ресурсів, ведуть до зменшення сільськогосподарського виробництва.

Проблема негативного впливу відходів на навколишнє середовище є однією з найбільш болючих у регіоні. Щорічно обсяги накопичення відходів збільшуються, виникають несанкціоновані звалища, не вирішується проблема поводження з небезпечними відходами. У селищах та містах області всього нараховується 824 сміттєзвалищ та 6 полігонів для збирання і зберігання твердих побутових відходів. Площа, зайнята ними, складає близько 705,2 га.

Крім побутових відходів, значною проблемою є складування промислових відходів, а саме здійснення заходів з видалення та оброблення проммайданчиків діючих та зупинених каменеобробних підприємств від твердих побутових відходів і перевезення, накопичення та розміщення цих відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері, із залученням спеціального обладнання і потужностей з їх переробки для вирішення питань утилізації та використання в будівельній та шляхобудівельній галузях.

Екологічні проблеми України повною мірою торкнулись і Житомирщини. Більш того, найменші відхилення у природноекоекологічному балансі цього краю негайно позначаються на екологічному стані інших регіонів країни.

Серйозною проблемою в питаннях поводження з відходами є приведення в безпечний екологічний стан міських звалищ побутових відходів. Полігони твердих побутових відходів в містах Житомирі, Бердичеві, Новоград-Волинському і Коростишеві експлуатуються з порушенням екологічних та санітарних вимог: не дотримуються технологічні вимоги складування відходів, відсутні спостережні свердловини за змінами у стані підземних вод, не дотримані розміри санітарно-захисних зон.

Вкрай необхідним є будівництво полігонів твердих побутових відходів в містах і селищах області. Будується завод по переробці відходів в м. Житомирі.

Згідно з даними комплексної інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин, проведеної районними державними адміністраціями спільно з органами місцевого самоврядування Житомирської області, на території області зберігається 458,084 т заборонених і непридатних до використання ХЗЗР, що підлягають знешкодженню (утилізації), та більша частина яких знаходиться у вкрай незадовільному стані.

На сьогодні з усіх існуючих методів утилізації ХЗЗР найбільш ефективним є спалювання в спеціальних високотемпературних печах, обладнаних сучасними системами очищення димового газу та контролю за викидами і небезпечними рештками.

До 2015 року небезпечні відходи експортувалися в країни ЄС, які мають необхідні потужності для екологічно безпечного знищення ХЗЗР. Однак, у зв'язку із відсутністю законодавчого врегулювання порушеного питання, механізм транскордонного перевезення відходів у нас було заблоковано.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 року № 1212 «Про внесення зміни до пункту 11 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням», дозволено вивіз ХЗЗР за кордон для екологічно безпечної утилізації або здійснення такої утилізації в Україні (у разі наявності відповідних потужностей).

Загальні річні надходження у Житомирський обласний фонд охорони навколишнього природного середовища становлять 5 – 6 млн грн. Без державної підтримки, лише за рахунок коштів місцевих бюджетів та екологічних фондів, здійснити вищезгадані роботи неможливо, а стан зберігання ХЗЗР призводить до погіршення санітарно-епідеміологічної ситуації та зростання соціальної напруги серед населення області.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються навколишнього природного середовища

У своїй діяльності з екологічного інформування громадськості Управління керується положеннями Оргуської конвенції про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», Законом України «Про інформацію» та іншими законодавчими і нормативними документами. Населення зверталось до Управління переважно по питаннях стану навколишнього природного середовища в області та окремих його ресурсів (вода, земля, атмосферне повітря). Необхідна інформація з зазначених питань надавалась, як в письмовій так і в усній формі, в залежності від запиту. Екологічні матеріали також розміщені на сайті управління <http://eprdep.zht.gov.ua>.

15.12. Екологічна освіта та інформування

Фото 15.12.1 Нагородження переможців «Юннатівський оскар»

У 2022 році екологічна освіта в області набуває особливого значення, оскільки в умовах воєнних дій виникають нові джерела впливу на довкілля.

Відповідно, важливим є здійснення еколого-просвітницької роботи серед населення, особливо серед дітей та молоді, щодо можливих небезпек для людини під час виникнення екологічних загроз в умовах воєнних дій. Лише відповідальне споживання та раціональне використання природних ресурсів може гарантувати нам чисте і здорове майбутнє.

Основною метою освітньої діяльності КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР є формування екологічного світогляду серед здобувачів освіти на основі Концепції сталого розвитку для дієвого та ефективного використання природних ресурсів та екосистем в умовах післявоєнної відбудови України. Основні вимоги – це безпечне навчання, яке буде навчально-пізнавальним, практичним та цікавим для дітей.

Для забезпечення неперервної екологічної освіти і виховання в області створена система в якій діють 1 заклад позашкільної освіти еколого-натуралістичного спрямування, 17 еколого-натуралістичних відділень на базі закладів позашкільної освіти, 386 еколого-натуралістичний гурток при закладах освіти області, 143 екологічних стежок, 170 колективів екологічної просвіти, 27 шкільних лісництв.

В області налічується 6 гуртків зоолого-тваринницького напрямку, в яких займається 525 вихованців. Це гуртки таких профілів: юні зоологи, юні орнітологи, юні акваріумісти, юні кінологи, любителі домашніх тварин та інші. При закладах загальної середньої та позашкільної освіти області діє 109 куточків живої природи.

У 2022 році функціонувало 27 шкільних лісництв, проте їх діяльність змінилася у зв'язку із воєнним станом. Юні лісівники вирощують та доглядають за саджанцями на дослідних ділянках, опановують ази лісівничої справи, вчаться застосовувати набуті знання на практиці, ефективно співпрацюють з лісовими господарствами Житомирщини. На закріплених територіях вони доглядають за 160 мурашниками, підгодовують тварин взимку, виготовили та розвішали 2825 штучних гніздівель для птахів. Також із здобувачами освіти було здійснено 177 екологічних походів та експедицій.

Фото 15.12.2 Практичні заняття з учнівською молоддю

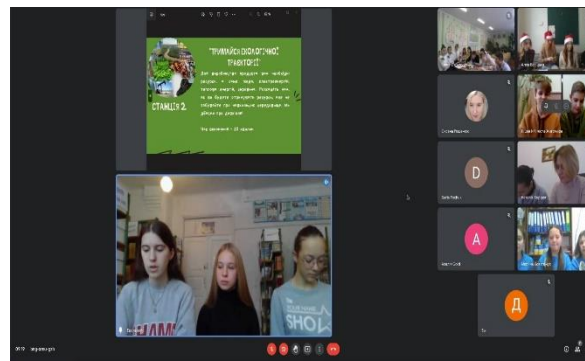
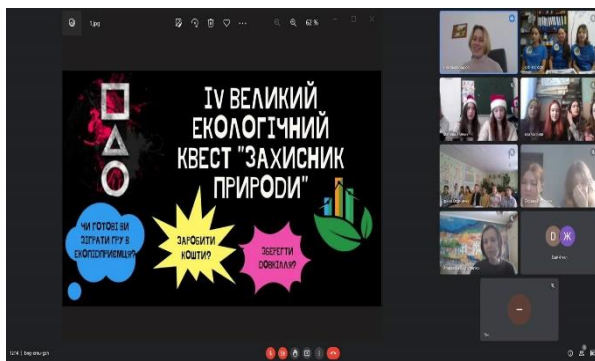

Фото 15.12.3 Екологічний квест «Захисник природи»

З метою поліпшення стану довкілля, озеленення та благоустрою населених пунктів, прилеглих до них територій, очищення джерел, збереження природо-заповідного фонду, зокрема, створення нових зелених зон, парків, скверів, висаджування саджанців дерев і кущів, школярами області в 2022 році очищено і взято під охорону 161 джерело, закладено парків, алей та скверів 88 шт., висаджено дітьми 32032 дерев та кущів на території області.

Упродовж 2022 року Комунальним закладом позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради організовано участь 7938 здобувачів освіти області у 108 заходах еколого-натуралістичного напрямку.

У 2022 році відбулася щорічна церемонія вручення найпрестижнішої нагороди «Юннатівський оскар» - відзначення кращих юннатів Житомирщини, які займають науково-дослідною діяльністю у галузі екології та практичною природоохоронною роботою.

Проведено IV Великий екологічний квест «Захисник природи» (в онлайн форматі. 30 листопада 2022 р. 10 команд відчули себе еко-підприємцями. Під час проходження завдань квесту команди з Житомирської області розробили концепцію сучасного екологічного продукту, його назву, логотип та упаковку, а також спробували себе у його просуванні на ринку.

3-4 червня 2022 року комунальним закладом позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради було проведено дитячий екофорум зі всеукраїнською участю «Екологічні злочини воєнних подій в Україні в результаті російсько-української війни». Дитячий екофорум став важливим майданчиком для обговорення такої болючої сьогодні проблематики як екологічні злочини війни та об'єднав дітей, молодь, педагогів і науковців з Житомирської, Київської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької областей. На цьогорічному форумі з численними онлайн включеннями та презентацією своїх інформаційно-просвітницьких проєктів учні, студенти, педагоги, науковці обговорювали стан екосистем, які постраждали внаслідок бойових дій, розглядали шляхи покращення довкілля.

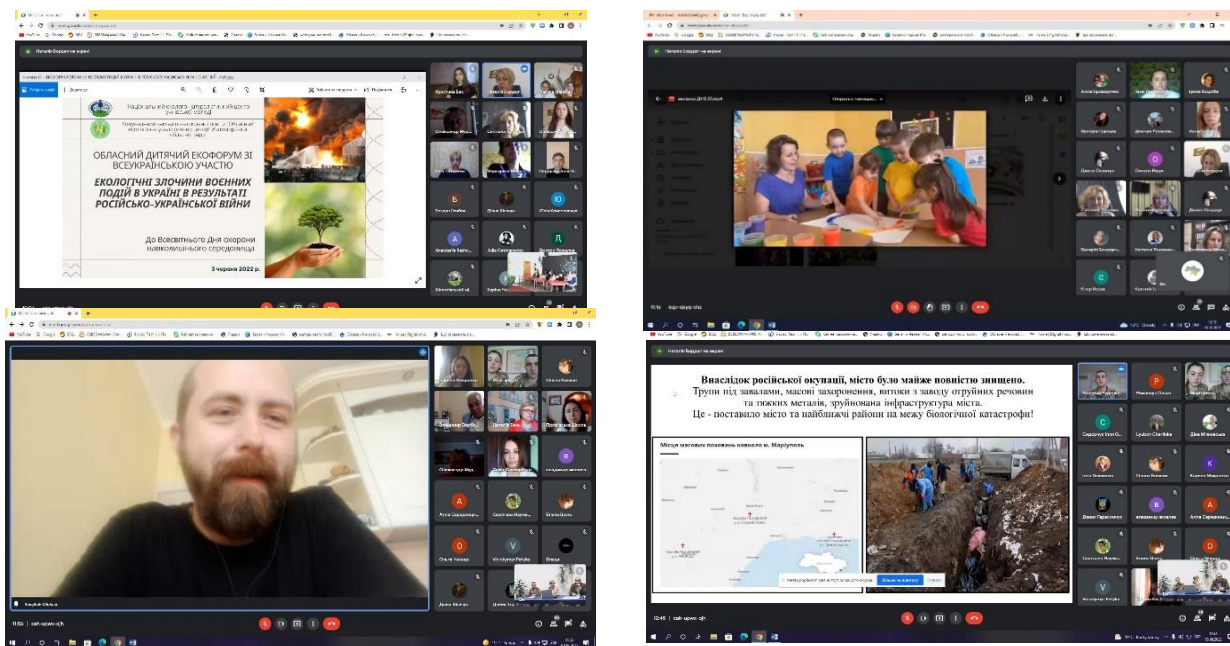

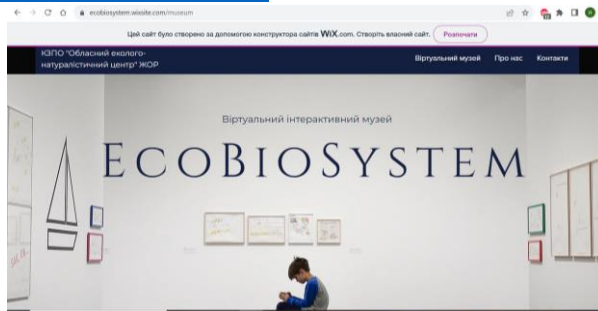
Фото 15.12.4 Екофорум «Екологічні злочини воєнних подій в Україні в результаті російсько-української війни»

19-20 жовтня 2022 року у змішаному форматі було проведено II обласну науково-практичну конференцію «Спостерігаємо. Досліджуємо. Експериментуємо – 2022». Цікавою родзинкою конференції стало те, що цього року уперше в ній активно працювала секція наймолодших учасників – дошкільнят-природолюбів, які разом із вихователями представили свої перші спостереження за природою, уміння гармонійно взаємодіяти з нею.

Комунальний заклад позашкільної освіти «Обласний еколого-натуралістичний центр» Житомирської обласної ради завжди висвітлює результати науково-методичної та освітньої роботи в засобах масової інформації. У 2022 році щоквартально здійснювався випуск електронного журналу «Екосвіт Житомирщини», на сторінках якого можна ознайомитися про життя живих організмів, з регіональними екологічними проблемами та роллю підростаючого покоління у їх вирішенні, почерпнути новий педагогічний досвід гурткової роботи з використанням інноваційних освітніх технологій, організації дослідництва у природничій галузі. З журналом можна ознайомитися на сайті КЗПО «ОЕНЦ» ЖОР у рубриці «Видавнича діяльність»: <http://centum.zt.ua/>.

У 2022 році здійснювали активне впровадження нового проєкту - «Віртуальний інтерактивний музей «EcoBioSystem», одного із складників регіонального освітнього технопарку. Експозиції музею розміщуються в 5-ти рубриках: «Освітній простір», «Квітковий дім», «ZooLife», «Біологічний лабіринт», «Арт дизайн». Цей музей дає можливість задіяти різні канали сприйняття, що інтегровано впливає на ціннісні орієнтації через позитивні емоції, впливає на усвідомлене самоформування екологічної компетентності. З експозиціями музею можна ознайомитися за покликанням: <https://ecobiosystem.wixsite.com/museum>

Організація та проведення літньої екологічної школи «EcoLandLab», до якої було залучено 46 дітей. Ця школа функціонувала протягом 3-х тижнів, де було організовано змістовне навчання та дозвілля, екологічна та природоохоронна робота.

Отже, за результатами проведеної роботи в області було створене необхідне безпечне освітнє середовище для всебічного розвитку дітей та молоді у природничій галузі. Усвідомлюючи роль та значення екологічної освіти і виховання учнівської молоді в сучасних умовах, педагогічні колективи закладів освіти Житомирщини докладають посильних зусиль щодо формування екологічної свідомості у дітей та молоді.

Фото 15.12.5 Світлини літньої екологічної школи «EcoLandLab»

15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

Розв'язання екологічних проблем неможливе без широкого та активного міжнародного співробітництва, що зумовлено:

- глобальним характером екологічних проблем;
- міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони довкілля;
- вигодами від міжнародного обміну досвідом та технологіями;
- можливостями залучення міжнародних інвестицій.

У 2022 році продовжувалась співпраця з іноземними інвесторами з метою реалізації ряду проектів, в тому числі: будівництво сміттєпереробного заводу, сонячних електростанцій та інші. Внаслідок російської агресії терміни реалізації проектів будуть переглянуті.

ВИСНОВКИ

Протягом 2022 року Управлінням екології здійснювались заходи щодо забезпечення безумовного доступу громадян до екологічної інформації.

На веб-сайті Управління www.eprdep.zht.gov.ua розміщена відповідна екологічна інформація та забезпечено належний розгляд звернень громадян, як в електронному, так і в паперовому вигляді. Протягом року опрацьовано 116 звернень громадян.

Рішенням дванадцятої сесії Житомирської обласної ради VIII скликання від 07.12.2022 № 474 оголошені **нові об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення**, а саме:

1. **ландшафтний заказник місцевого значення «Любарський»** площею 159,2611 га;

Ландшафтна територія заказника - це верхів'я р. Случ та прилеглі ділянки заплави. Загальний вигляд заплави досить строкатий – чергування ділянок евтрофних трав'яних, трав'яно-гіпнових та чагарникових боліт, а також болотистих та торф'янистих лук.

Пріоритетними в охороні у заказнику є види тварин, що охороняються за Бернською конвенцією, а саме: лебідь - шипун, чапля сіра, чапля біла, бугай, бугайчик, а також черепаха болотна. З рослинного світу пріоритетними в охороні є рідкісні угруповання прикріплених водних видів з плаваючим на поверхні листям – латаття білого та глечиків жовтих, занесених у Зелену книгу України.

Фото 1. Ландшафтний заказник місцевого значення «Любарський»

2. **ландшафтний заказник місцевого значення «Трощанський»** площею 105,1864 га;

Територія заказника в цілому повторює напрямок р. Тетерів і простягається вузькою смугою вздовж її течії близько 3,7 км у межах прибережної захисної смуги р. Тетерів.

Пріоритетними в охороні у заказнику є рідкісні види тварин, що охороняються за Бернською конвенцією - чапля біла, бугай. До Бернської конвенції і в Червону книгу України (2009) занесена скопа.

З рослинного світу пріоритетними в охороні є рідкісні водні угруповання латаття білого та глечиків жовтих, які занесені у Зелену книгу України.

3. лісовий заказник місцевого значення «Урочище Зікове» площею 227,8 га;

Територія заказника – це слабо-хвиляста водороздільна ділянка, зайнята переважно дубово-сосновими та грабово-дубовими лісами.

Пріоритетами в охороні флори та фауни заказника є старовікові (130-160 років) сосново-дубові ліси крушиново-трясучковидноосокові, а також рідкісні види рослин, занесені у Червону книгу України (2009), зокрема, гніздівка звичайна, булатка червона, лілія лісова, любка дволиста та коручка морозниковидна; рідкісні рослинні угруповання, занесені у Зелену книгу України – звичайнодубові ліси жовторододендронові; види птахів, що охороняються за Бернською конвенцією, а саме: з денних хижих птахів-канюк звичайний та яструб великий, а з нічних хижих птахів-сова сіра та сова вухата

4. лісовий заказник місцевого значення «Мокренський» площею 56,1 га;

Основним завданням заказника є охорона та збереження в природному стані унікальних високобонітетних, старовікових (120-125 років) дубових, грабово-дубових та липово-дубових лісів неморального типу.

Пріоритетом охорони у заказнику є рідкісні види рослин, занесені у Червону книгу України (2009), а саме: підсніжник білосніжний, коручка морозниковидна, лілія лісова, любка зеленоквіткова, гніздівка звичайна.

5. ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Поліський дуб» площею 0,01 га.

Пам'ятка природи місцевого значення «Поліський дуб» (вік - 350 років) знаходиться у 20 м від центральної будівлі Поліського природного заповідника.

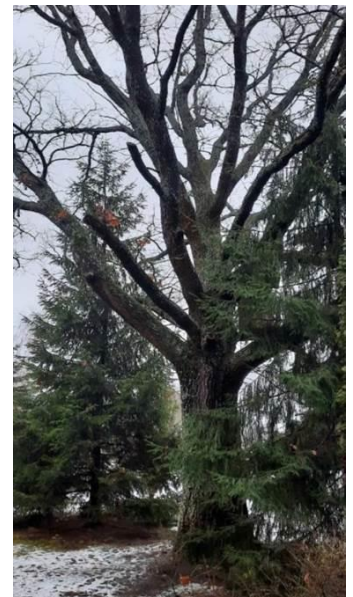

Фото 2. Поліський дуб

Протягом року площу природно-заповідного фонду області було збільшено на 548,3575 га.

В даний час на території області знаходиться 268 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 142155,3499 га, з них 20 об'єктів загальнодержавного значення (їх площа становить 57940,04 га) та 248 об'єктів місцевого значення (їх площа становить 84215,3099 га).

Відсоток заповідності становить 4,75 %.

Також продовжено роботу над **Регіональним планом управління відходами** (далі - РПУВ), який розробляється відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року та Національного плану управління відходами до 2030 року.

Метою РПУВ є забезпечення сталого управління відходами в Житомирській області, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Згідно з методичними рекомендаціями з розроблення регіональних планів управління відходами, затверджених наказом Міндовкілля від 10.09.2021 № 586, спеціалістами Управління підготовлено два розділи РПУВ «Характеристика регіону» та «Аналіз поточного стану системи управління відходами в регіоні». Наразі триває робота над третім розділом «Планування системи управління відходами в регіоні».

Управлінням розроблена та затверджена розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 28.10.2022 № 310 **Програма державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Житомирської зони на 2023-2027 роки**. Програмою заплановано створення автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря з встановленням трьох постів спостереження на території області, що дозволить безперервно отримувати достовірні актуальні відомості щодо вмісту у атмосферному повітрі забруднювальних речовин. Але, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.2021 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому порядку в умовах воєнного стану» платежі за видатками на оплату природоохоронних заходів з обласного фонду навколишнього природного середовища не здійснюються.

Розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 376 затверджено **Програму охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки**.

Основною метою Програми є реалізація екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища.

За дорученням начальника обласної військової адміністрації від 21.10.2022 № 5969/2-22/35 «Про виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 року «Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період» доручено органам місцевого самоврядування, державним та комунальним лісогосподарським підприємствам, а також районним військовим адміністраціям невідкладно вжити заходів щодо активізації роботи з виконання завдання, визначеного положенням Указу Президента України від 29 вересня 2022 року № 675/2022 щодо виділення органами державної влади та органами місцевого самоврядування придатних до заліснення земель.

Також повідомляємо, що площа земельних ділянок, які планується передати лісогосподарським підприємствам для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг, становить близько 7040,51 га, загальна площа земельних ділянок, на які надано дозвіл на виготовлення проєкту землеустрою щодо відведення – 2786,5207 га, а площа ділянок, на які затверджено проєкти землеустрою щодо відведення – 545,7666 га.

На виконання пункту 2.3 Плану організації виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 вересня 2022 р. «Про охорону, захист, використання та відтворення лісів України в особливий період», введеного в дію Указом Президента України від 29 вересня 2022 р. № 675, Житомирською обласною військовою адміністрацією за участі органів місцевого самоврядування розроблено «Програму залісення Житомирської області на 2023-2027 роки», яку затверджено розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 20.12.2022 № 374.

Протягом 2022 року Управлінням екології було перераховано кошти як субвенція з місцевого бюджету на здійснення природоохоронних заходів на загальну суму 5546,00 тис грн, а саме:

Миропільській селищній раді на «Будівництво очисних споруд господарсько побутових стоків в смт Миропіль» - 5546,00 тис грн. Метою проекту «Нове будівництво очисних споруд каналізації в смт.Миропіль Житомирського району Житомирської області» є очищення господарчо-побутових стоків селища Миропіль та покращення екологічного стану басейну річки Случ за допомогою застосування сучасних біотехнологій. Завершення будівництва є екологічно важливим як у місцевих, так і у регіональних масштабах.

Фото 3. Очисні споруди каналізації в смт.Миропіль Житомирського р-ну Житомирської області

Начальник Управління

Олександр КОНДРАТЮК